

# Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

---

Vedecký časopis  
Ročník XVII.  
4/2022



---

**ALMANACH**

**Actual Issues in World Economics and Politics**

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XVII

# Almanach

Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky

---

Vedecký časopis  
Ročník XVII.  
4/2022



---

**ALMANACH**

**Actual Issues in World Economics and Politics**

Scientific journal

Faculty of International Relations

University of Economics in Bratislava

Volume XVII

## ALMANACH

### Redakcia/Editorial Office

Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave  
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovak Republic  
phone: +421 2 6729 5456, e-mail: eva.vlkova@euba.sk

### Hlavný redaktor/Editor-in-chief

Rudolf KUCHARČÍK

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

### Redakčná rada/Editorial Board

Katarína BROCKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Ľubomír ČECH

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Samuel ČELOVSKÝ

University in Novi Sad, Serbia

Lenka FOJTÍKOVÁ

Vysoká škola PRIGO v Havířove, Czech Republic

Tomáš GONGOL

Silesian University in Opava, Czech Republic

Martin GREŠŠ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Simona CHUGURYAN

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Jana ILIEVA

University of Tourism and Management in Skopje,  
Republic of Macedonia

Karol JANAS

Alexander Dubcek University in Trencin, Slovak  
Republic

Eva JANČÍKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Kiyoshi KASAHARA

Rikkyo University, Japan

Rastislav KAZANSKÝ

Matej Bel University, Slovak Republic

Olyana KINDIBALIK

University of European Studies of Moldova, Republic  
of Moldova

Helena KOŚCIELNIAK

Technical University in Częstochowa, Poland

Milan KURUCZ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Ľudmila LIPKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

POGÁTSÁ Zoltán

University of West Hungary, Hungary

František ŠKVRNDA

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

Dalibor VLČEK

Matej Bel University, Slovak Republic

Tetyana ZUBRO

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

### Výkonný redaktor/Managing Editor

Eva VLKOVÁ

University of Economics in Bratislava, Slovak Republic

### Recenzenti/Reviewers

Peter Csányi, Martin Grešš, Eva Jančíková, Rudolf  
Kucharčík, Juraj Ondriaš, František Škvrnda, ml.,  
František Škvrnda, st.

**Jazyková redakcia/Language editing:** bez korektúry/no language editing

### Vydavateľ/Publisher

Vydavateľstvo EKONÓM, Ekonomická univerzita v Bratislave

© Ekonomická univerzita v Bratislave, Fakulta medzinárodných vzťahov, 2022

IČO 00 399 957

ISSN 1339-3502

### Issues in 2022

MARCH

JUNE

SEPTEMBER

DECEMBER

## Obsah/Contents

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <b>Geopolitické a ekonomické súvislosti arménsko-azerbajdžanskej hraničnej krízy</b><br><i>Geopolitical and Economic Context of the Armenia-Azerbaijan Border Crisis</i><br><i>Michael Augustín</i>                                                                                                                           | 5  |
| <b>Reakcia EÚ na čínsku Iniciatívu pásu a cesty</b><br><i>Reaction of the EU to China'S Belt and Road Initiative</i><br><i>Juraj Ondriaš</i>                                                                                                                                                                                  | 22 |
| <b>Čínsko-indické vzťahy. 7. časť: Prvá Módího vláda v období malého détente v tzv. wuhanskom duchu (február 2018 – máj 2019)</b><br><i>Sino-Indian Relations. Part 7 Period of the First Modi Government in the Period of Little Détente in the So Called Wuhan Spirit (February 2018 - May 2019)</i><br><i>Peter Ondris</i> | 32 |
| <b>Anwar as-Sādāt opúšťa revolučný kurz. Druhá časť: v zahraničnej politike</b><br><i>Anwar as-Sādāt is Abandoning the Revolutionary Course II. In Foreign Policy</i><br><i>Karol R. Sorby</i>                                                                                                                                | 56 |

# GEOPOLITICKÉ A EKONOMICKÉ SÚVISLOSTI ARMÉNSKO-AZERBAJDŽANSKEJ HRANIČNEJ KRÍZY

## GEOPOLITICAL AND ECONOMIC CONTEXT OF THE ARMENIA-AZERBAIJAN BORDER CRISIS

*Michael Augustin*

Ústav politických vied SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava,  
e-mail: michael.augustin@savba.sk

**Abstrakt:** Druhá karabašská vojna, ktorá síce trvala len 44-dní, viedla k markantným zmenám v geopolitickej realite regiónu južného Kaukazu. Dôsledky vojny ovplyvnili strany konfliktu, sporné územie i susedné krajiny, a to politicky aj ekonomicky. Prímerie neprinieslo skutočný plán rekonštrukcie vzájomných vzťahov a nepomohlo stranám konfliktu priblížiť sa k mierovej zmluve. Vývoj viedol k množstvu hraničných stretov a novej eskalácii napätia kvôli pomalému progresu v otázke vytýčenia novej arménsko-azerbajdžanskej štátnej hranice. Cieľom článku je zmapovať a priblížiť podstatné geopolitické a ekonomické súvislosti arménsko-azerbajdžanskej pohraničnej krízy v období rokov 2021 – 2022 s ohľadom na pretrvávajúce sporné otázky. Článok sa usiluje zhodnotiť ich dopad na potenciál budúceho hospodárskeho rozvoja regiónu južného Kaukazu tak z intraregionálnej ako aj interregionálnej perspektívy. Autor prichádza k záveru, že v budúcom rozmachu regiónu zohráva rozhodujúcu úlohu rozvoj dopravnej infraštruktúry na južnom Kaukaze.

**Kľúčové slová:** Arménsko, Azerbajdžan, Minská skupina, Zangezurský koridor, Nová hodvábna cesta

**JEL:** F51, F53, L92

**Abstract:** The Second Karabakh War, which lasted only 44 days, led to striking changes in the geopolitical reality of the South Caucasus region. The consequences of the war affected the parties to the conflict, the disputed territory, and neighbouring countries, both politically and economically. The ceasefire did not bring a real plan for the reconstruction of mutual relations and did not help the parties to the conflict to come closer to a peace treaty. On the contrary, the development led to many border clashes and new escalation due to slow progress in delimitating the new Armenian-Azerbaijani state border. The article aims to map and shed light on the essential geopolitical and economic contexts of the Armenia-Azerbaijan border crisis in 2021-2022 with regard to persistent disputed issues. Furthermore, the paper seeks to evaluate their impact on the potential of the future economic development of the South Caucasus region from an intraregional as well as interregional perspective. The author concludes that the development of transport infrastructure in the South Caucasus plays a decisive role in the region's future growth.

**Key words:** Armenia, Azerbaijan, Minsk group, Zangezur corridor, Belt and Road Initiative

**JEL:** F51, F53, L92

### Úvod

V dohode o prímerí v Náhornom Karabachu, ktorá bola podpísaná 9. novembra 2020 a vstúpila do platnosti o deň neskôr, Arménsko postúpilo Azerbajdžanu veľké oblasti, ktoré dovtedy kontrolovala Republika Arcach. Jerevan súhlasil s postupným odovzdaním troch okresov v regióne Náhorného Karabachu. Arméni sa zaviazali stiahnuť sa z regiónu Aghdam

do 20. novembra, z okresu Kalbadžar do 25. novembra a z okresu Lačín do 1. decembra 2020. Takzvaná 44-dňová vojna zmenila dovtedajší *status quo* na južnom Kaukaze, ktorý vznikol dohodou o prímerí medzi Arménskom a Azerbajdžanom podpísanou v máji 1994. Aj keď toto prímerie bolo poznačené mnohými porušeniami, žiadne z nich nemalo významný vplyv na územné *status quo*. V r. 2020 však Azerbajdžan znovu nadobudol územia, o ktoré prišiel vo vojne v 90. rokoch. Vďaka postúpeniu území Kalbadžar a Lačín sa už Arménska republika a Republika Arcach nenachádzajú v bezprostrednom susedstve.

Jednou z najpálčivejších otázok novej reality sa stala delimitácia a demarkácia štátnych hraníc medzi Arménskom a Azerbajdžanom, keďže pred 44-dňovou vojnou neexistovala vytýčená fyzická hranica medzi Arménskom a okupovanými územiami Azerbajdžanu. Prímerie však neprinieslo skutočný plán rekonštrukcie vzájomných vzťahov a nepomohlo stranám konfliktu priblížiť sa k mierovej zmluve, ktorá by riešila túto otázku, preto napätie pokračovalo ďalej. Vývoj viedol k hraničnej kríze, ktorá trvá od mája 2021 a k množstvu hraničných stretov, pričom v septembri 2022 situácia eskalovala k doposiaľ najvážnejšiemu porušeniu prímeria.

Za jeden z hlavných dôsledkov vojny pre celý región možno považovať obnovu existujúcich komunikačných liniek a vznik nových. Podľa dohody o prímerí (čl. 9) mali byť všetky ekonomické a dopravné spojenia odblokované, pričom Arménska republika mala garantovať bezpečnosť týchto spojení, ktoré prechádzajú od západných oblastí Azerbajdžanskej republiky až po Nachičevanskú autonómnu republiku s cieľom zabezpečiť nerušený pohyb osôb, vozidiel a nákladu v oboch smeroch. Pohraničná stráž Ruskej federálnej bezpečnostnej služby sa stala zodpovednou za dohľad nad týmito spojeniami. Predpokladá sa, že tieto zmeny budú mať významný vplyv na vnútroštátnu i medzištátnu, ako aj vnútroregionálnu a interregionálnu obchodnú a hospodársku spoluprácu.

Cieľom tohto článku je zmapovať dôležité geopolitické a ekonomické súvislosti arménsko-azerbajdžanskej pohraničnej krízy v období rokov 2021 – 2022 so zameraním sa na zostávajúce sporné otázky (odblokovanie ekonomických a dopravných spojení, delimitácia a demarkácia spoločnej štátnej hranice, mierová zmluva) a zhodnotiť ich dopad na potenciál ďalšieho hospodárskeho rozvoja regiónu južného Kaukazu. Tento cieľ napĺňame v jednotlivých častiach článku. V prvej časti sme identifikovali hlavné míľniky vývoja arménsko-azerbajdžanských vzťahov v období r. 2021 – 2022 v diachrónej perspektíve vzhľadom na napätie v arménsko-azerbajdžanskom pohraničí. Zároveň sme identifikovali kľúčové transformácie geopolitického kontextu v regióne južného Kaukazu. V druhej časti sme sa zamerali na veľké transregionálne infraštruktúrne projekty a iniciatívy. Pokúsili sme sa ich zasadiť do kontextu aktuálnej hraničnej krízy. V tretej časti sme zmapovali prebiehajúce a plánované zdieľané lokálne infraštruktúrne projekty na arménsko-azerbajdžanskom pohraničí. V tomto článku sme sa pokúsili o určitú syntézu doterajších poznatkov a prevažne mediálne publikovaných informácií, príp. dát z dostupných strategických a analytických materiálov. Nakoľko mapujeme nedávny vývoj a relatívne čerstvé udalosti, náš článok pokrýva tému, ktorá doposiaľ nebola dostatočne reflektovaná na akademickej úrovni, čo sa nám ukázalo pri rešerši vedeckej literatúry.

## **1 Geopolitický vývoj po 44-dňovej vojne**

K prvému vážnejšiemu porušeniu dohody o prímerí došlo 12. mája 2021, keď azerbajdžanskí vojaci prešli niekoľko kilometrov za hranice na medzinárodne uznané územie Arménska v provinciách Syunik a Gegharkunik a obsadili 41 metrov štvorcových arménskeho územia. Dva dni na túto udalosť arménsky premiér Nikol Pašinjan apeloval na Ruskom vedenú Organizáciu zmluvy o kolektívnej bezpečnosti (*Collective Security Treaty Organization*, ďalej CSTO), aby iniciovala konzultácie týkajúce sa preniknutia azerbajdžanských vojakov na územie Arménska a zároveň požiadal aj ruského prezidenta Vladimira Putina o vojenskú

podporu.<sup>1</sup> Situáciu sa však nepodarilo vyriešiť, no 19. mája prišlo Rusko s návrhom na vytvorenie spoločnej arménsko-azerbajdžanskej komisie pre demarkáciu a delimitáciu hraníc, v ktorej by Rusko mohlo hrať úlohu sprostredkovateľa.<sup>2</sup>

Pašinjan 20. mája 2021 potvrdil, že obe strany sú blízko k dohode o vytvorení spoločnej komisie, ktorá by vytýčila hranicu medzi oboma krajinami.<sup>3</sup> V skutočnosti nasledovali mesiace vzájomného obviňovania z prekračovania hraníc vojakmi druhej strany, porušovania prímeria a ostreľovania či už pozícií jednej alebo druhej strany. V týchto podmienkach nedošlo k vytvoreniu komisie, ktorá by mala mandát rokovať o delimitácii štátnej hranice medzi Arménskom a Azerbajdžanom. Azerbajdžanský prezident Ilham Alijev do tejto atmosféry adresoval ďalšie iredentistické nároky na región Syunik na juhu Arménska: „*Charles Michel označil územia hraničiace s Arménskom za sporné. Úprimne povedané, nesúhlasím s týmto tvrdením. Pretože veríme, že toto sú naše územia. Verím, že toto je územie Zangezuru. A Zangezur je krajina našich predkov a my sme na našom území.*“<sup>4</sup>

Okrem iného, akýmkoľvek snahám viesť rokovania o vytýčení hraníc a o mierovej zmluve bránili ďalšie spory. Jedným z nich bol konflikt o skupinu pätnástich arménskych vojnových zajatcov. Arménska strana tvrdila, že ide o vojnových zajatcov, ktorí by mali byť prepustení podľa medzinárodného humanitárneho práva a na ich prepustenie vyzývali aj viaceré štáty a medzinárodné organizácie.<sup>5</sup> Azerbajdžanská strana namietala, že muži boli zajatí po novembrovej dohode o prímerí. Zároveň kľúčovým problémom pre Azerbajdžan boli mýnové polia v siedmich Arménskom okupovaných okresoch, ktoré po podpísaní prímeria pripadli Azerbajdžanu. Baku požadovalo od arménskej strany mapy s vyznačením lokalít s mýnovými poliami.<sup>6</sup> Na základe dohody sprostredkovanej Gruzínskom bolo 12. júna 2021 prepustených 15 zadržaných Arménov a arménska strana zdieľala s Baku mapy mýnových polí v regióne Aghdam.<sup>7</sup> Tieto spory zatienili hlavný prísľub novembrovej dohody a to plánované znovuo tvorenie dopravných trás, najmä trasy spájajúcej západný Azerbajdžan a azerbajdžanskú exklávu Nachičevan.<sup>8</sup>

Zostala tiež nevyriešená otázka statusu Náhorného Karabachu, keďže Republika Arcach neprestala existovať a jej vláda fungovala podobne ako predtým, aj keď za značne obmedzených okolností. Alijev sa vyjadril, že Karabachu nebude ponúknutá žiadna územná autonómia, niektorí azerbajdžanskí politickí predstavitelia hovoria, že Náhorný Karabach ako koncept už viac neexistuje.<sup>9</sup> Zo strany Jerevanu došlo k významným ústupkom a radikálnemu obratu v dlhodobej politike Arménska a v nárokoch (dovtedy definovaných predovšetkým

<sup>1</sup> Armenia Turns To Russian-Led CSTO Amid Border Standoff With Azerbaijan; Armenian PM Pashinyan asks Russia's Putin for military support – Ifax (2021).

<sup>2</sup> Russia Proposes Armenia-Azerbaijan Commission To Demarcate Border Amid Incursion Dispute (2021).

<sup>3</sup> MELJUMYAN, A. (2021): Armenia close to new agreement with Azerbaijan.

<sup>4</sup> HAQQIN (2021): Il'ham Aliyev: «Eto nashi territorii. Zangezur – zemlya nashikh predkov, i my nakhodimsya na svoey territorii». Zangezur je historický a geografický prihraničný región v juhovýchodnom Arménsku na úpätí pohoria Zangezur, ktoré korešponduje so súčasnou arménskou provinciou Syunik. Od konca vojny v r. 2020 Alijev presadzuje koncepciu dopravného „koridoru Zangezur“, ktorý by v prípade pripojenia k Azerbajdžanu zabezpečil jeho priame spojenie s Nachičevanskou autonómnou republikou a tým pádom aj s Tureckom. Nielen v minulosti, ale aj dnes zohráva dôležitú strategickú úlohu pre všetkých aktérov, ktorí majú na južnom Kaukaze svoje geopolitické a ekonomické záujmy. Azerbajdžan požaduje, aby v arménskej provincii Syunik neexistovali žiadne arménske colné ani hraničné kontroly pre azerbajdžanských občanov a tovar prepravovaný z Azerbajdžanu do Nachičevanu. Po dokončení nastolenia sovietskej vlády v kaukazských republikách mal Zangezur pôvodne pripadnúť Azerbajdžanu práve kvôli praktickým dôvodom zachovania spojenia Nachičevanu s Azerbajdžanom. Oficiálne bol však v r. 1921 rozdelený na východný a západný, pričom jeho západná časť bola pripojená k Arménsku ako „symbol socialistického priateľstva“.

<sup>5</sup> PRICE, N. (2021): Detention of Armenian Soldiers.

<sup>6</sup> KUCERA, J. (2021): Azerbaijan demands “mine maps” from Armenia.

<sup>7</sup> Azerbaijan swaps 15 Armenian soldiers for landmine map (2021).

<sup>8</sup> DE WAAL, T. (2021): The Nagorny Karabakh Conflict in its Fourth Decade, s. 7.

<sup>9</sup> Ibid., s. 8.

teritoriálne) voči Náhornému Karabachu. V apríli 2022 Pašinjan predniesol pred plénom arménskeho Národného zhromaždenia prejav, v ktorom uznal územnú celistvosť Azerbajdžanu a deklaroval nový cieľ: garancia práv a poskytnutie bezpečnostných záruk etnickým Arménom žijúcim na území Karabachu.<sup>10</sup>

Diplomatický kanál vytvorený na rokovanie o otázke štatútu Karabachu a platforma usilujúca o hľadanie mierového usporiadania – Minská skupina OBSE a jej predsedníctvo – hrali kľúčovú úlohu v konflikte o Náhorný Karabach až do začiatku vojny v r. 2020.<sup>11</sup> Sprostredkovateľské úsilie Minskej skupiny v novom miléniu vyústilo do tzv. Madridských princípov (*Basic Principles for a settlement to Armenia and Azerbaijan*), pôvodnej verzie vydané v r. 2007 a naposledy aktualizovanej v r. 2009, ktorých cieľom bolo poskytnúť základné princípy mierovej dohody. Madridské princípy stáli na Záverečnom helsinskom akte (1975), predovšetkým na zásade nepoužitia sily, územnej integrity, rovnakých práv a sebaurčenia národov. Jeden z prvkov Madridských princípov – vrátenie území susediacich s Náhorným Karabachom Azerbajdžanu – boli splnené dohodou o prímerí po 44-dňovej vojny. Okrem toho Madridské princípy hovoria, že o štatúte Náhorného Karabachu by sa malo rozhodovať „*právne záväzným prejavom vôle*“.<sup>12</sup> Text Madridských princípov nebol nikdy zverejnený v plnej verzii, takže sa vedú interpretačné spory o tom, či „*právne záväzným prejavom vôle*“ bolo myslené referendum alebo nie.<sup>13</sup>

Po 44-dňovej vojne však Alijev zaujal stanovisko, že Minská skupina zlyhala vo svojej misii a už by sa nemala zaoberať konfliktom v Náhornom Karabachu, keďže „*je vyriešený*“.<sup>14</sup> Navyše formát predsedníctva, v ktorom USA, Rusko a Francúzsko dlhé roky pracovali ako tím, zamrzol v dôsledku geopolitickej konfrontácie medzi Ruskom a Západom krátko po tom, ako Ruská federácia vo februári 2022 napadla Ukrajinu. Šéf ruskej diplomacie Sergej Lavrov následne v apríli kritizoval USA a Francúzsko za to, že „*sa usilujú vylúčiť Rusko z Minskej skupiny*“.<sup>15</sup> Niekoľko týždňov na to prehlásil, že „*USA a Francúzsko prerušili svoju účasť v Minskej skupine*“, pričom azerbajdžanské médiá prevzali túto správu s nepravdivým tvrdením, že Francúzsko potvrdilo koniec existencie Minskej skupiny.<sup>16</sup> Poslanci azerbajdžanského parlamentu počas i po 44-dňovej vojne opakovane vystúpili s protifrancúzskymi vyhláseniami a vyzývali vládu, aby podnikli kroky na vylúčenie Francúzska z predsedníctva Minskej skupiny, Baku však v tomto smere nepodniklo žiadne kroky.<sup>17</sup> Faktom zostáva, že USA a Francúzsko opakovane potvrdili svoj záväzok pokračovať vo svojej činnosti v rámci Minskej skupiny, čo arménski predstavitelia privítali.<sup>18</sup> Faktické znefunkčnenie predsedníctva ešte neznamená zrušenie samotnej Minskej skupiny.

V období od decembra 2021 do októbra 2022 európska diplomacia v regióne úspešne zintenzívnila svoje aktivity prostredníctvom trilaterálnych stretnutí sprostredkovaných EÚ.

<sup>10</sup> POGHOSYAN, B. (2022): The April 6 meeting of Pashinyan and Aliyev in Brussels: What next.

<sup>11</sup> V roku 1992 bolo zvolané do Ríma predbežné mimoriadne stretnutie predstaviteľov jedenástich štátov, ktoré malo pripraviť pôdu mierovej konferencii, pôvodne zvolanej do Minsku. To sa zmenilo na rad stretnutí a viedlo k vytvoreniu pomocného orgánu Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe, tzv. Minskej skupiny. Zahŕňa Nemecko, Taliansko, Fínsko, Švédsko, Bielorusko, Turecko, Arménsko a Azerbajdžan. Spolupredsedaťcami krajinami Minskej skupiny sú Rusko, USA a Francúzsko.

<sup>12</sup> OSCE (2009): Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries.

<sup>13</sup> I do not see any difference between “referendum,” “plebiscite,” or “legally bind” (2009); CONCILIATION RESOURCES (2018): A final status vote for Nagorny Karabakh: Choosing politics? Discussion Paper, May 2018, s. 4.

<sup>14</sup> TREND NEWS AGENCY (2022): OSCE Minsk Group should not be dealing with Nagorno-Karabakh conflict because it has been resolved - President Ilham Aliyev.

<sup>15</sup> DOVICH, M. (2022): Minsk Group’s effectiveness in doubt as Lavrov says US, France refuse to work with Russia.

<sup>16</sup> LMAHAMAD, A. (2022): France confirms OSCE Minsk Group no longer exists.

<sup>17</sup> Azerbaijani MPs call for removal of France from OSCE Minsk Group (2021).

<sup>18</sup> GHAZANCHYAN, S. (2022): France ready to resume dialogue in the Minsk Group format – Ambassador.



V tomto období sa uskutočnilo celkom päť zasadnutí, ktorého sa zúčastnil predseda Európskej rady Charles Michel, arménsky premiér Pašinjan a azerbajdžanský prezident Alijev. Tieto stretnutia umožnili dohodu konfliktných strán na vytvorení pracovných skupín, ktoré pripravujú budúcu mierovú zmluvu, a vytvorení spoločnej hraničnej komisie pre delimitáciu a demarkáciu spoločnej štátnej hranice.<sup>19</sup> Komisia zahájila svoju prácu, podobne ako aj hraničné komisie zriadené na vnútroštátnej úrovni v oboch krajinách.<sup>20</sup> Na návrh vysokého predstaviteľa EÚ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Josepa Borrellu bolo na zasadnutí Rady pre zahraničné veci 17. októbra 2022 prijaté rozhodnutie o vytvorení civilnej pozorovateľskej misie, tzv. Monitorovacej kapacity EÚ (EUMCAP), ktorá bola vyslaná a pôsobí v teréne od 20. októbra 2022 počas obdobia nasledujúcich dvoch mesiacov.<sup>21</sup>

Moskva aktuálne nie je plne schopná kontrolovať južný Kaukaz, ktorý dlhodobo patrí medzi kľúčovú sféru vplyvu Ruskej federácie, keďže sa koncentruje predovšetkým na svoje vojenské aktivity na Ukrajine. Ruský mierový kontingent, ktorý v regióne pôsobí na základe dohody o prímerí, nesplnil svoju úlohu pri udržiavaní mieru. Nedokázal zabrániť početným pohraničným stretom medzi Azerbajdžanom a Arménskom ani upokojiť situáciu.<sup>22</sup> Indície jasne naznačujú, že od začiatku ruskej invázie na Ukrajine opustilo Karabach veľké množstvo techniky a vojenského personálu.<sup>23</sup> Keď v septembri 2022 Pašinjan, aktivoval článok 4 CSTO, podobne ako v januári 2022 úspešne urobil kazašský prezident Tokajev, a požiadal Rusko a ostatných spojencov o vojenskú pomoc, odpoveď bola negatívna a blok vylúčil vyslanie jednotiek.<sup>24</sup>

## 2 Transregionálne iniciatívy a kontext hraničnej krízy

V 90. rokoch Arménsko odmietlo pozvanie, aby sa stalo tranzitnou krajinou ropovodu vedúceho z azerbajdžanského ložiska Azeri – Chirag – Gunashli (vtedy známy ako „kontrakt storočia“). Preto bol cez Gruzínsko vybudovaný exportný ropovod Baku – Tbilisi – Ceyhan. Arménsko odmietlo mnohé pozvania, vrátane tureckých, k hospodárskej spolupráci v nasledujúcich rokoch a desaťročiach, čo predlžovalo arménsku hospodársku izoláciu a strategickú závislosť od Ruska a Iránu. Keďže arménske hranice s Azerbajdžanom a Tureckom boli od 90. rokov uzavreté, Arménsko bolo vyradené z každého regionálneho programu budovania infraštruktúry, v dôsledku čoho arménska železnica stratila svoju hodnotu ako medzinárodná spojovacia linka. Arménska republika má dnes špecifický ekonomický status spomedzi ostatných krajín na južnom Kaukaze z dôvodu svojho členstva v Euroázijskej hospodárskej únii (ostatnými členskými štátmi sú Rusko, Bielorusko, Kazachstan a Kirgizsko) a vďaka podpísaniu Komplexnej a posilnenej dohody o partnerstve s Európskou úniou (*Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement with the European Union*, CEPA).

Medzi predpoklady ďalšieho ekonomického rozvoja a zvýšenia intenzity obchodnej výmeny na južnom Kaukaze, tak intraregionálne ako aj interregionálne, patrí niekoľko infraštruktúrnych projektov. Prvým je investičný program severojužného cestného koridoru. Patrí medzi veľké infraštruktúrne projekty arménskej vlády, ktorého cieľom je spojiť južnú hranicu Arménska s jeho severnou pomocou 556 km dlhej diaľnice Meghri – Jerevan – Bavra. Projekt je rozdelený do piatich úsekov v hodnote 1,5 miliardy dolárov a je spolufinancovaný Ázijskou rozvojovou bankou, Európskou investičnou bankou a Eurázijskou rozvojovou

---

<sup>19</sup> EUROPEAN COUNCIL PRESS TEAM (2022): Press statement by President Michel of the European Council following a trilateral meeting with President Aliyev of Azerbaijan and Prime Minister Pashinyan of Armenia.

<sup>20</sup> MAMMADLI, N. (2022): Azerbaijani, Armenian Border Delimitation Commissions Hold First Meeting.

<sup>21</sup> EEAS PRESS TEAM (2022): Q&A EU Monitoring Capacity to Armenia.

<sup>22</sup> CHANADIRI, N. (2022): The South Caucasian dimension of the war in Ukraine: Russia's declining influence is giving the West a role in the Karabakh peace process.

<sup>23</sup> Baku claims Russian peacekeepers relocated from Karabakh to Ukraine, Moscow denies reports (2022).

<sup>24</sup> RICKLETON, C. (2022): Russia's Unhappy Club: The CSTO.

bankou. Výstavba prvého úseku začala v r. 2012, pričom dokončenie celej trasy sa predpokladá okolo rokov 2028 – 2030.<sup>25</sup> Po dokončení bude diaľnica poskytovať prístup do európskych krajín cez Čierne more. Mohlo by tiež nakoniec prepojiť čiernomorské prístavy Gruzínska s hlavnými prístavmi Iránu, čím by sa Arménsko dostalo do strategického dopravného koridoru medzi Európou a Áziou.

Druhým významným transregionálnym projektom je Nová hodvábná cesta (*Belt and Road Initiative*, ďalej BRI). Azerbajdžan je krajinou nachádzajúcou sa na Transkaspickej medzinárodnej dopravnej ceste (*Trans-Caspian International Transport Route*, ďalej TITR), známej ako tzv. stredný koridor (*Middle corridor*). Stredný koridor Začína v Turecku, prechádza cez Gruzínsko, Azerbajdžan, Kaspické more a cez Strednú Áziu do Číny. Táto trasa je jedným z možných komponentov BRI, takže čínska iniciatíva sa plne prekrýva so strategickými záujmami Azerbajdžanu, preto sa Baku usiluje o to, aby ho Čína vnímala ako spoľahlivého partnera.<sup>26</sup> Súčasné alternatívne trasy BRI vedúce cez južný Kaukaz sa Arménsku vyhýbajú. V prípade tejto iniciatívy Arménsko ťahá za kratší koniec aj z ďalšieho dôvodu: spomedzi svojich susedov je jediným štátom, ktorý doposiaľ do svojej ekonomiky nezapojil žiadne rozsiahle čínske investície.<sup>27</sup> Turecko a Irán získali v rámci BRI niekoľko miliárd, zatiaľ čo Azerbajdžan a Gruzínsko dostali každý niekoľko stoviek miliónov investícií.<sup>28</sup> V Arménsku Čína nasadila doposiaľ len nástroje mäkkej sily na posilnenie svojej diplomacie v Arménsku a to predovšetkým Konfuciovho inštitútu, zriadením školy arménsko-čínskeho priateľstva, výučbou čínskeho jazyka a poskytovaním štipendií arménskym študentom na čínskych univerzitách.<sup>29</sup> V prípade, že by Arménsko odblokovalo všetky dopravné trasy, prichádzalo by do úvahy, že Čína začne využívať arménske železnice vďaka ich napojeniu na azerbajdžanské, iránske či turecké železnice. Ak by sa Arménsko pokúsilo stať členom Ázijskej investičnej banky pre infraštruktúru (rozvojová banka investujúca najmä do dopravnej infraštruktúry v krajinách uchádzajúcich sa o BRI), a získať prostriedky na vybudovanie svojho severojužného cestného koridoru, výrazne by rozšírilo svoje možnosti zapojenia sa iniciatívy BRI.<sup>30</sup> Dá sa predpokladať, že ak by Arménsko a Azerbajdžan našli východisko zo súčasnej hraničnej krízy a podpísali by mierovú zmluvu, narástli by aj čínske investície na celom južnom Kaukaze, keďže investori by operovali v bezpečnejšom a predvídateľnejšom prostredí.

Baku a Ankara však vidia spôsob, ako Arménsko zapojiť do projektu BRI. Azerbajdžanský prezident Alijev a turecký prezident Erdogan totiž vnímajú Zangezurský koridor ako neoddeliteľnú súčasť TITR, teda tzv. stredného koridoru.<sup>31</sup> Túto víziu sa darí Azerbajdžanu naplňovať postupne aj v praktických krokoch. Otvorenie nového medzinárodného letiska Zangilan 20. októbra 2022, ktoré leží od arménskych hraníc necelých 40 kilometrov, možno vnímať ako súčasť strategického úsilia zameraného na vytvorenie plynulej dopravnej trasy z Azerbajdžanu do nachičevanskej exklávy cez južné Arménsko.<sup>32</sup> Inaugurácie letiska sa zúčastnil aj samotný Erdogan. Letisko Zangilan by tak malo byť postupom času integrované do Zangezurského koridoru. Druhé medzinárodné letisko, ktoré bolo vybudované a otvorené ešte

<sup>25</sup> HUSEYNOV, R. (2021): North-South corridor. A new breath for Armenia?

<sup>26</sup> BABAYEV, B. (2020): Azerbaijan's Contribution to the Chinese Belt & Road Initiative, s. 4.

<sup>27</sup> WROBEL, R. (2022): The Chinese belt and road initiative between economics and geopolitics: Consequences for Armenia, s. 2.

<sup>28</sup> SAHAKYAN, M. (2021): Armenia and China's Belt and Road Initiative: Lost Opportunities and Future Prospects 2.0.

<sup>29</sup> Ibid.

<sup>30</sup> Ibid.; KHACHIKYAN, S. – HONGZHEN, J. (2022): Spatial administration and legal aspects of the Belt and Road Initiative: Innovative solutions for Armenia, s. 5.

<sup>31</sup> President Aliyev: Azerbaijan actively promotes creation of Zangezur Corridor, which will be integral part of Middle Corridor (2022); ISAYEV, H. (2022): Azerbaijan opens its second international airport in Karabakh.

<sup>32</sup> ISAYEV, H. (2022): Azerbaijan opens its second international airport in Karabakh.

v r. 2021 na bývalom okupovanom území, je letisko Fuzuli, pričom sa plánuje tretie letisko pre karabašský región Lačín, s termínom otvorenia v r. 2024.

Tretím projektom je Medzinárodný severojužný dopravný koridor (*International North-South Transport Corridor*, ďalej INSTC). V porovnaní s čínskou BRI sa nachádza INSTC stále v počiatočnej fáze. Napriek tomu ponúka geostrategickú alternatívu k rozľahlej sieti „Novej hodvábnej cesty“. Jeho garantmi sú India, Irán a Rusko. Ide o 7 200 km dlhú, multimodálnu sieť lodných, železničných a cestných trás s cieľom zvýšiť obchodnú prepojenosť medzi Indiou, Iránom, Azerbajdžanom, Ruskom, Strednou Áziou a Európou. Kvôli zhoršujúcim sa vzťahom Azerbajdžanu s Iránom a Indiou sa tieto dve krajiny v r. 2021 vyhrážali Baku, že trasu INSTC prekreslia a Azerbajdžan obídu. Azerbajdžan však už vynaložil obrovské investície na zlepšenie svojej infraštruktúry, aby vyhovoval potrebám INSTC, realizoval mnohé rekonštrukcie infraštruktúry a dokončil výstavbu ciest, železníc, mostov a tunelov.<sup>33</sup> Obísť Azerbajdžan by bolo uskutočniteľné, keďže diaľnice od iránskych hraníc cez Jerevan až do Gruzínska sú v procese výstavby v rámci vládneho investičného programu severojužného cestného koridoru. Arménsko však čelí problémom a meškaniu pokiaľ ide o jeho budúce zapojenie do INSTC. Rusko dalo Arménsku ultimátum, že ak sa svojou časťou nebude podieľať na zrušení blokády s Azerbajdžanom a Tureckom, nebude mať prospech z INSTC.<sup>34</sup> Je však málo pravdepodobné, že by sa Azerbajdžan v tomto projekte podarilo obísť, čo napokon deklaruje aj progres v rokovaníach z októbra 2022. Predstavitelia Iránu, Ruska a Azerbajdžanu dosiahli dohodu o rozvoji západnej vetvy INSTC a dokončení železnice Rasht – Astara, ktoré je hraničným mestom s Azerbajdžanom, ako posledný krok k dokončeniu tranzitného projektu INSTC.<sup>35</sup> Program arménskeho severojužného cestného koridoru tak zostáva komplementárnou trasou v rámci INSTC.

**Obrázok 1: Medzinárodné euroázijské koridory a infraštruktúrne projekty**



Prameň: SAHAKYAN, M. D. (2020): Rebuilding Interconnections: Russia, India and the International North-South Transport Corridor.

<sup>33</sup> Azerbaijani Geopolitics Sees The INSTC Reconnect With Armenia (2021).

<sup>34</sup> PAPATOLIOS, N. (2022): Transport blockade could cost Armenia's INSTC position and strengthen Azerbaijan's.

<sup>35</sup> Iran, Russia, Azerbaijan agree on development of strategic corridor (2022).

### 3 Infraštruktúra ako kľúčová otázka

Dohoda o prímerí počítala s otvorením dopravných trás, pričom Azerbajdžan presadzoval a zdôrazňoval najmä vytvorenie Zangezurského dopravného koridoru prepájajúceho Azerbajdžan s jeho exklávou – Nachičevanskou autonómnou oblasťou. V novembri 2021 počas 15. summitu Organizácie pre hospodársku spoluprácu v Ašchabade v Turkménsku Alijev povedal, že „koridor Zangezur sa stáva realitou“. „Táto nová dopravná infraštruktúra bude základnou súčasťou východo-západných a severovýchodných koridorov,“ uviedol. Arménska diplomacia vtedy poprela, že by sa Arménsko podieľalo na rokovaniach o poskytnutí koridoru Azerbajdžanu.<sup>36</sup>

Azerbajdžan argumentuje svojou interpretáciou článku 9 dohody o prímerí, ktorý umožňuje otvorenie koridoru cez arménske územie. Článok sa však neodkazuje na Zangezurský koridor ani na koridor ako taký.<sup>37</sup> Zangezurský koridor je zároveň súčasťou širšieho geopolitického projektu spájajúceho Baku s východnou Tureckou provinciou Kars. Turecko vybudovanie dopravného spojenia otvorene podporuje a vyzýva Azerbajdžan a Arménsko, aby bol Zangezurský koridor čím skôr otvorený. Nielenže azerbajdžanský plyn zohráva dôležitú úlohu v tureckej stratégii, Erdogan si uvedomuje, že takto môže získať priamy prístup do Kaspického mora cez Nachičevan, južné Arménsko, Azerbajdžan a ovplyvňovať tak Strednú Áziu.<sup>38</sup> Na odblokovanie dopravných trás vyzývala aj EÚ.

Na to, aby zangezurský koridor mohol fungovať ako plnohodnotná tranzitná trasa, ktorá by napomohla rozvoju obchodného spojenia medzi Európou a Áziou, musí dôjsť k dohode medzi Azerbajdžanom a Arménskom ohľadom kontrolných a hraničných režimov, ktoré by Arménsko na svojom území uplatňovalo. Ak by sa koridor otvoril, Azerbajdžanci by už viac nemuseli prechádzať cez Irán, aby mohli cestovať do Nachičevanu. Je tu preto aj istá obava, že by Azerbajdžan zablokoval iránsku hranicu s Arménskom (nakoľko navrhovaná trasa projektu vedie po celej dĺžke arménsko-iránskej hranice), v horšom prípade by požadoval vytvorenie špeciálneho právneho režimu. Vďaka nemu by Arménsko nemohlo kontrolovať časť provincie Syunik, cez ktorú by koridor prechádzal. Jerevan tvrdí, že je pripravený otvoriť svoje územie pre tranzit, ale trvá na tom, že si musí zachovať suverenitu nad všetkými trasami prechádzajúcimi cez jeho územie. V Arménsku narastajú obavy, že extrateritoriálny koridor vedúci cez provinciu Syunik môže ohroziť pozemné spojenie krajiny s Iránom. Teherán už vyslal signál, že zmena historických hraníc v regióne je pre Irán červenou čiarou.<sup>39</sup>

Pravdepodobnejší scenár však počíta s tým, že Arménsko by vďaka obnovenému cestnému a železničnému spojeniu prišlo k novým obchodným a ekonomickým príležitostiam a spojenie by redukovalo jeho hospodársku izoláciu v tomto geografickom vektore. V rámci dopravného koridoru Európa – Kaukaz – Ázia sa cez územie Azerbajdžanu ročne prepraví viac ako 50 miliónov ton tovaru. Vyriešenie konfliktu v Náhornom Karabachu, ktorý sa nachádza uprostred dôležitých uzlových bodov, je pre Arménsko dôležité najmä preto, že prepravu tovaru po železnici z Arménska do Strednej Ázie a späť možno zabezpečiť tranzitom cez územie Azerbajdžanu.<sup>40</sup> Jerevan však odmieta hovoriť o „koridore“. Napriek ekonomickým benefitom, ktoré by dopravný koridor nepochybne priniesol aj samotnému Iránu, časť iránskych politikov

<sup>36</sup> AVEDIAN, L. (2021): Armenia and Azerbaijan agree to create commission to demarcate border.

<sup>37</sup> Článok 9 dohody o prímerí hovorí: „Všetky ekonomické a dopravné spojenia v regióne budú odblokované. Arménska republika zaručí bezpečnosť dopravných spojení medzi západnými oblasťami Azerbajdžanskej republiky a Nachičevanskou autonómnou republikou s cieľom zabezpečiť nerušený pohyb osôb, vozidiel a nákladu v oboch smeroch. Za dohľad nad dopravnými spojeniami je zodpovedná služba pohraničnej stráže Federálnej bezpečnostnej služby Ruska.“

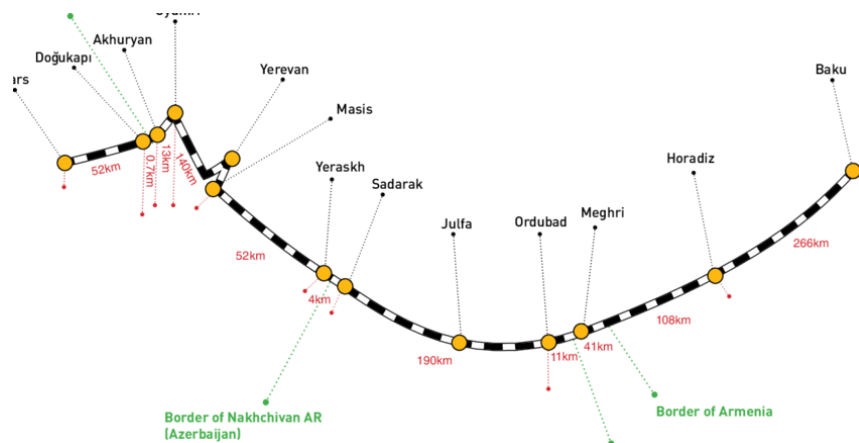
<sup>38</sup> ROZKOŠOVÁ, Z. (2021): Geopolitické súvislosti konfliktu o Náhorný Karabach, s. 36-38.

<sup>39</sup> ASLANIAN, K. (2022): Baku's Assurances On No Claim For Extraterritorial Corridor Viewed As 'Manipulative' In Yerevan

<sup>40</sup> ASKEROV, A. – IBADOGLU, G. (2022): The Causes and Consequences of the Second Karabakh War September 27, 2021-November 10, 2021, s. 259.

je rezervovaná voči projektu a Teherán sa obáva nárastu vplyvu Azerbajdžanu a Turecka v regióne.<sup>41</sup>

**Obrázok 2: Projekt obnovy starého sovietskeho železničného spojenia na trase Yeraskh-Julfa – Ordubad – Meghri – Horadiz (prevzatý zo štúdie publikovanej v r. 2014)**



Prameň: IBADOGLU, G. a kol. (2014): Rehabilitation of the Railways in the South Caucasus: Assessment of the Potential Economic Benefits. Volume 2: Kars–Gyumri–Nakhchivan– Meghri–Baku railway, s. 16.

Baku zverejnilo svoje plány na prestavbu železnice a diaľnice v regióne južného Arménska. S Jerevanom našiel zatiaľ spoločnú reč, pokiaľ ide o rekonštrukciu starej železničnej trate zo sovietskej éry prechádzajúcej cez arménske mesto Meghri a Nachičevan. S jej rekonštrukciou začalo Arménsko v januári 2022.<sup>42</sup> Predpokladá sa, že rekonštrukčné práce na 45-kilometrovovom arménskom železničnom úseku zaberú 3 roky a budú stáť 200 miliónov dolárov.<sup>43</sup> Azerbajdžan má ambície dokončiť svoju časť trate do konca roku 2023. Na otázke právneho statusu cestných komunikácií (podľa dohody o prímerí by nové dopravné spojenia mali kontrolovať ruskí vojaci) sa strany zatiaľ nedokázali dohodnúť. Azerbajdžan tvrdí, že trasa by mala umožniť azerbajdžanským vozidlám prechádzať cez arménske územie bez toho, aby podliehali colným kontrolám z arménskej strany. Arménsko zasa odmieta perspektívu koridoru Zangezur, nad ktorým by nemalo žiadnu jurisdikciu.<sup>44</sup> Okrem toho, že bezpečnostným garantom novej trasy bude Rusko, Moskva má nesmierny záujem na tom, aby získalo ďalšie komunikačné trasy s Tureckom, vzhľadom na dopravnú izoláciu Ruskej federácie po vypuknutí vojny na Ukrajine. Rusko môže potenciálne v tejto veci vyvíjať tlak na Jerevan, aby sa s Baku dohodol.<sup>45</sup>

<sup>41</sup> SHOKRI, U. (2022): Why Iran Opposes Azerbaijan's Zangezur Corridor Project.

<sup>42</sup> MEJLUMYAN, A. (2022): Armenia begins work to restore railroad ties with Azerbaijan.

<sup>43</sup> Armenia to begin work on reconstruction of the railway connection with Azerbaijan (2022).

<sup>44</sup> MGDESYAN, A. (2022): Attacks on Armenia highlight ongoing disputes over "corridor" for Azerbaijan.

<sup>45</sup> Ibid.

### Obrázok 3: Spojenie Turecka a Azerbajdžanu cez tzv. Zangezurský koridor



Prameň: What is the Zangezur Corridor and why does it matter to Eurasia? (2022).

V dohode o prímerí obidve strany súhlasili s vybudovaním novej, alternatívnej trasy cez Lačinský koridor s cieľom zabezpečiť spojenie medzi Náhorným Karabachom a Arménskom. 22 kilometrov z celkového 32-kilometrového úseku novej cesty bolo dokončených v auguste 2022 po roku od spustenia výstavby. Výstavbu zvyšných 10 kilometrov cesty, ktoré prechádzajú cez medzinárodne uznané územie Arménska, Jerevan plánuje dokončiť na jar 2023.<sup>46</sup> Pre arménskych obyvateľov Náhorného Karabachu zostáva cesta jediným vstupom do Arménska. Jedným z cieľov výstavby alternatívnej cesty bolo zabezpečiť, aby neprechádzala cez mesto Lačín. Azerbajdžan sa síce vyhne ruskému mierovému kontingentu v meste, no ruské jednotky sa postupne premiestňovali na nové kontrolné stanovištia v bezprostrednej blízkosti cesty.<sup>47</sup> Cesta môže vytvoriť nové ekonomické príležitosti pre obce, ktoré stoja pozdĺž novej trasy, otázkou zostáva spoľahlivosť spojenia medzi Arménskom a Karabachom v zimných mesiacoch, vzhľadom na to, že vozovka kopíruje na mnohých miestach členitý terén, pričom niekde sklon cesty dosahuje až 22 %.<sup>48</sup>

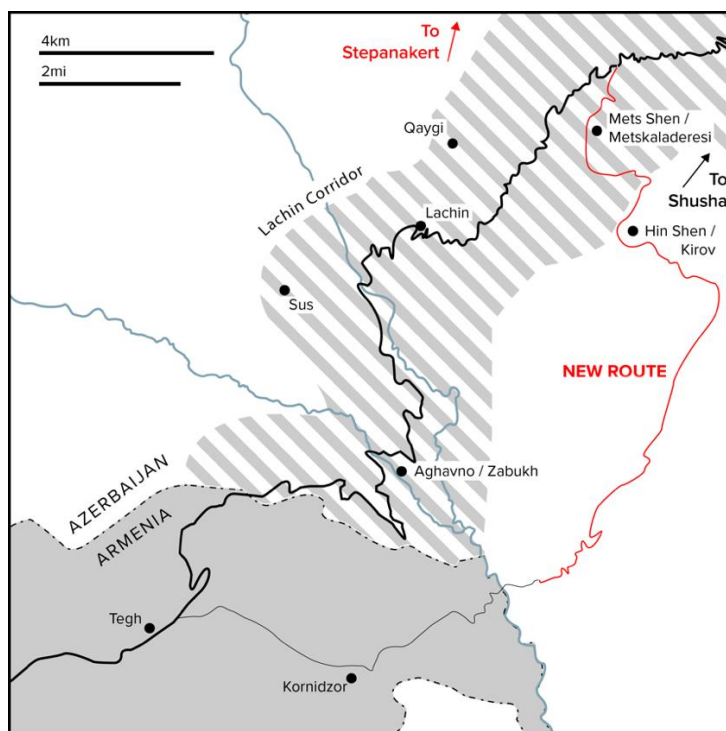
<sup>46</sup> MAMMADLI, N. (2022): Azerbaijan Finishes Construction of New Highway Replacing Lachin Corridor.

<sup>47</sup> SHAHVERDYAN, L. – KUCERA, J. (2022): Armenians warily travel along “the new road” to Karabakh.

<sup>48</sup> Ibid.



#### Obrázok 4: Staré a nové cestné spojenie zabezpečujúce spojenie medzi Náhorným Karabachom a Arménskom



Prameň: SHAHVERDYAN, L. - KUCERA, J. (2022): Armenians warily travel along “the new road” to Karabakh.

#### Záver

Cieľom článku bolo preskúmať dôležité geopolitické a ekonomické súvislosti arménsko-azerbajdžanskej pohraničnej krízy v období rokov 2021 – 2022. Medzi relevantnú premennú, ktorá zohrávala v našom článku úlohu dôležitého faktora, bola aktuálna neexistencia mierovej zmluvy a dohody, ktorá by zakladala novú delimitáciu a demarkáciu spoločnej štátnej hranice. Táto situácia viedla v priebehu uplynulých dvoch rokov k neustálemu porušovaniu prímeria a pohraničným stretom. Absentujúca dôvera medzi konfliktnými stranami bráni ďalšiemu progresu v odblokovaní ekonomických a dopravných spojení, k čomu arménsku stranu zaväzuje dohoda o prímerí. Arménsko v tomto ohľade postupuje pomalšie kvôli kontroverzným vyjadreniam Alijeva a vzájomným disonantným pohľadom o cestnom režime južného koridoru prechádzajúcim provinciou Syunik. Na druhej strane, niektoré body z dohody o prímerí sa už čiastočne podarilo naplniť, napríklad pokiaľ ide o nové cestné spojenie zabezpečujúce spojenie medzi Náhorným Karabachom a Arménskom. Taktiež nastal pokrok v oblasti oživenia železničnej trate zo sovietskych čias spájajúcej arménske mesto Yeraskh a azerbajdžanské mesto Horadiz cez exklávu Nachičevan.

Z politických iniciatív vnímame intenzívnejšie zapojenie európskej diplomacie a sprostredkovateľské úsilie Európskej únie. EÚ sa usiluje redukovať ruský vplyv v regióne južného Kaukazu a využíva na to aktuálny moment koncentrácie Ruska na svoju vojenskú intervenciu na Ukrajine. Táto intervencia je kritizovaná väčšinou členských štátov EÚ okrem Maďarska, ktorá sa prostredníctvom svojho premiéra Orbána vyjadrilo, že bude trvať na tom, aby Maďarsko zostalo neutrálne a i naďalej udržiavalo úzke ekonomické väzby s Moskvou.<sup>49</sup> Pribiehajúca normalizácia vzťahov medzi Tureckom a Arménskom by tiež mohla obmedziť

<sup>49</sup> CSANYI, P. (2022): Hungarian Parliamentary Elections 2022, s. 64.

ruskú sféru vplyvu na východnom krídle NATO. Rusko sa však južného Kaukazu určite neplánuje vzdať. Podobne ako na jeseň 2021, ruský prezident Vladimir Putin prijal 31. októbra 2022 v Soči arménskeho premiéra Pašinjana a azerbajdžanského prezidenta Alijeva, čím vyslal signál, že má stále záujem ovplyvňovať svoju tradičnú zónu vplyvu. Alijev a Pašinjan takisto nemajú v úmysle obchádzať Rusko a s Putinom konzultujú výsledky trilaterálnych rokovaní na pôde EÚ. Angažovanosť EÚ v mierovom procese na Kaukaze súvisí aj s jej bezprostrednými bezpečnostnými záujmami. EÚ už niekoľko mesiacov intenzívne spolupracuje s medzinárodnými partnermi na diverzifikácii dodávok a zmiernení rastu cien energií. V tomto smere medzi popredných partnerov EÚ patrí Azerbajdžan so svojimi ložiskami zemného plynu. Azerbajdžan v súčasnosti vyváža okolo 8 miliárd metrov kubických plynu do EÚ ročne. Podľa nového memoranda, ktoré podpísala predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová s prezidentom Alijevom v r. 2022, sa očakáva, že krajina zvýši svoj export plynu do krajín EÚ v rámci južného koridoru na 12 miliárd metrov kubických do r. 2023 a na 20 miliárd metrov kubických do r. 2027.<sup>50</sup> Okrem toho, že dohoda EÚ s autoritatívnym a skorumpovaným režimom, ktorý potláča ľudské práva a politický pluralizmus, je v rozpore s klimatickými cieľmi EÚ, zabúda sa na to, že kritickú infraštruktúru potrebnú na ťažbu a prepravu plynu z Kaspického mora do Európy spoluvlastní ruský ropný a plynárenský gigant Lukoil, úzko prepojený s režimom Vladimira Putina. Lukoil, ktorý pôsobí v azerbajdžanskom ropnom a plynárenskom sektore od roku 1994, sa dnes nachádza sankčnom zozname USA a platí v Rusku ročne na daniach približne 200 miliárd dolárov (údaj z r. 2019).<sup>51</sup>

Predpokladom ďalšieho ekonomického rozvoja s cieľom posilniť interregionálnu spoluprácu v euroázijskom merítke zostáva rozvoj infraštruktúry na južnom Kaukaze. Potenciál úspešnosti veľkých, interregionálnych projektov závisí práve aj od vyriešenia súčasnej arménsko-azerbajdžanskej hraničnej krízy. V tomto smere sme sa v našom článku zaoberali dopadom nedoriešených sporných otázok na potenciál ďalšieho hospodárskeho rozvoja regiónu južného Kaukazu. Ten je naviazaný na veľké transregionálne infraštruktúrne projekty a iniciatívy ako Medzinárodný severojužný dopravný koridor a Nová hodvábna cesta. Azerbajdžan si uvedomuje, že v týchto projektoch môže zohrať dôležitú úlohu a zvýšiť tak svoj geopolitický a ekonomický význam. Preto sa usiluje modernizovať a budovať svoju dopravnú infraštruktúru s veľkým nasadením, a investovalo na tento účel už nemálo prostriedkov. Zároveň tieto svoje aktivity intenzívne realizuje aj v novonadobudnutých územiach po 44-dňovej vojne, o čom svedčia nielen nové cestné trasy, ale aj dve novootvorené medzinárodné letiská Fuzuli a Zangilan. Tým zároveň vytvára tlak aj na Arménsko, pretože pre Azerbajdžan je rozhodujúce ich začlenenie do projektu Zangezurského koridoru. Do akej miery budú mať tieto interregionálne projekty ekonomický prínos pre Arménsko, závisí od samotného Arménska a jeho schopnosti dobudovať severojužný diaľničný koridor. Koridor Zangezur by sa mohol stať súčasťou energetického koridoru pre nový export na Západ zo Strednej Ázie cez Kaspické more. Je preto v záujme mocností – EÚ a Turecka – aby Arménsko, čo najviac toto spojenie otvorilo a čo najmenej regulovalo jeho fungovanie. Z medzinárodnej tranzitnej trasy by sa pochopiteľne tešil arménsky obchod, menej už jeho južný sused Irán. Nárast vplyvu Azerbajdžanu, no predovšetkým Turecka na južnom Kaukaze aj vďaka postupnej normalizácii arménsko-tureckých vzťahov predstavuje novú strategickú príležitosť na rozšírenie obchodu. Pre Turecko by to znamenalo podnietenie hospodárskej činnosti v chudobných východných regiónoch, ktoré sú obývané Kurdmi, pre Arménsko prekonanie regionálnej izolácie.<sup>52</sup>

<sup>50</sup> EUROPEAN COMMISSION (2022): EU and Azerbaijan enhance bilateral relations, including energy cooperation.

<sup>51</sup> RADEČIČ, G. (2022): The EU-Azerbaijan gas deal is a repeat mistake.

<sup>52</sup> AYDINTASBAS, A. – GIRAGOSIAN, R. (2022): Acts of normality: The potential for Turkey-Armenia rapprochement.



Otvorenie Zangezurského koridoru však nie je jednoduchý krok, najmä ak ho má Arménsko urobiť pod tlakom, ktorý Azerbajdžan vyvíja. Azerbajdžanské ozbrojené sily stále neopustili územia, ktoré obsadili v rámci medzinárodne uznaných arménskych hraníc počas útokov v polovici septembra 2022.<sup>53</sup> Navyše, na druhé výročie ukončenia 44-dňovej vojny Alijev počas svojho prejavu v meste Šuša pohrozil novými útokmi na arménske územie.<sup>54</sup> Aktéri na južnom Kaukaze sa aktuálne nachádzajú na prahu novej geopolitickej reality, ktorá môže priniesť novú rovnováhu, nové politické partnerstvá a hospodársku spoluprácu. Snaha vybudovať vzájomnú dôveru a dôjsť ku konečnému mierovému riešeniu by preto malo byť najvyššou prioritou pre každú zo zúčastnených strán.

### Použitá literatúra:

1. DE WAAL, T. (2021): The Nagorny Karabakh Conflict in its Fourth Decade. [online]. In: *CEPS Working Document No. 2021-02, September 2021*. [Citované 19. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/the-nagorny-karabakh-conflict-in-its-fourth-decade/>
2. I do not see any difference between “referendum,” “plebiscite,” or “legally bind” (2009). [online]. In *Armenia News*. [Citované 20. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://news.am/eng/news/1612.html>
3. Armenian PM Pashinyan asks Russia's Putin for military support -Ifax (2021). [online]. In *Reuters*. [Citované 17. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/armenian-pm-pashinyan-asks-russias-putin-military-support-ifax-2021-05-14/>
4. ASKEROV, A. – IBADOGLU, G. (2022): The Causes and Consequences of the Second Karabakh War September 27, 2020 – November 10, 2020. In: YAVUZ, H. M. – GUNTER, M. M. (2022): *The Nagorno-Karabakh Conflict: Historical and Political Perspectives*. Londýn: Routledge, 2022. s. 245-271.
5. ASLANIAN, K. (2022): Baku's Assurances On No Claim For Extraterritorial Corridor Viewed As 'Manipulative' In Yerevan. [online]. In: *Radio Free Europe / Radio Liberty*. [Citované 17. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.azatutyun.am/a/32125609.html>
6. AVEDIAN, L. (2021): Armenia and Azerbaijan agree to create commission to demarcate border. [online]. In: *The Armenian Weekly*. [Citované 24. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://armenianweekly.com/2021/12/01/armenia-and-azerbaijan-agree-to-create-commission-to-demarcate-border/>
7. AVEDIAN, L. (2022): Aliyev threatens new attacks, admits Azerbaijan started 2020 war in Artsakh. [online]. In: *The Armenian Weekly*. [Citované 27. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://armenianweekly.com/2022/11/09/aliyev-threatens-new-attacks-admits-azerbaijan-started-2020-war-in-artsakh/>
8. AYDINTASBAS, A. – GIRAGOSIAN, R. (2022): Acts of normality: The potential for Turkey-Armenia rapprochement. [online]. In: *ECFR.eu*. [Citované 18. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://ecfr.eu/publication/acts-of-normality-the-potential-for-turkey-armenia-rapprochement/>
9. Azerbaijani, Armenian border commission convenes for 3rd meeting (2022). [online]. In: *Daily Sabah*. [Citované 28. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.dailysabah.com/politics/azerbaijani-armenian-border-commission-convenes-for-3rd-meeting/news>
10. Azerbaijani Geopolitics Sees The INSTC Reconnect With Armenia (2021). [online]. In: *Silk Road Briefing*. [Citované 14. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.silkroadbriefing.com/azerbaijani-geopolitics-sees-the-instc-reconnect-with-armenia/>

<sup>53</sup> ERUYGUR, B. (2022): Armenia says it intends to sign peace deal with Azerbaijan by end of 2022.

<sup>54</sup> AVEDIAN, L. (2022): Aliyev threatens new attacks, admits Azerbaijan started 2020 war in Artsakh.

- silkroadbriefing.com/news/2021/10/14/azerbaijani-geopolitics-sees-the-inst-reconnect-with-armenia/
11. BABAYEV, B. (2020): Azerbaijan's Contribution to the Chinese Belt & Road Initiative. [online]. In: *Policy Outputs, University of Kent No. GCRF COMPASS Policy Brief*. [Citované 15. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://mpira.ub.uni-muenchen.de/100415/>
  12. Baku claims Russian peacekeepers relocated from Karabakh to Ukraine, Moscow denies reports (2022). [online]. In: *Jam-News*. [Citované 29. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://jam-news.net/baku-claims-russian-peacekeepers-relocated-from-karabakh-to-ukraine-moscow-denies-reports/>
  13. CONCILIATION RESOURCES (2018): A final status vote for Nagorny Karabakh: Choosing politics? Discussion Paper, May 2018. [online]. [Citované 20. 10. 2022.] Dostupné na internete: [https://rc-services-assets.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/A\\_final\\_status\\_vote\\_for\\_Nagorny\\_Karabakh\\_English.pdf](https://rc-services-assets.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/A_final_status_vote_for_Nagorny_Karabakh_English.pdf)
  14. CSANYI, P. (2022): Hungarian Parliamentary Elections 2022. In: *Ekonomické, politické a právne otázky medzinárodných vzťahov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava: Ekonóm, 2022, s. 59-66. [Citované 20. 10. 2022.] Dostupné na internete: [https://fmv.euba.sk/www\\_write/files/veda-vyskum/konferencie-virt/2022/zborn%C3%ADk.pdf](https://fmv.euba.sk/www_write/files/veda-vyskum/konferencie-virt/2022/zborn%C3%ADk.pdf)
  15. DOVICH, M. (2022): Minsk Group's effectiveness in doubt as Lavrov says US, France refuse to work with Russia. [online]. In: *Civilnet*. [Citované 21. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.civilnet.am/en/news/657045/minsk-groups-effectiveness-in-doubt-as-lavrov-says-us-france-refuse-to-work-with-russia/>
  16. EEAS PRESS TEAM (2022): Q&A EU Monitoring Capacity to Armenia. [online]. [Citované 27. 10. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.eeas.europa.eu/eeas/qa-eu-monitoring-capacity-armenia\\_en](https://www.eeas.europa.eu/eeas/qa-eu-monitoring-capacity-armenia_en)
  17. ERUYGUR, B. (2022): Armenia says it intends to sign peace deal with Azerbaijan by end of 2022. [online]. In: *Anadolu Agency*. [Citované 27. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/armenia-says-it-intends-to-sign-peace-deal-with-azerbaijan-by-end-of-2022/2721610>
  18. EUROPEAN COMMISSION PRESS TEAM (2022): EU and Azerbaijan enhance bilateral relations, including energy cooperation. [online]. [Citované 23. 10. 2022.] Dostupné na internete: [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP\\_22\\_4550](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_4550)
  19. EUROPEAN COUNCIL PRESS TEAM (2022): Press statement by President Michel of the European Council following a trilateral meeting with President Aliyev of Azerbaijan and Prime Minister Pashinyan of Armenia. [online]. [Citované 25. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/05/23/press-statement-by-president-michel-of-the-european-council-following-a-trilateral-meeting-with-president-aliyev-of-azerbaijan-and-prime-minister-pashinyan-of-armenia/>
  20. Azerbaijani MPs call for removal of France from OSCE Minsk Group (2021). [online]. In: *Factor*. [Citované 21. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://factor.am/en/6710.html>
  21. GHAZANCHYAN, S. (2022): France ready to resume dialogue in the Minsk Group format – Ambassador. [online]. In: *Public Radio of Armenia*. [Citované 21. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://en.armradio.am/2022/07/20/france-ready-to-resume-dialogue-in-the-minsk-group-format-ambassador/>
  22. HAQQIN (2021): Il'ham Aliyev: «Eto nashi territorii. Zangezur – zemlya nashikh predkov, i my nakhodimsya na svoey territorii». [online]. In: *Haqqin.az* [Citované 18. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://haqqin.az/news/215872>

23. HUSEYNOV, R. (2021): North-South corridor. A new breath for Armenia? [online]. In: *New Geopolitics*. [Citované 15. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.newgeopolitics.org/2021/09/13/north-south-corridor-a-new-breath-for-armenia/>
24. CHANADIRI, N. (2022): The South Caucasian dimension of the war in Ukraine: Russia's declining influence is giving the West a role in the Karabakh peace process. [online]. In: *New Eastern Europe*. [Citované 10. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://neweasterneurope.eu/2022/11/07/the-south-caucasian-dimension-of-the-war-in-ukraine-russias-declining-influence-is-giving-the-west-a-role-in-the-karabakh-peace-process/>
25. IBADOGLU, G. a kol. (2014): Rehabilitation of the Railways in the South Caucasus: Assessment of the Potential Economic Benefits. Volume 2: Kars–Gyumri–Nakhchivan–Meghri–Baku railway. [online]. [Citované 22. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.international-alert.org/wp-content/uploads/2021/08/Caucasus-Railways-Rehabilitation-Pt1-EN-2013.pdf>
26. Iran, Russia, Azerbaijan agree on development of strategic corridor (2022). [online]. In: *Iran Chamber of Commerce, Industries, Mines and Agriculture*. [Citované 16. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://en.otaghiranonline.ir/news/34125>
27. ISAYEV, H. (2022): Azerbaijan opens its second international airport in Karabakh. [online]. In: *Eurasianet*. [Citované 13. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/azerbaijan-opens-its-second-international-airport-in-karabakh>
28. Azerbaijan swaps 15 Armenian soldiers for landmine map (2021). [online]. In: *Jam-News*. [Citované 19. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://jam-news.net/azerbaijan-swaps-15-armenian-soldiers-for-landmine-map/>
29. Armenia to begin work on reconstruction of the railway connection with Azerbaijan (2022). [online]. In: *Jam-News*. [Citované 22. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://jam-news.net/railway-connection-with-azerbaijan-yerevan-starts-work/>
30. KHACHIKYAN, S. – HONGZHEN, J. (2022): Spatial administration and legal aspects of the Belt and Road Initiative: Innovative solutions for Armenia. [online]. In: *Ordnungspolitische Diskurse, 2022, č. 7, Ordnungspolitisches Portal, Erfurt*. [Citované 14. 11. 2022.] Dostupné na internete: <http://hdl.handle.net/10419/265513>
31. KUCERA, J. (2021): Azerbaijan demands “mine maps” from Armenia. In: *Eurasianet* [Citované 19. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/azerbaijan-demands-mine-maps-from-armenia>
32. LMAHAMAD, A. (2022): France confirms OSCE Minsk Group no longer exists. [online]. In: *Azernews*. [Citované 21. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.azernews.az/nation/192963.html>
33. MAMMADLI, N. (2022): Azerbaijan Finishes Construction of New Highway Replacing Lachin Corridor. [online]. In: *Caspian News*. Citované [23. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://caspiannews.com/news-detail/azerbaijan-finishes-construction-of-new-highway-replacing-lachin-corridor-2022-8-11-29/>
34. MAMMADLI, N. (2022): Azerbaijani, Armenian Border Delimitation Commissions Hold First Meeting. [online]. In: *Caspian News*. [Citované 25. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://caspiannews.com/news-detail/azerbaijani-armenian-border-delimitation-commissions-hold-first-meeting-2022-5-24-2/>
35. MEJLUMYAN, A. (2022): Armenia begins work to restore railroad ties with Azerbaijan. [online]. In: *Eurasianet*. Citované [22. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/armenia-begins-work-to-restore-railroad-ties-with-azerbaijan>
36. MEJLUMYAN, A. (2022): Iran and Armenia agree to double gas trade. [online]. In: *Eurasianet*. [Citované 24. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/iran-and-armenia-agree-to-double-gas-trade>

37. MELJUMYAN, A. (2021): Armenia close to new agreement with Azerbaijan. [online]. In: *Eurasianet*. [Citované 18. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/armenia-close-to-new-agreement-with-azerbaijan>
38. MGDESYAN, A. (2022): Attacks on Armenia highlight ongoing disputes over “corridor” for Azerbaijan. [online]. In: *Eurasianet*. Citované [22. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/attacks-on-armenia-highlight-ongoing-disputes-over-corridor-for-azerbaijan>
39. MILLER, A. (2022): Gas prices in Europe fell to \$ 1300 per 1,000 cubic meters. [online]. In: *Eurasia Business News*. [Citované 24. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasiabusinessnews.com/2022/10/17/gas-prices-in-europe-fell-to-1300-per-1000-cubic-meters/>
40. OSCE (2009): Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries. [online]. [Citované 19. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.osce.org/mg/51152>
41. PAPATOLIOS, N. (2022): Transport blockade could cost Armenia’s INSTC position and strengthen Azerbaijan’s. [online]. In: *RailFreight.com*. [Citované 12. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.railfreight.com/corridors/2022/10/27/transport-blockade-could-cost-armenias-instc-position-and-strengthen-azerbaijans/>
42. POGHOSYAN, B. (2022): The April 6 meeting of Pashinyan and Aliyev in Brussels: What next. [online]. In: *The Armenian Weekly*. [Citované 25. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://armenianweekly.com/2022/04/11/the-april-6-meeting-of-pashinyan-and-aliyev-in-brussels-what-next/>
43. President Aliyev: Azerbaijan actively promotes creation of Zangezur Corridor, which will be integral part of Middle Corridor (2022). [online]. In: *News.az*. [Citované 12. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.news.az/news/president-aliyev-azerbaijan-actively-promotes-creation-of-zangezur-corridor-which-will-be-integral-part-of-middle-corridor>
44. PRICE, N. (2021): Detention of Armenian Soldiers. [online]. [Citované 18. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.state.gov/detention-of-armenian-soldiers/>
45. RADEČIĆ, G. (2022): The EU-Azerbaijan gas deal is a repeat mistake. [online]. In: *Politico*. [Citované 24. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.politico.eu/article/the-eu-azerbaijan-gas-deal-is-a-repeat-mistake/>
46. Armenia Turns To Russian-Led CSTO Amid Border Standoff With Azerbaijan (2021). [online]. In: *Radio Free Europe / Radio Liberty*. [Citované 17. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.rferl.org/a/armenia-azerbaijan-putin-troops-border-withdrawal/31254474.html>
47. Russia Proposes Armenia-Azerbaijan Commission To Demarcate Border Amid Incursion Dispute (2021). [online]. In: *Radio Free Europe / Radio Liberty*. [Citované 17. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.rferl.org/a/armenia-azerbaijan-border-demarcation-russia-proposal-karabakh/31263485.html>
48. RICKLETON, C. (2022): Russia's Unhappy Club: The CSTO. [online]. In: *Radio Free Liberty / Radio Liberty*. [Citované 26. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.rferl.org/a/russia-club-csto-ukraine-military-alliance/32079498.html>
49. ROZKOŠOVÁ, Z. (2021): Geopolitické súvislosti konfliktu o Náhorný Karabach. In: *Almanach. Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*, 2021, roč. 16, č. 1, s. 32-43.
50. SAHAKYAN, M. D. (2020): Rebuilding Interconnections: Russia, India and the International North-South Transport Corridor. In: *AsiaGlobal Online*. [Citované 28. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02980041>
51. SAHAKYAN, M. (2021): Armenia and China’s Belt and Road Initiative: Lost Opportunities and Future Prospects 2.0. [online]. In: *Russian International Affairs Council*. [Citované 10. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://russiancouncil.ru/>

- en/analytics-and-comments/columns/eurasian-policy/armenia-and-china-s-belt-and-road-initiative-lost-opportunities-and-future-prospects-2-0/
52. SHAHVERDYAN, L. - KUCERA, J. (2022): Armenians warily travel along “the new road” to Karabakh. [online]. In: *Eurasianet*. Citované [23. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://eurasianet.org/armenians-warily-travel-along-the-new-road-to-karabakh>
53. SHOKRI, U. (2022): Why Iran Opposes Azerbaijan’s Zangezur Corridor Project. [online]. In: *Gulf International Forum*. Citované [22. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://gulfif.org/why-iran-opposes-azerbaijans-zangezur-corridor-project/>
54. TREND NEWS AGENCY (2022): OSCE Minsk Group should not be dealing with Nagorno-Karabakh conflict because it has been resolved - President Ilham Aliyev. [online]. [Citované 20. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://en.trend.az/azerbaijan/politics/3540195.html>
55. What is the Zangezur Corridor and why does it matter to Eurasia? (2022). [online]. In: *TRT World*. [Citované 22. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.trtworld.com/magazine/what-is-the-zangezur-corridor-and-why-does-it-matter-to-eurasia-58405>
56. WROBEL, R. (2022): The Chinese belt and road initiative between economics and geopolitics: Consequences for Armenia. [online]. In: *Ordnungspolitische Diskurse, 2022, č. 1, Ordnungspolitisches Portal, Erfurt*. [Citované 15. 11. 2022.] Dostupné na internete: <http://hdl.handle.net/10419/261206>
57. Turkey, Armenia move further toward normalization (2022). [online]. In: *Daily Sabah*. [Citované 27. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-armenia-move-further-toward-normalization>
58. Turkey, Armenia Vow to Continue Normalizing Relations (2022). [online]. In: *VOA - Voice of America English News*. [Citované 27. 10. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.voanews.com/a/turkey-armenia-vow-to-continue-normalizing-relations/6482730.html>

**Kontakt:**

**Mgr. Michael Augustín, PhD.**

Ústav politických vied SAV, v. v. i.

Dúbravská cesta 9

841 04 Bratislava

e-mail: [michael.augustin@savba.sk](mailto:michael.augustin@savba.sk)

# REAKCIA EÚ NA ČÍNSKU INICIATÍVU PÁSU A CESTY<sup>1</sup>

## REACTION OF THE EU TO CHINA'S BELT AND ROAD INITIATIVE

*Juraj Ondriaš*

Fakulta medzinárodných vzťahov, Ekonomická univerzita v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b,  
852 35 Bratislava 5, Slovenská republika, e-mail: juraj.ondrias@euba.sk

**Abstrakt:** Cieľom článku je zhodnotiť postoj a výhrady Európskej únie voči čínskej Iniciatíve pásu a cesty. Po stručnom uvedení iniciatívy sa práca najprv pozrie na vývoj tohto postoja a následne sa zameria na hlavné výhrady Únie voči tejto iniciatíve. Nakoniec budú spomenuté dve alternatívy, ktoré Únia predložila voči čínskej iniciatíve. Metódami práce boli štúdium a analýza internetových zdrojov, najmä vedeckých časopisov a webových stránok relevantných medzinárodných organizácií a médií. Hlavným záverom je, že postoj EÚ voči BRI sa zhoršuje, a že tento postoj je odvodený od postoja k Číne a jej ekonomickým aktivitám všeobecne.

**Kľúčové slová:** Iniciatíva pásu a cesty, Európska únia, Asia Connectivity Strategy, diplomacia dlhovej pasce, investičný skríning

**JEL:** F10, F21, F50

**Abstract:** The aim of the article is to evaluate the attitude and criticism of the European Union towards the Chinese Belt and Road Initiative. After a brief introduction to the initiative, the paper will first look at the evolution of the EU approach, after which it will focus on the main points of criticism of this initiative by the EU. Finally, two alternatives to the Chinese initiative put forward by the EU will be mentioned. The main methods used were the study and analysis of online sources, mainly internet pages of relevant international organizations and media. The main conclusion is that the attitude of the EU to the BRI is worsening, and that this approach is derived from the approach to China and its economic activities in general.

**Key words:** Belt and Road Initiative, European Union, Asia Connectivity Strategy, debt-trap diplomacy, investment screening

**JEL:** F10, F21, F50

### Úvod

Iniciatíva pásu a cesty (z angl. Belt and Road Initiative, BRI) je vlajkovou iniciatívou zahraničnoobchodnej a rozvojovej politiky Čínskej ľudovej republiky (ČĽR, ďalej spravidla len Čína) a označuje sa za najambicióznejší projekt regionálnej spolupráce a investícií do infraštruktúry v dejinách. Reakcie ostatných ekonomických veľmocí na túto iniciatívu sa však rôznia, v závislosti od ich vzťahov s ČĽR vlastných ekonomických ambícií. To je viditeľné na postoji Európskej únie (EÚ) k čínskej iniciatíve – hoci štáty Únie predstavujú cieľovú destináciu pre čínske infraštruktúrne prepojenia naprieč eurázijským kontinentom, a teda EÚ spolu s Čínou tak reprezentujú oba konce regionálnych premostení v rámci BRI, pozícia Únie voči tejto iniciatíve je podstatne skeptickejšia než by jej význam v nej nasvedčoval. Samotná EÚ označuje Čínu za ekonomického konkurenta a systémového rivala, ktorý podporuje alternatívne modely vládnutia.<sup>2</sup> Cieľom tohto článku je teda zhodnotiť postoj a výhrady EÚ

<sup>1</sup> Článok vznikol v rámci projektu VEGA 1/0732/21 „Nový normál“ a meniace sa postavenie ČĽR vo svetovej ekonomike

<sup>2</sup> HILLMAN, J. – TIPPETT, A. (2021): The Belt and Road Initiative: Forcing Europe to Reckon with China?

voči BRI. Najprv bude rozobraný vývoj tohto postoja v čase a následne sa práca zameria na hlavné výhrady EÚ voči čínskej iniciatíve. Nakoniec budú zmienené dve podobné iniciatívy zo strany EÚ, ktoré boli predložené ako alternatívy voči BRI, konkrétne Asia Connectivity Strategy a Global Gateway. Hlavné metódy použité pri písaní práce boli štúdium a analýza internetových zdrojov, najmä vedeckých časopisov a webových stránok relevantných medzinárodných organizácií a médií.

Predtým, ako je možné rozobrať reakciu EÚ na BRI, je potrebné stručne predstaviť túto iniciatívu. Počiatky BRI (pôvodne pod názvom One Belt, One Road – Jeden pás, jedna cesta, či OBOR) siahajú do r. 2013, do začiatku prvej vlády prezidenta a najvyššieho vodcu ČĽR Si Ťin-pchinga. V septembri toho roku predstavil prezident Si svoju víziu „novej hodvábnej cesty“ počas návštevy hlavného mesta Kazachstanu Astana.<sup>3</sup> Súborné označenie pre pozemné koridory tejto iniciatívy, ktorých je šesť, je Hospodársky pás hodvábnej cesty (Silk Road Economic Belt, SREB). Následne prezident Si predstavil vznik Námornej hodvábnej cesty (Maritime Silk Road, MSR) počas ďalšej zahraničnej návštevy, tento raz v indonézskej metropole Džakarta, v októbri 2013.<sup>4</sup> Obe iniciatívy čoskoro prerástli svoje pôvodné zameranie neustálym rozširovaním o nové projekty a nových partnerov, napr. aj o krajiny Afriky. Medzi hlavné príčiny, prečo sa Čína rozhodla spustiť túto iniciatívu, bolo zníženie závislosti na tradičných trasách a zdrojoch kľúčových komodít (najmä energetických), riešenie nadproduktie v čínskom hospodárstve (hlavne ocele a stavebných hmôt) cez jej využitie v infraštruktúrnych stavbách v rámci BRI, investovanie naakumulovaného kapitálu a rozvoj zaostalých západných regiónov Číny (v prípade SREB).

## 1 Vývoj postoja EÚ voči BRI

Podľa Liu Zuokiu z Čínskej akadémie spoločenských vied sa dá reakcia EÚ voči BRI rozdeliť na tri etapy.<sup>5</sup> Prvá etapa trvala zhruba rok po predstavení BRI, teda v r. 2013 – 2014. Táto fáza sa niesla v znamení formulácie prvotnej reakcie EÚ na rétoriku a ciele BRI, hlavne na deklarácie o potrebe konektivity naprieč Euráziou, keďže ešte nedošlo k spusteniu projektov v rámci iniciatívy, ku ktorým by bolo možné zaujať konkrétne stanovisko. Išlo teda o fázu vyčkávania a vyhodnocovania, pričom Únia vyjadrovala v princípe pozitívny vzťah ku konceptu a cieľom iniciatívy. Hlavným výstupom reakcie EÚ v tomto období boli deklarácie Európskej služby pre vonkajšiu činnosť o potrebe zosúladenia BRI s potrebami, pravidlami a normami už existujúcich projektov EÚ, napr. vytvárania Transeurópskej siete vo sfére dopravy (Trans-European Network in Transport, TEN-T).

Druhá etapa reakcie EÚ voči čínskej iniciatíve prebiehal v r. 2015 – 2016 a predstavovala snahu o opatrného zapojenia sa Únie do projektov BRI. V rétorike EÚ pretrvával optimizmus voči BRI a príležitostiam, ktoré pre ponúkala pre krajiny a podniky Únie. V praktickej rovine sa prejavili snahy o prepojenie infraštruktúrnych projektov BRI s TEN-T či s Investičným plánom pre Európu z dielne Európskej komisie (EK), tzv. Junckerov plán, z r. 2014.<sup>6</sup> Junckerov plán mal takisto za cieľ investície do infraštruktúry, hoci v menej ambicióznejšej miere, ako reakcia na zanedbávanie európskej infraštruktúry v dôsledku zotavovania sa krajín EÚ po globálnej finančnej, ekonomickej (a na území EÚ aj dlhovej) kríze. Vtedajší predseda EK Jean-Claude Juncker vyhlásil, že neexistujú žiadne výraznejšie prekážky integrácii Investičného plánu pre Európu a BRI. Najvýznamnejším úspechom v tomto období však bolo založenie Platformy EÚ a Číny pre konektivitu v r. 2015, ktorá sa stala hlavným diskusným fórom oboch ekonomík na témy dopravy a infraštruktúry.<sup>7</sup>

<sup>3</sup> VIEHE, A. et al. (2015): Understanding China's Belt and Road Initiative.

<sup>4</sup> WU, J. – ZHANG, Y. (2013): Xi in call for building of new 'maritime silk road'.

<sup>5</sup> LIU, Z. (2017): Europe's Protectionist Position on the Belt and Road and Its Influence, s. 145-146.

<sup>6</sup> Consilium (2022): Investment Plan for Europe.

<sup>7</sup> LIU, Z. (2017): Europe's Protectionist Position on the Belt and Road and Its Influence, s. 147.

Už v priebehu r. 2016 sa ale relatívne pozitívny postoj EÚ voči čínskej iniciatíve začal meniť, a odvtedy sa datuje tretia a posledná etapa únijnej reakcie, t. j. fáza vymedzovania sa voči BRI a hľadanie alternatív voči nej. V literatúre neboli identifikované jasné príčiny, prečo k tejto zmene došlo práve v tomto roku – išlo viac-menej o proces, ktorý mal korene v predchádzajúcich etapách ako aj v dlhodobom správaní sa Číny vo sfére zahraničného obchodu a ďalších otázkach svetovej ekonomiky. Tie boli v nasledujúcich rokoch umocnené asertívnejším správaním sa Číny aj v politickej a bezpečnostnej sfére, ktoré sa začalo prejavovať v priebehu druhého funkčného obdobia Si Ťin-pchinga po r. 2017. Jedným z príkladov tohto správania je tzv. diplomacia vlčieho bojovníka (Wolf Warrior Diplomacy), nazvanom podľa čínskeho akčného filmu Wolf Warrior. Náplňou tejto diplomacie je intenzívna propagácia úspechov a krokov Číny, ako aj ostré útoky voči ľuďom a organizáciám, ktoré Čínu kritizujú.<sup>8</sup> Takáto zmena vzbudzovalo obavy partnerov z EÚ aj zvyšku sveta ohľadne úmyslov Číny.

## 2 Výhrady EÚ voči BRI

V tomto svetle bola jednou z hlavných výhrad Únie voči BRI obdoba tradičnej kritiky západných trhov-kapitalistických štátov voči ekonomickej politike Číny – absencia reciprocity, čiže skutočnosť, že výrobky a služby zo štátov EÚ majú ťažší prístup na čínsky trh, než majú čínske výrobky na spoločný trh EÚ. S tým súvisia aj nekalosúťažné praktiky Číny, napr. cenový dumping vo vybraných odvetviach či štátna pomoc pre čínske štátom vlastnené podniky, ktorá deformuje slobodnú hospodársku súťaž na svetovom trhu.<sup>9</sup> Tá istá kritika sa týka aj zapojenia spoločností zo štátov EÚ do BRI, ktoré nie je také robustné a jednoduché, ako by si tieto spoločnosti a štáty priali.<sup>10</sup>

Ďalšou veľkou výhradou Únie voči tejto iniciatíve je obchádzanie noriem EÚ zo strany čínskych firiem investujúcich do projektov v rámci BRI. Patria sem normy o transparentnosti, podpore dobrého vládnutia či správy vecí verejných, alebo normy na ochranu životného prostredia a boj proti zmenám klímy. Z pohľadu Únie je táto výhrada obzvlášť relevantná v prípade krajín západného Balkánu, ktorý predstavuje priamu sféru vplyvu a „predný dvor“ Únie. V posledných rokoch došlo k oslabeniu entuziazmu a podpory zo strany EÚ (predovšetkým jej starších či západných členských štátov) pre vstup týchto krajín do Únie, no zároveň došlo k zvýšeniu aktivity Číny v tomto regióne. Čína tak začína predstavovať istú alternatívu voči Únii aspoň v oblasti ekonomického partnerstva, hoci všetky štáty regiónu naďalej deklarujú o vstup do EÚ ako aj príslušnosť k európskej identite a hodnotám. V praxi sa tento čínsky záujem o región a obchádzanie európskych noriem zo strany Číny prejavuje v podobe projektov BRI akým je výstavba vysokorýchlostnej železnice vedúcej z gréckeho prístavu Pireus cez Macedónsko a Srbsko do maďarskej Budapešti. Kontroverzná je najmä jeho posledná etapa, tzv. Belgrade–Budapest Railway. Tento projekt je problematický z pohľadu viacerých únijných noriem ohľadne transparentnosti, pričom problémy spôsobuje hlavne v Maďarsku, ktoré ako člen EÚ je povinné tieto normy dodržiavať. To spôsobilo omeškanie výstavby tejto železnice na maďarskom území, keďže neboli naplnené podmienky o transparentnom verejnom obstarávaní. V prípade environmentálnych noriem sú problematické projekty výstavby uhľových elektrární v Bosne a Hercegovine aj v Srbsku v rámci BRI, napriek tomu, že EÚ vyzýva na opúšťanie výroby energie z fosílnych palív.<sup>11</sup> Podobné výhrady Únie sú však badateľné nielen v tomto regióne, ale naprieč celým rozvojovým svetom, kde BRI pôsobí.

<sup>8</sup> HUANG, K. (2022): China Is Locked Into Xi Jinping's Aggressive Diplomacy.

<sup>9</sup> CORNELL, S. A. – SWANSTRÖM, N. (2020): Compatible Interests? The EU and China's Belt and Road Initiative.

<sup>10</sup> European Chamber (s.a.): The Road Less Travelled: European Involvement in China's Belt and Road Initiative.

<sup>11</sup> SACKS, D. (2021): Europe's Global Gateway Plans To Counter China, But Questions Remain.



S touto výhradou súvisí aj obava Únie z toho, že Čína sa snaží narušiť jednotu bloku budovaním preferenčných väzieb s jednotlivými členskými krajinami či už na bilaterálnej úrovni (napr. zapojenie Talianska a Portugalska do BRI)<sup>12</sup> alebo na úrovni skupín členských štátov, predovšetkým v podobe Platformy 16 + 1 či 17 + 1. Táto platforma bola založená v r. 2012, čiže rok pred spustením BRI, no hneď vzápätí bola vnímaná ako realizácia tejto iniciatívy v regióne strednej a východnej (resp. juhovýchodnej) Európy.<sup>13</sup> Práve regionálna báza tejto platformy vyvoláva kritiku zo strany EÚ, keďže jej členmi sú jednak členské štáty Únie, jednak aj štáty západného Balkánu, ktoré na vstup do Únie ešte len čakajú.<sup>14</sup> Dôvodom, pre ktorý sa Čína rozhodla založiť takto geograficky ohraničenú platformu, bola jej snaha zvýšiť obchodné a investičné vzťahy so štátmi regiónu po globálnej finančnej a ekonomickej kríze, ktorá vypukla v r. 2008. Tá viedla k spomaleniu rozvoja ekonomických vzťahov Číny s jej západoeurópskymi ekonomickými partnermi, čo ju viedlo k hľadaniu nových partnerov s dynamickým potenciálom pre vzájomnú hospodársku spoluprácu. Únia to však považovala za snahu ovplyvniť politiku bloku zvnútra (predovšetkým voči Číne) a tak narušiť jednotu EÚ podľa hesla “rozdeľuj a panuj”, a tiež ako snahu preniknúť na západoeurópske trhy “zadnými dvierkami” využitím spoločného trhu EÚ. Tieto obavy zo strany EÚ a niektorých jej členských štátov boli posilnené po tom, ako Maďarsko a Grécko v r. 2016 odmietli schváliť stanovisko EÚ ohľadne kritiky rozpinavosti Číny v Juhočínskom mori, či po gréckom vetovaní stanoviska EÚ kritizujúce stav ľudských práv v Číne v r. 2017.<sup>15</sup>

Ďalšou kritikou BRI, ktorá je rozšírená v akademických, mediálnych a politických kruhoch najmä západného sveta, sa týka čínskej politiky poskytovania pôžičiek partnerským štátom na financovanie projektov v rámci tejto iniciatívy. Táto politika je v západnom diskurze označovaná ako dlhová diplomacia (či diplomacia dlhovej pasce) alebo veriteľský imperializmus, a má viesť k vytváraniu dlhových pascí pre zúčastnené partnerské krajiny Číny. Toto obvinenie sa opiera o tézu, že čínske finančné inštitúcie zámerne poskytujú pôžičky partnerským štátom za podmienok, ktoré zaručia, že štáty nie sú schopné tieto úvery splácať. Súčasťou zmlúv o poskytnutí pôžičky je pritom aj podmienka, že čínska spoločnosť prevezme kontrolu nad financovaným aktívom, ak daná krajina nie je schopná splatiť úver.<sup>16</sup> Medzi krajiny, ktoré sa údajne stali obeťami tejto praktiky, sa najčastejšie spomína Srí Lanka a jej projekt vybudovania prístavu Hambantota,<sup>17</sup> či v poslednom čase aj Čierna Hora a jej projekt výstavby diaľnice z mesta Bar k Srbským hraniciam.<sup>18</sup> Dôkladnejší výskum však ukazuje, že k prevzatíu aktív dochádza len zriedkavo, pričom oveľa častejším dôsledkom je renegociácia alebo rovno odpis dlhu. Problémy zúčastnených krajín so splácaním dlhu sa tak vysvetľuje skôr ako neznalosť ekonomickej a finančnej situácie partnerských krajín zo strany čínskych bánk, resp. nedostatočné plánovanie zo strany daných krajín.<sup>19</sup> S tým je previazaná aj obava EÚ z udržateľnosti či finančnej návratnosti niektorých projektov. Táto obava sa týka vlajkových projektov BRI ako sú prístavy Hambantota či pakistanský Gwadar, no starosti Únii robí predovšetkým spomínaná diaľnica v Čiernej Hore. Pôžička, ktorú si vláda Čiernej Hory vzala od čínskych bánk na výstavbu tohto projektu spôsobila, že verejný dlh krajiny stúpol z 59 % na

<sup>12</sup> HILLMAN, J. – TIPPETT, A. (2021): The Belt and Road Initiative: Forcing Europe to Reckon with China?

<sup>13</sup> ESZTERHAI, V. (2017): Introducing the “16 + 1 Cooperation”.

<sup>14</sup> K členským štátom platformy, ktoré sú zároveň členskými štátmi EÚ, patria: Bulharsko, Česko, Estónsko, Grécko (od r. 2016), Chorvátsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko Slovensko a Slovinsko. K členom platformy, ktoré nie sú v EÚ, patria: Albánsko, Bosna a Hercegovia, Čierna Hora, Macedónsko a Srbsko.

<sup>15</sup> The Cipher Brief (2019): The EU's Problematic Approach to China's Belt and Road Initiative.

<sup>16</sup> IBRAHIM, A. (2020): China's Debt Diplomacy Will Get a Coronavirus Boost.

<sup>17</sup> BRAUTIGAM, D. – RITHMIRE, M. (2021): The Chinese ‘Debt Trap’ Is a Myth.

<sup>18</sup> SEMANIĆ, H. (2019): Controversial Chinese motorway the largest Montenegrin project since independence.

<sup>19</sup> KRATZ, A. – FENG, A. – WRIGHT, L. (2019): New Data on the „Debt Trap“ Question.

78 % v priebehu r. 2018 – 2019.<sup>20</sup> Vláda plánovala vyriešiť problémy s financovaním budúcich etáp výstavby diaľnice obrátením sa na súkromný sektor v podobe financovania formou projektov PPP (public–private partnership, verejno-súkromné partnerstvo), no nedarí sa jej nájsť záujemcov kvôli vnímaniu, že tento projekt je nerentabilný. Súkromní investori by tak zrejme požadovali vysoké štátne garancie, čo by ešte viac zhoršilo ekonomické problémy Čiernej Hory.<sup>21</sup>

V neposlednom rade treba spomenúť obavu členských štátov aj nadnárodných elít EÚ o národnú bezpečnosť a zraniteľnosť voči čínskej politickej a ekonomickej špionáži prostredníctvom prenikania čínskych spoločností na jednotný trh EÚ. Táto obava plynie z toho, že čínske spoločnosti by prostredníctvom investícií do európskych firiem podnikajúcim v oblastiach energetiky, informačných a iných vyspelých technológií, telekomunikácií a pod. mohli ovládnuť tieto firmy a získať tak prístup jednak k obchodným tajomstvám, intelektuálnemu vlastníctvu a know-how týchto firiem, a jednak k osobným údajom či iným citlivým údajom, ktoré by mohli ohroziť národnú bezpečnosť týchto štátov. Spomínaná obava sa prejavuje napr. v debate o pripustení resp. vylúčení čínskej telekomunikačnej firmy Huawei z budovania 5G sietí v členských štátoch Únie. Takisto je tu otázka, nakoľko je vhodné, aby čínske spoločnosti mali rozhodujúci finančný a prípadne aj manažérsky vplyv na kľúčovú infraštruktúru štátu, napr. elektrárne, plynárne, rafinérie, prístavy či letiská. Tieto riziká viedlo k volaniam po tzv. investičnom skríningu, teda mechanizmu, pomocou ktorého by štáty (či prípadne aj EÚ) vyhodnocovali, či daná investícia predstavuje riziko pre prijímajúci štát.<sup>22</sup> So žiadosťou o skríning investícií z tretích krajín (no neoficiálne zameraný konkrétne na Čínu) do EÚ na celoúnijnej úrovni prišli vo februári 2017 Nemecko, Francúzsko a Taliansko, no tento návrh bol zamietnutý na zasadnutí Európskej rady v júli toho roku.<sup>23</sup> Regulácia investícií tak ostala na jednotlivých členských štátoch, no hlasy volajúce po prijatí mechanizmu investičného skríningsu na úrovni EÚ stále pretrvávajú.

### 3 Alternatívy EÚ voči BRI

Jedna z najrelevantnejších reakcií EÚ na BRI sú jej vlastné projekty konektivity, ktoré Únia predstavila ako alternatívu voči čínskej iniciatíve. Tieto projekty zrejme najlepšie vystihujú postoj Únie voči BRI – jednak v identifikácii elementov, ktoré sa Únia snaží napodobniť, a jednak vo zdôrazňovaní prvkov, ktoré podľa EÚ predstavujú nevýhody BRI a ktoré jej vlastná iniciatíva údajne zohľadňuje (predovšetkým transparentnosť a environmentálnu dimenziu).

Táto alternatívna iniciatíva Únie bola predstavená 19. 9. 2018 vtedajšou vysokou predstaviteľkou Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Federicou Mogherini a európskou komisárkou pre dopravu Violetou Bulc, pod názvom Asia Connectivity Strategy (ACS).<sup>24</sup> Jej cieľom mal byť rozvoj fyzických a digitálnych prepojení v rámci kontinentu, predovšetkým v oblasti dopravy a energetiky, ale aj konektivity medzi ľuďmi, komunitami a regiónmi. To malo viesť k zvýšeniu ich životnej úrovne, úrovne vzdelania, kultúrnej odolnosti voči klimatickým zmenám. Prítom ACS kladla zvlášť dôraz na potreby lokálnych komunít a na rešpekt voči environmentálnym a sociálnym normám. Tieto ciele mali byť napĺňané pod heslom tzv. udržateľnej prepojenosti (sustainable connectivity), ktorá predstavovala hlavnú myšlienku ACS. Naplnenie tejto myšlienky malo byť dosiahnuté presadzovaním lepších regulačných rámcov podmienok pre podnikanie a fiškálnej zodpovednosti v partnerských

<sup>20</sup> HOPKINS, V. – KYNGE, J. – PEEL, M. (2019): Montenegro fears China-backed highway will put it on road to ruin.

<sup>21</sup> BARKIN, N. – VASOVIC, A. (2018): Chinese 'highway to nowhere' haunts Montenegro.

<sup>22</sup> TASR (2017b): Číne sa nepáči, že Komisia chce preverovať jej investície v Európe.

<sup>23</sup> TASR (2017a): Európa bojuje s protekcionizmom vo svete, na svojej ochrane sa nedohodla.

<sup>24</sup> MAINI, T. S. (2018): Belt and Road Alternatives: The European Strategy.

krajinách.<sup>25</sup> Popri tomu Mogherini varovala pred konektivitou, ktorá by ignorovala legitímnych aktérov a ktorá by sa obmedzila na niekoľko kľúčových regiónov. Hoci sa táto iniciatíva explicitne nevyhraňovala voči BRI, takáto formulácia cieľov a priorít bola vnímaná ako kritika čínskeho projektu – avšak formou, ktorá nezatvárala dvere prípadnej spolupráci s Čínou na vybraných infraštruktúrnych projektoch. Stanovenie týchto cieľov mali takisto slúžiť na zjednotenie postojov členských štátov EÚ voči BRI do jednotného celoúniijného stanoviska prostredníctvom jasnej formulácie vlastných priorít a konkrétnych výhrad voči čínskej iniciatíve, ktoré boli rozvinuté v predchádzajúcej kapitole.<sup>26</sup>

Pri predstavovaní ACS sa Mogherini odvolávala na štyri silné stránky EÚ, ku ktorým patrí vnútorný trh Únie ako základ udržateľnej konektivity, skúsenosti Únie vo vytváraní cezhraničných prepojení, schopnosť vytvárať partnerstvá v rôznych sektoroch na bilaterálnej, regionálnej aj medzinárodnej úrovni, a v neposlednom rade schopnosť mobilizovať investičný kapitál. Zároveň malo ísť o snahu EÚ vyvážiť izolacionistické tendencie administratívy D. Trumpa v USA – vedúci predstavitelia EÚ chceli vyvíjať proaktívnu politiku voči Číne na eurázijskom kontinente, a dať tak najavo, že západný svet má cieľovým krajinám čo ponúknuť a neprenechá túto arénu ekonomickej a geopolitickej súťaže Číne. ACS bola zameraná na tie ázijské krajiny, ktoré hľadali alternatívu voči Číne a podmienka účasti na BRI, no zároveň boli sklamané z konania USA či neochotné zaradiť sa otvorene do americkej sféry vplyvu.<sup>27</sup> V tom duchu ministri zahraničných vecí členských štátov EÚ odsúhlasili ACS na zasadnutí Rady EÚ 15. 10. 2018. V otázke financovania infraštruktúrnych projektov spadajúcich pod ACS sa počas prvých dvoch rokov počítalo s prístupom k sume 500 miliárd eur z Európskeho fondu pre strategické investície, ku ktorým sa malo pridať 44 miliárd eur z Európskeho pánu pre vonkajšie investície a 60 miliárd eur od Európskej služby pre vonkajšiu činnosť na základe plánu viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027.<sup>28</sup> Pre porovnanie, objem financií investovaných do projektov BRI sa odhaduje na jeden bilión USD za prvých desať rokov existencie tejto iniciatívy – je ale zložitá určiť presnú sumu, kvôli nízkej transparentnosti a nejasnosti okolo toho, ktoré projekty spadajú pod BRI.<sup>29</sup>

Napriek týmto ambíciám EÚ ostalo koordinované financovanie a budovanie infraštruktúry prostredníctvom ACS v nasledujúcich troch rokoch do veľkej miery na iba papieri. Dôvodmi boli jednak striedanie garnitúr na úrovni EÚ po voľbách do Európskeho parlamentu v r. 2019, no najmä vypuknutie pandémie koronavírusu začiatkom r. 2020. Výrazný posun v tejto oblasti nastal až r. 2021, keď dňa 15. 9. toho roku predsedníčka EK Ursula von der Leyen predstavila upravenú stratégiu EÚ na posilnenie konektivity pod názvom Global Gateway (Globálna brána). Podobne ako ACS, ani táto iniciatíva sa výslovne nevymedzovala voči Číne alebo BRI. Globálna brána viac-menej prebrala ciele od ACS, s dôrazom na transparentnosť, boj proti klimatickým zmenám, dobrú správu vecí verejných a presadzovanie európskych hodnôt a štandardov.<sup>30</sup> Isté rétorické odlíšenie novej iniciatívy bolo možné postrehnúť zdôrazňovaním prínosov pre samotnú Úniu, predovšetkým rozšírením obchodu členských štátov EÚ alebo posilnením dodávateľských reťazcov.<sup>31</sup> Táto iniciatíva počítala z rozpočtom 300 miliárd eur – na papieri síce menej ako ACS, no táto suma bola vyčlenená z viacročného finančného rámca EÚ na r. 2021 – 2027 vyslovene na potreby Globálnej brány, na rozdiel od všeobecne zameraného Európskeho fondu pre strategické investície. Nie je ale jasné, ako budú tieto peniaze využité, keďže nie je k dispozícii rozpočet tejto iniciatívy. Takisto

<sup>25</sup> EEAS (2018): The European way to connectivity – a new strategy on how to better connect Europe and Asia.

<sup>26</sup> BRATTBERG, E. – SOULA, E. (2018): Europe's Emergng Approach to China's Belt and Road Initiative.

<sup>27</sup> MAINI, T. S. (2018): Belt and Road Alternatives: The European Strategy.

<sup>28</sup> BRATTBERG, E. – SOULA, E. (2018): Europe's Emergng Approach to China's Belt and Road Initiative.

<sup>29</sup> WEI, L. (2022): China Reins In Its Belt and Road Program, \$1 Trillion Later.

<sup>30</sup> NOYAN, O. (2021): EU and US working together on trusted connectivity to counter China.

<sup>31</sup> TASR (2021): Európska únia predstavila globálny investičný program za 300 miliárd eur.

chýba Globálnej bráne personál, ktorý by bol pridelený vyslovene k tejto iniciatíve na zabezpečenie jej činnosti. Ďalšia kritika Globálnej brány spočíva v tom, že nie je dostatočne skoordínovaná s podobnými iniciatívami partnerských krajín, ktoré tiež zamýšľajú vytvoriť alternatívy voči BRI, napr. USA či Japonsko. Tento nedostatok koordinácie je zvlášť povšimnutiahodný v prípade spolupráce s USA a jej iniciatívy Build Back Better World (B3W), ku ktorej sa pridali aj ostatné štáty skupiny G7, vrátane členov EÚ – Francúzska, Nemecka a Talianska.<sup>32</sup> Nakoniec treba spomenúť, že tak, ako tomu bolo pri ACS, aj v prípade Globálnej brány vstúpila do rozbiehania iniciatíva neočakávaná kríza globálnych rozmerov – tento raz nie kríza spôsobená koronavírusom, ale energetická kríza a prudko rastúca inflácia, spôsobená ekonomickou nerovnováhou v rámci hospodárskej obnovy po pandémie ako aj vojnou na Ukrajine a sankciami uvalenými na Rusko zo strany EÚ a jej partnerov. To vyvoláva otázku, či aj Globálna brána a plány EÚ na vytváranie alternatívy voči BRI neustúpia na nasledujúce obdobie do úzadia.

### Záver

Postoj EÚ voči BRI je značne kritický, napriek významu, ktorý Únia má v tejto iniciatíve ako druhý koncová destinácia infraštruktúrnych premostení BRI ako aj čínskych výrobkov prepravovaných po týchto premosteniach. Avšak nebolo tomu tak od začiatku – postoj Únie k BRI sa menil, hoci tendencia bola k rastúcej skepse voči iniciatíve s priebehom času a s tým, ako sa BRI rozvíjala a prejavovala v partnerských krajinách. Dajú sa rozlíšiť tri etapy postoja EÚ k čínskej iniciatíve. Prvá z nich, v r. 2013 a 2014, bola v znamení vyčkávania a vyhodnocovania, čo táto iniciatíva znamená pre EÚ a jej vnútropolitickým aj zahraničnopolitickým záujmom. Vzhľadom na to, že v tejto fáze ešte sa ešte neprejavili praktické kroky a výsledky BRI, a teda nebolo konkrétne čo kritizovať, postoj Únie viac-menej reagoval akurát na teoretickú ideu prepojenia Eurázie pomocou navrhovaných infraštruktúrnych projektov. K tomuto zámeru sa EÚ stavala v princípe pozitívne, za predpokladu, že BRI bude v súlade s normami, pravidlami a existujúcimi projektmi EÚ v zúčastnených krajinách. Druhá etapa, ktorá prebiehala v r. 2015 – 2016, bola fázou opatrného zapájania sa EÚ, jej členských štátov a podnikov do tejto iniciatívy a snahy o jej prepojenie s uvedenými projektmi EÚ, napr. projektom transeurópskych dopravných sietí (TEN-T). Avšak v priebehu r. 2016 postoj EÚ voči BRI výrazne ochladol, čím sa začala tretia a zatiaľ posledná etapa vývoja tohto postoja, ktorej náplňou je vymedzovanie sa voči čínskej iniciatíve a vytvárania alternatív k nej. Súčasťou tejto etapy je aj silnejúca kritika na rôzne aspekty BRI, ktoré boli identifikované ako riziko pre EÚ, partnerské krajiny iniciatívy alebo súčasný medzinárodný poriadok vedený západnými štátmi a ich pravidlami a normami.

Jednou z týchto výhrad je absencia recipročného prístupu na čínsky trh pre partnerské štáty v rámci BRI, ako aj nekalosúťažné praktiky Číny (cenový dumping či vládna podpora štátom vlastnených podnikov). Problém pre EÚ predstavujú aj ťažkosti, s ktorými sa potýkajú spoločnosti z členských štátov Únie, ktoré sa chcú podieľať na projektoch BRI. Veľkým zdrojom kritiky je aj narúšanie noriem presadzovaných Úniou, akými sú transparentnosť, dobrá správa vecí verejných či normy zamerané na ochranu životného prostredia. To sa týka bližšieho aj vzdialenejšieho zahraničia Únie, a dokonca aj projektov členských štátoch Únie, napr. výstavby vysokorýchlostnej železnice v Maďarsku (Belgrade – Budapest Railway). Ďalšou výhradou zo strany EÚ je aj sporná udržateľnosť a finančná návratnosť niektorých projektov BRI, ako aj vytvárania dlhových pascí pre partnerské krajiny v rámci veriteľského imperializmu či dlhovej diplomacie zo strany Číny. Výhrady EÚ voči BRI sa týkajú aj pôsobenia tejto iniciatívy v samotnej únii. V prvom rade ide o obavu, že Čína sa prostredníctvom zapájania členských štátov EÚ do BRI snaží narušiť jednotu Únie podľa hesla „rozdeľuj a panuj“. Tento

---

<sup>32</sup> SACKS, D. (2021): Europe's Global Gateway Plans To Counter China, But Questions Remain.

postoj sa najviac odráža v kritike Platformy 16 + 1 / 17 + 1, založenej Čínou a združujúcej tak 12 členských štátov EÚ ako aj 5 štátov západného Balkánu, ktoré členmi Únie nie sú. Ďalej je predmetom obáv aj investičná politika čínskych spoločností pôsobiacich v EÚ, konkrétne priemyselná špionáž či čínske investície do citlivých sektorov ekonomiky (energetika, telekomunikácie, vyspelé technológie). To by mohlo mať za následok transfer intelektuálneho vlastníctva, know-how či kľúčových technológií z EÚ do Číny, čím by štáty Únie mohli prísť o konkurenčnú výhodu. Navyše by to mohlo v niektorých prípadoch viesť aj k ohrozeniu národnej bezpečnosti. To isté platí aj pre investície čínskych spoločností do fyzickej infraštruktúry v EÚ, akou sú prístavy, letiská či elektrárne. Príkladom tejto kontroverzie je debata okolo pôsobenia čínskej telekomunikačnej spoločnosti Huawei na spoločnom trhu EÚ. Tieto obavy vedú k volaniam po prijatí mechanizmu skríningu investícií z Číny a iných tretích krajín do EÚ. Je pritom zjavné, že kritika tejto BRI sa do veľkej miery prelína s dlhodobou kritikou Číny a jej ekonomických aktivít doma a v zahraničí (nekalosúťažné praktiky, obchádzanie západných noriem, dlhová diplomacia) zo strany západných krajín. Je teda možné naznačiť, že postoj (nielen) EÚ voči BRI je závislý od celkových vzťahov s Čínou.

Významnou reakciou na BRI zo strany EÚ je vytváranie vlastných iniciatív na podporu konektivity a budovania infraštruktúry, ktoré majú konkurovať BRI v blízkom aj vzdialenom zahraničí. Medzi tieto alternatívy patria Asia Connectivity Strategy z r. 2018 a Global Gateway/Globálna brána z r. 2021. Obe iniciatívy sú do veľkej miery totožné – zameriavajú sa na fyzické prepojenia v doprave a energetike, ako aj na digitálnu infraštruktúru. Obe tiež kladú dôraz na transparentnosť, vysokú úroveň štandardov a regulačných rámcov pre podnikanie a fiškálnu zodpovednosť, dobrú správu vecí verejných a v neposlednom rade aj udržateľnosť a environmentálne ciele, ako je boj proti zmenám klímy. Hoci Čína nie je výslovne spomenutá v zakladajúcich dokumentoch oboch iniciatív, takáto formulácia cieľov a priorít predstavuje nepriamu kritiku BRI – EÚ takto vyzdvihuje tie oblasti, v ktorých Čína podľa nej nepostupuje správne, a ktoré EÚ podľa svojich predstáv dokáže zvládnuť lepšie. Cieľom týchto iniciatív je aj zjednotiť roztrieštené postoje členských štátov EÚ voči BRI tým, že tieto iniciatívy budú artikulovať spoločné priority Únie a jej členov. ACS mala navyše aj cieľ vyvážiť izolacionizmus administratívy Donalda Trumpa, ktorý bol v tej dobe prezidentom USA, a poskytnúť tak prozápadnú alternatívu voči Číne pre tie štáty, ktoré inklinovali k západu alebo mali obavy z Číny, no cítili sa opustené izolacionistickou politikou USA. Po nástupe Joea Bidena na post prezidenta USA v r. 2021 už Globálna brána takúto ambíciu nemá, môže teda výraznejšie artikulovať záujmy EÚ, napr. zvýšenie obchodu EÚ rozšírením obchodných a investičných príležitostí je členské štáty Únie, alebo posilnenie dodávateľských reťazcov. Globálna brána však rovnako čelí kritike, zameranú napr. na absenciu personálu, ktorý by mal na starosť implementáciu tejto iniciatívy, nejasnú alokáciu rozpočtu či slabú koordináciu so spriaznenými veľmocami, ktoré chcú takisto čeliť čínskej iniciatíve – predovšetkým sú spomínané USA a ich vlastná alternatíva k BRI zvaná B3W. Problémom je aj to, že tieto alternatívy voči BRI sú viac-menej reaktívne a málo premyslené v porovnaní s čínskou iniciatívou, ktorá má predsa len desaťročný náskok. Napriek tomu je však potrebné uvítať vytváranie alternatívnych iniciatív v oblastiach infraštruktúry a konektivity, keďže sa tým zvyšuje ponuka pre krajiny, aby si vybrali takú formu budovania prepojení, aká im najlepšie vyhovuje.

### **Použitá literatúra:**

1. BARKIN, N. – VASOVIC, A. (2018): Chinese 'highway to nowhere' haunts Montenegro. [online]. In: *Reuters*, 16. 8. 2018. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-china-silkroad-europe-montenegro-insi/chinese-highway-to-nowhere-haunts-montenegro-idUSKBN1K60QX>

2. BRATTBERG, E. – SOULA, E. (2018): Europe's Emerging Approach to China's Belt and Road Initiative. [online]. In: *Carnegie Endowment for International Peace*, 19. 10. 2018. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://carnegieendowment.org/2018/10/19/europe-s-emerging-approach-to-china-s-belt-and-road-initiative-pub-77536>
3. BRAUTIGAM, D. – RITHMIRE, M. (2021): The Chinese 'Debt Trap' Is a Myth. [online]. In: *The Atlantic*, 6. 2. 2021. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2021/02/china-debt-trap-diplomacy/617953/>
4. Consilium (2022): Investment Plan for Europe. [online]. In: *European Council / Council of the EU*, 10. 8. 2022. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/investment-plan/>
5. CORNELL, S. A. – SWANSTRÖM, N. (2020): Compatible Interests? The EU and China's Belt and Road Initiative. [online]. In: *Institute for Security and Development Policy*, Február 2020. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://isdp.eu/publication/compatible-interests-the-eu-and-chinas-belt-and-road-initiative/>
6. ESZTERHAI, V. (2017): Introducing the "16 + 1 Cooperation". [online]. In: *PAGEO*, 23. 10. 2017. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <http://www.geopolitika.hu/hu/2017/10/23/the-presentation-of-the-16-1-cooperation/>
7. European Chamber (s. a.): The Road Less Travelled: European Involvement in China's Belt and Road Initiative. [online]. In: *European Union Chamber of Commerce in China*. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.europeanchamber.com.cn/en/publications-belt-and-road-initiative>
8. EEAS (2018): The European way to connectivity – a new strategy on how to better connect Europe and Asia. [online]. In: *European External Action Service*, 19. 9. 2018. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.eeas.europa.eu/node/50752\\_en](https://www.eeas.europa.eu/node/50752_en)
9. HILLMAN, J. – TIPPETT, A. (2021): The Belt and Road Initiative: Forcing Europe to Reckon with China? [online]. In: *Council on Foreign Relations*, 27. 4. 2021. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/blog/belt-and-road-initiative-forcing-europe-reckon-china>
10. HOPKINS, V. – KYNGE, J. – PEEL, M. (2019): Montenegro fears China-backed highway will put it on road to ruin. [online]. In: *Financial Times*, 10. 4. 2019. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.ft.com/content/d3d56d20-5a8d-11e9-9dde-7aedca0a081a>
11. HUANG, K. (2022): China Is Locked Into Xi Jinping's Aggressive Diplomacy. [online]. In: *Foreign Policy*, 2. 12. 2022. [Citované 4. 12. 2022.] Dostupné na internete: <https://foreignpolicy.com/2022/12/02/china-xi-jinping-aggressive-diplomacy/>
12. IBRAHIM, A. (2020): China's Debt Diplomacy Will Get a Coronavirus Boost. [online]. In: *Foreign Policy*, 23. 3. 2020. [Citované 4. 12. 2022.] Dostupné na internete: <https://foreignpolicy.com/2020/03/23/china-coronavirus-belt-and-road-bri-boost-debt-diplomacy/>
13. KRATZ, A. – FENG, A. – WRIGHT, L. (2019): New Data on the „Debt Trap“ Question. [online]. In: *Rhodium Group*, 29. 4. 2019. [Citované 4. 12. 2022.] Dostupné na internete: <https://rhg.com/research/new-data-on-the-debt-trap-question/>
14. LIU, Z. (2017): Europe's Protectionist Position on the Belt and Road and Its Influence. [online]. In: *China International Studies*, september/október 2018, s. 145-165. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://sha.static.vipsite.cn/media/thinktank/attachments/9d00b0b62794c3c8621e4116d35d12b3.pdf>
15. MAINI, T. S. (2018): Belt and Road Alternatives: The European Strategy. [online]. In: *Modern Diplomacy*, 30. 9. 2018. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://moderndiplomacy.eu/2018/09/30/belt-and-road-alternatives-the-european-strategy/>
16. NOYAN, O. (2021): EU and US working together on trusted connectivity to counter China. [online]. In: *Euractiv*, 8. 9. 2021. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete:

- <https://www.euractiv.com/section/digital/news/eu-and-us-working-together-on-trusted-connectivity-to-counter-china/>
17. SACKS, D. (2021): Europe's Global Gateway Plans To Counter China, But Questions Remain. [online]. In: *Council on Foreign Relations*, 21. 9. 2021. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.cfr.org/blog/europes-global-gateway-plans-counter-china-questions-remain>
  18. SEMANIĆ, H. (2019): Controversial Chinese motorway the largest Montenegrin project since independence. [online]. In: *European Western Balkans*, 16. 4. 2019. Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://europeanwesternbalkans.com/2019/04/16/controversial-chinese-motorway-largest-montenegrin-project-since-independence/>
  19. TASR (2017a): Európa bojuje s protekcionizmom vo svete, na svojej ochrane sa nedohodla. [online]. In: *Euractiv*, 27. 6. 2017. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/section/investicna-politika/news/europa-bojuje-s-protekcionizmom-vo-svete-na-svojej-ochrane-sa-nevie-dohodnut/>
  20. TASR (2017b): Číne sa nepáči, že Komisia chce preverovať jej investície v Európe. [online]. In: *Euractiv*, 19. 9. 2017. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://euractiv.sk/section/vonkajsie-vztahy/news/cine-sa-nepaci-ze-komisia-chce-preverovat-jej-investicie-v-europe/>
  21. TASR (2021): Európska únia predstavila globálny investičný program za 300 miliárd eur. [online]. In: *SME*, 1. 12. 2021. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://index.sme.sk/c/22794817/europska-unia-predstavila-globalny-investicny-program-300-miliard-eur.html>
  22. The Cipher Brief (2019): The EU's Problematic Approach to China's Belt and Road Initiative. [online]. In: *The Cipher Brief*, 2019. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.thecipherbrief.com/column\\_article/the-eus-problematic-approach-to-chinas-belt-and-road-initiative](https://www.thecipherbrief.com/column_article/the-eus-problematic-approach-to-chinas-belt-and-road-initiative)
  23. VIEHE, A. et al. (2015): Understanding China's Belt and Road Initiative. [online]. In: *Center for American Progress*, 22. 9. 2015. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.americanprogress.org/issues/security/report/2015/09/22/121628/understanding-chinas-belt-and-road-initiative/>
  24. WEI, L. (2022): China Reins In Its Belt and Road Program, \$1 Trillion Later. [online]. In: *Wall Street Journal*, 26. 9. 2022. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.wsj.com/articles/china-belt-road-debt-11663961638>
  25. WU, J. – ZHANG, Y. (2013): Xi in call for building of new 'maritime silk road. [online]. In: *China Daily*, 4. 10. 2013. [Citované 30. 11. 2022.] Dostupné na internete: [http://usa.chinadaily.com.cn/china/2013-10/04/content\\_17008940.htm](http://usa.chinadaily.com.cn/china/2013-10/04/content_17008940.htm)

**Kontakt:**

**Mgr. Juraj Ondriaš, PhD.**

Fakulta medzinárodných vzťahov  
Ekonomická univerzita v Bratislave  
Dolnozemska cesta 1/b  
852 35 Bratislava 5  
Slovenská republika  
e-mail: [juraj.ondrias@euba.sk](mailto:juraj.ondrias@euba.sk)

**ČÍNSKO-INDICKÉ VZŤAHY**  
**7. ČASŤ: PRVÁ MÓDÍHO VLÁDA V OBDOBÍ MALÉHO DÉTENTE**  
**V TZV. WUHANSKOM DUCHU (FEBRUÁR 2018 – MÁJ 2019)**

**SINO-INDIAN RELATIONS**  
**PART 7 PERIOD OF THE FIRST MODI GOVERNMENT**  
**IN THE PERIOD OF LITTLE DÉTENTE IN THE SO CALLED**  
**WUHAN SPIRIT (FEBRUARY 2018 - MAY 2019)**

*Peter Ondris*

Fakulta managementu, Univerzita Komenského v Bratislave, Odbojárov 10,  
820 05 Bratislava 25, e-mail: peter.ondris4@uniba.sk

**Abstrakt:** Siedma časť tejto štúdie analyzuje vzťahy Číny a Indie v záverečnom období prvej Módiho vlády, ktoré sa vo vzájomných vzťahoch vyznačovalo malým détente v tzv. wuhanskom duchu. Pre toto obdobie bolo charakteristické, že obidve veľmoci sa snažili vytvoriť pozitívny moment vo vybraných sporných bodoch geopoliticky sekundárneho či terciárneho významu, ako zvyšovanie čínskeho dovozu s cieľom zníženia deficitu Indie v bilaterálnom obchode, či znižovanie úrovne aktivít tibetskej exilovej vlády v Indii a súčasným nezmeneným postoji v otázkach primárneho významu, ktorými sú vymedzenie sfér vplyvu a sporná hranica. Faktory primárneho významu vykazovali zmierlivejší prístup v podobe normalizácie vzťahov armád obidvoch krajín a ohľadupľnejšie súperenie v nárokovovaných sférach vplyvu.

**Kľúčové slová:** Čína, India, čínsko-indické vzťahy, geopolitika Ázie

**JEL Klasifikácia:** F50, F53, F54

**Abstract:** The Part 7 of this study analyzes Sino-Indian relations in the final period of the first Modi government, which could be characterized as a small détente in so called Wuhan Spirit. During this period both powers tried to create a positive moment in selected disputed areas of geopolitically secondary and tertiary importance, such as increase of Chinese imports with the aim to decrease Indian deficit in bilateral trade, and decrease of the level of activities of Tibet exile government in India, paralleled with unchanged stances in the case of topics of primary importance, such as determination of spheres of influence of both powers, and disputed border. Factors of primary importance experienced appeasing approach from both sides in the form of normalization of relations between the two armies, and more considerate competition in claimed spheres of influence.

**Key words:** China, India, Sino-Indian Relations, Asian Geopolitics

**JEL Classification:** F50, F53, F54

**1 Prvá Módiho vláda v období malého détente v tzv. wuhanskom duchu**  
**(február 2018 – máj 2019)**

**1.1 Začiatok obdobia malého détente v tzv. wuhanskom duchu (február – apríl 2018)**

Napriek napätiu v súvislosti s Doklamskou krízou, následne eskalovanému situácii na Maldivách a v širšom zmysle z dôvodu aktivít Číny v nárokovanej sfére vplyvu Indie, ako aj napriek pretrvávajúcemu napätiu na spoločnej hranici, kde obidve krajiny aktívne budovali vojenskú infraštruktúru a kde vo februári a marci 2018 Čína opakovane narúšala vzdušný priestor Indie, sa obidve veľmoci snažili vytvoriť pozitívny moment vo vybraných sporných bodoch geopoliticky sekundárneho významu. Za prvý impulz pre détente možno považovať



návštevu nového štátneho tajomníka ministerstva zahraničných vecí Vidžája Kešavu Gokhaleho v Pekingu v dňoch 23. – 24. februára 2018, na ktorej bolo dohodnuté obnoviť aktivity v celom rade oblastí.<sup>1</sup> Peking vo februári súhlasil so zaradením Pakistanu na tzv. sivú listinu Finančnej akčnej skupiny (Financial Action Task Force - FATF).<sup>2</sup> Na oplátku indická vláda prikázala tibetskej exilovej vláde sídliacej v Indii, aby znížila úroveň a rozsah osláv 60. výročia protičínskeho povstania a štátnym úradníkom bolo nariadené, aby sa ich nezúčastnili.<sup>3</sup> Dillí potvrdilo návštevu ministerky obrany v apríli, ako predvoj plánovanej Módího návštevy pri príležitosti summitu SCO v júni 2018 v Qingdao. V snahe ešte viac podporiť rodiaci sa pozitívny moment Dillí zrušilo konanie 7. svetového parlamentného konventu o Tibete.<sup>4</sup> Na 11. zasadnutí čínsko-indickej spoločnej skupiny pre ekonomické vzťahy konanom 26. marca, Peking o. i. súhlasil s nutnosťou riešenia obchodného deficitu Indie.

Paralelne s týmito pozitívnymi impulzami v de facto geopoliticky sekundárnych sporných otázkach, India pokračovala v úsilí budovania svojej sféry vplyvu v Indickom oceáne, ako aj v aktivitách na spornej hranici s Čínou. Dňa 10. marca 2018 India a Francúzsko podpísali dohodu o recipročnej logistickej podpore umožňujúcu vzájomné používanie námorných základní,<sup>5</sup> ktorou India v praxi získala prístup do prístavov na ostrove Réunion, Mayotte a vo Francúzskej južnej a antarktickej oblasti. Následne sa v dňoch 11.-15. marca uskutočnila návšteva indického prezidenta Kovinda na Mauríciu a Madagaskare. Mauríciu India poskytla úver v hodnote 100 mil. USD na nákup vojenskej techniky. V prípade Madagaskaru išlo o vôbec prvú návštevu najvyššie postaveného indického politika.<sup>6</sup> V prípade napätia na spornej hranici Čína uskutočnila 12. marca letecké cvičenie v Himalájach a 13. marca došlo vo východnom sektore spornej hranice k symbolickému prvému pristátiu najväčšieho nákladného lietadla indickej armády C17 Globemaster.<sup>7</sup>

Po vzájomnej výmene relatívne drobných ústupkov v období od februára do polovice apríla 2018, sa 13. apríla v Shanghaji uskutočnilo stretnutie top vyjednávačov Adžita Dovala a Yang Jiechia, ktoré slúžilo ako príprava na plánované návštevy indickej ministerky zahraničných vecí Sušmy Svaradžovej a ministerky obrany Nirmaly Sítárámanovej v Číne a návštevu premiéra Módího pri príležitosti summitu SCO. Čína prikladá veľký význam

---

<sup>1</sup> Visit of Foreign Secretary Shri Vijay Gokhale, 23-24 February 2018, Beijing. [Online.] In: *Embassy of India Beijing*, 23. – 24. 2. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.eoibeijing.gov.in/gallery-n1343.php>

<sup>2</sup> HAIDAR, S. – ANEJA, A. (2018): India, China step up engagement. [Online.] In: *The Hindu*, 5. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-china-step-up-engagement/article22936509.ece> Pakistan bol zaradený na tzv. sivú listinu Finančnej akčnej skupiny (Financial Action Task Force - FATF) na jej zasadnutí koncom júna 2018. s podporou Číny, Turecka a Malajzie Pakistan zabránil, aby bol prijatý návrh Indie na jeho zaradenie na tzv. čiernu listinu krajín financujúcich terorizmus. Ondris, Peter. 2019. Otázka zmeny štatútu Kašmíru a politika Indie. In *Nový Orient*, roč. 74, č. 2, s. 6.

<sup>3</sup> PASRICHA, A. (2018): Tibetans Mark 60th Year of Dalai Lama's Arrival in India. [Online.] In: *Voice of America*, 31. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.voanews.com/east-asia-pacific/tibetans-mark-60th-year-dalai-lamas-arrival-india>

<sup>4</sup> HAIDAR, S. – HEBBAR, N. (2018): Global lawmakers' meet on Tibet called off. [Online.] In: *The Hindu*, 22. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/global-lawmakers-meet-on-tibet-called-off/article23324829.ece>

<sup>5</sup> India-France Joint Statement during State visit of President of France to India (March 10, 2018). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 10. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: [https://www.mea.gov.in/bilateral-ocuments.htm?dtl/29596/IndiaFrance\\_Joint\\_Statement\\_during\\_State\\_visit\\_of\\_President\\_of\\_France\\_to\\_India\\_March\\_10\\_2018](https://www.mea.gov.in/bilateral-ocuments.htm?dtl/29596/IndiaFrance_Joint_Statement_during_State_visit_of_President_of_France_to_India_March_10_2018)

<sup>6</sup> President Kovind to visit Mauritius and Madagascar from March 11-15. [Online.] In: *The Times of India*, 9. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/president-kovind-to-visit-mauritius-and-madagascar-from-march-11-15/articleshow/63236987.cms>

<sup>7</sup> India Lands Its C17 Globemaster Heavy Transport Aircraft at China's Doorstep. [Online.] In: *Sputnik*, 14. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201803141062516132-india-lands-aircraft-border-china/>

symbolizmu a shanghajské stretnutie malo niest' náboj tzv. „shanghajského ducha“ teda historického zblíženia Ruska a Číny v polovici 90. rokov. Medzi sporné otázky, o ktorých obaja top diplomati rokovali patrilo 1. napätie na spornej hranici, 2. nesúhlas Číny s členstvom Indie v NSG, 3. nesúhlas Číny s označením pakistanského teroristu Masúda Azhara ako teroristu na pôde OSN a 4. Indické výhrady k Ekonomickému koridoru Čína-Pakistan. Nasledujúci deň 14. apríla sa uskutočnil 5. Čínsko-indický strategický ekonomický dialóg, na ktorom India jasne deklarovala, že v prebiehajúcej obchodnej vojne medzi USA a Čínou zaujme neutrálny postoj.<sup>8</sup> Toto je veľmi dôležité z hľadiska tzv. strategickej dilemy, ktorej Dillí čelí. Stále pretrvával prístup oboch strán založený na rokovaní o sekundárnych či terciárnych otázkach a súčasným nezmeneným postojom v primárnych otázkach, ktorými sú vymedzenie sfér vplyvu a sporná hranica. Toto tvrdenie potvrdil aj nasledujúci vývoj. Dňa 19. apríla indická vláda oznámila zámer vybudovať v spornom regióne Arunáčalpradéš ďalších sedem prístávacích plôch pre lietadlá. Stretnutie ministrov zahraničných vecí SCO v Pekingu 24. apríla, ktoré sa konalo v čase čínsko-americkej obchodnej vojny, na jednej strane potvrdilo principiálnu zhodu medzi Indiou a Čínou v otázke fungovania svetovej ekonomiky, keď obidve krajiny odmietli protekcionizmus, na druhej strane India nepodpísala záverečné vyhlásenie vyjadrujúce podporu čínskej Iniciatívy pásu a cesty.<sup>9</sup> Bolo tiež dohodnuté, že premiér Módí a prezident Xi Jinping sa stretnú na neformálnom summite ešte pred plánovaným summitom SCO. Neformálny summit sa uskutočnil v dňoch 27. – 28. apríla 2018 vo Wuhane, ktorý bol oboma stranami prezentovaný ako prelomový či ako začiatok novej kapitoly vo vzájomných vzťahoch a následne sa obaja lídri stretli 9. – 10. júna 2018 na 18. summite SCO v Qingdao. Za hlavné výsledky neformálneho summitu vo Wuhane možno považovať zmiernenie rétoriky oboch strán, podporu rozvoja ekonomických vzťahov a posilnenie strategického dialógu v podobe oživenia stretnutí v rámci rôznych bilaterálnych mechanizmov. Peking sa rozhodol, že nebude Dillí nútiť participovať na Iniciatíve pásu a cesty.<sup>10</sup> Dillí súhlasilo, že zmierni protičínsku rétoriku ohľadom námorných aktivít Pekingu v oblasti Indického oceánu.<sup>11</sup> Indii už neprekážala čínska prítomnosť v oblasti ako taká, ale požadovala stanovenie poriadku založeného na pravidlách. Priemyselná a komerčná banka Číny v máji zriadila prvý na Indiu zameraný fond obchodovaný na burze. Obidve krajiny zvažovali založenie protiváhy OPECu v podobe klubu najväčších nákupcov ropy. Čínsku predstavu zlepšenia vzťahov vyjadril veľvyslanec v Indii Luo Zhaohui na seminári "Beyond Wuhan: How Far and Fast Can China-India Relations Go?" Malo ísť o štvorfázový proces. Najprv by podľa Pekingu mala byť podpísaná dohoda o priateľstve a spolupráci, následne dohoda o voľnom obchode, potom zlepšenie konektivity a nakoniec vyriešená otázka spornej hranice. Rešpektovanie sféry vplyvu druhej strany, a teda stanovenie pravidiel správania sa v nárokovanej sfére vplyvu druhej strany, Peking nezmieňoval, čo predstavuje kľúčový indikátor budúceho vývoja.

## 1.2 Faktor konceptu sféry vplyvu v období máj – jún 2018

Možno tvrdiť, že skutočné primárne problémy na summite vo Wuhane vyriešené neboli. Geopolitické súperenie v nárokovanej sfére druhej strany pokračovalo v nezmenenej intenzite.

<sup>8</sup> 'US, China Trade Tiff a Posturing; Will Not Take Sides' – India. [Online.] In: *Sputnik*, 16. 4. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201804161063614152-us-china-trade-tiff/>

<sup>9</sup> Belt and Road Initiative Won't Drive Wedge Between India and China – Scholars. [Online.] In: *Sputnik*, 25. 4. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/analysis/201804251063906256-belt-road-initiative-india-china/>

<sup>10</sup> Narendra Modi-Xi Jinping meet: China says won't force India to accept Belt and Road. [Online.] In: *Zee Business*, 28. 4. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.zeebiz.com/india/news-narendra-modi-xi-jinping-meet-china-says-wont-force-india-to-accept-belt-and-road-44652>

<sup>11</sup> India Downplays Chinese Threat in Indian Ocean, Says No Tension With China. . [Online.] In: *Defence News India*, 9. 5. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <http://defencenews.in/article/India-Downplays-Chinese-Threat-in-Indian-Ocean,-Says-No-Tension-With-China-558132>

Dňa 10. mája Obranný výbor Indie schválil vybudovanie letiska pre vojenské stíhačky na Andamanských ostrovoch. Zároveň Indonézia súhlasila s indickou investíciou do vybudovania prístavu a ekonomickej zóny na ostrove Sabang nachádzajúceho sa v ústí Malackej úžiny. Reakcia Číny v podobe článku v štátnom denníku *Global Times* z 28. mája spočívala v postoji, že Peking podporuje ekonomické aktivity Dillí v juhovýchodnej Ázii, avšak pokiaľ v tomto regióne začne India budovať vojenské základne, tak Čína urobí to isté a transformuje svoje prenajaté komerčné prístavy v južnej Ázii do vojenskej podoby.<sup>12</sup> V prípade Indie išlo o potvrdenie cieľov politiky „Act East“, a síce že slúži na preniknutie do Čínou nárokovanej sféry vplyvu. V prípade Číny išlo o jasné vymedzenie regiónu, ktorý považuje za svoju sféru vplyvu. Dňa 21. mája 2018 sa začalo prvé námorné cvičenie Indie a Vietnamu v Juhočínskom mori.<sup>13</sup> Indické lode tam prišli v rámci dvojmesačnej kampane „námornej diplomacie“ v oblasti juhovýchodnej Ázie a severozápadného Tichomoria, ktorú možno považovať za odpoveď na „nápornú diplomáciu“ Číny v oblasti Indického oceánu v roku 2017. Okrem Vietnamu indické lode uskutočnili návštevu Filipín, Japonska, Južnej Kórei, Ruska a Malajzie a zúčastnili sa námorného cvičenia Malabar 2018 s USA a Japonskom, ktorého sa na žiadosť Indie nemohla zúčastniť Austrália.<sup>14</sup> Dillí nechcelo zhoršiť vzťahy s Pekingom pred summitom SCO v Qingdao. Za dôležité možno považovať vyhlásenie náčelníka generálneho štábu indickej armády admirála Sunila Lanbu z 24. mája, ktorý kategoricky odmietol, aby tzv. štvorstranný bezpečnostný dialóg s USA, Japonskom a Austráliou nadobudol vojenský charakter. Dôraz má podľa neho zostať vyslovene v ekonomickej rovine.<sup>15</sup> India odmieta formálny vojenský pakt v rámci štvorlístku, pretože ako jediná z týchto krajín má pozemnú ešte k tomu spornú hranicu s Čínou. India sa v danom období nechcela podieľať na vytváraní formálnych vojenských protičínskych spojenectiev. Taktiež toto vyhlásenie poukazuje na geopolitické prepojenie námorných cvičení Indie a zvyšných troch krajín s otázkou spornej hranice s Čínou a incidentami na nej. Pri prechode Juhočínskym morom do Tichomoria na cvičenia Malabar a Rimpac boli indické lode sprevádzané čínskymi loďami.<sup>16</sup> Čína sa správa rovnako k prítomnosti indických lodí v Juhočínskom mori ako India k prítomnosti čínskych lodí v Indickom oceáne. Na námornom cvičení Malabar Číne prekáža jej neúčast', a preto ho vníma, že je namierené proti nej.<sup>17</sup>

Namiesto vojenských cvičení s veľmocami ako USA či Japonsko, Módího vláda kládla prioritu na cvičenia s menšími krajinami v juhovýchodnej Ázii. V rámci politiky „Act East“

<sup>12</sup> HU, W. (2018): Investment in Indonesia's Sabang port will be test of India's diplomatic wisdom. [Online.] In: *Global Times*, 28. 5. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/1104493.shtml>

<sup>13</sup> India a Čína taktiež v južnej a juhovýchodnej Ázii súperia na trhu so zbraňami. Dňa 13. júna otvorila vo Vietname svoju pobočku Bharat Electronics Limited, ktorá už mala pobočky v iných krajinách regiónu.

<sup>14</sup> Indian naval ships sail for operational deployment to South China Sea. [Online.] In: *The Economic Times*, 12. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/indian-naval-ships-sail-for-operational-deployment-to-south-china-sea/articleshow/52332200.cms?from=mdr> , SUNDARAMURTHY, A. (2018): India Keeps Australia Out of the Malabar Exercise — Again. [Online.] In: *The Diplomat*, 8. 5. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2018/05/india-keeps-australia-out-of-the-malabar-exercise-again/>

Indické lode participovali tiež na námornom cvičení RIMPAC 2018.

<sup>15</sup> Quad Partners Will Not Defend India Against China – Indian Navy Chief. [Online.] In: *Indian Defense News*, 25. 5. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <http://www.indiandefensenews.in/2018/05/quad-partners-will-not-defend-india.html>

<sup>16</sup> PUBBY, M. (2018): Beijing keeping close watch on ongoing Malabar wargames by India, US & Japan. [Online.] In: *The Economic Times*, 9. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/beijing-keeping-close-watch-on-ongoing-malabar-wargames-by-india-us-japan/articleshow/64516019.cms>

<sup>17</sup> KOBIERSKI, L. (2020): Malabar Exercise, “Asian NATO” and Beijing's Response. [Online.] In: *Warsaw Institute*, 6. 11. 2020. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://warsawinstitute.org/malabar-exercise-asian-nato-beijings-response/>

uskutočnil premiér Módí 29. – 30. mája 2018 návštevu Indonézie, výsledkom ktorej obidve krajiny podpísali 15 dohôd týkajúcich o. i. dohody o bilaterálnych námorných cvičeniach, a vzájomné vzťahy povýšili na úroveň komplexného strategického partnerstva.<sup>18</sup> Prvé bilaterálne námorné cvičenie sa uskutočnilo v novembri 2018. Následne Módí pokračoval v návšteve Malajzie a Singapuru, kde sa zúčastnil bezpečnostnej konferencie Shangri La Dialogue, na ktorej vylúčil vojenský aj protičínsky charakter štvorstranného dialógu s USA, Japonskom a Austráliou.<sup>19</sup> So Singapurom India 1. 6. 2018 podpísala dohodu o logistickej spolupráci medzi námornými silami oboch krajín a bolo dohodnuté zorganizovanie trilaterálneho námorného cvičenia Indie, Singapuru a Thajska.<sup>20</sup>

Aj keď v prípade vojenských cvičení s USA či Japonskom, je Dillí je opatrné, nehovoriac o uzatváraní akejkoľvek formy formalizovaného vojenského cvičenia, inak je tomu v prípade geoekonomickej strategickej spolupráce. Na 5. indicko-japonskom 2 + 2 dialógu dňa 19. júna 2018, obe krajiny súhlasili so synchronizáciou indickej politiky „Act East“ a japonskej Indicko-tichomorskej stratégie.<sup>21</sup> India sa tak pripravila na koordináciu svojich aktivít týkajúcich sa prenikania do Čínou nárokovanej sféry vplyvu, ako obrany vlastnej nárokovanej sféry vplyvu, s Japonskom.<sup>22</sup>

Krajinou so strategickou polohou spadajúcou do nárokovanej sféry vplyvu Indie sú Seychely. Obe krajiny v roku 2015 podpísali dohodu o indickom spolufinancovaní výstavby vojenskej námornej základne na ostrove Assumption. Začiatkom júna 2018 seychelskí politici v médiách vyhlásili, že ich krajina od zmluvy odstupuje. Bolo to tri týždne pred prvou štátnou návštevou seychelského prezidenta Dannyho Faureho v Indii, ku ktorej došlo v dňoch 24. – 28. júna. Obavy z tlaku Číny sa nepotvrdili. Išlo o manéver, ktorým sa Seychely výmenou za súhlas snažili od Indie získať dodatočnú finančnú pomoc. Dillí súhlasilo s poskytnutím úveru vo výške 100 mil. USD a darovaním hliadkovacieho lietadla HAL Do-228.<sup>23</sup> Následne boli rokovania o vojenskej základni obnovené a dohoda dosiahnutá 9. júla 2018.

So stupňujúcim sa napätím medzi Bangladéšom a Mjanmarskom v dôsledku krízy Rohingov a podpory, ktorú Mjanmarsko dostalo od Pekingu, Bangladéš prejavil záujem o diverzifikáciu dodávateľov zbraní, ako aj o celkové zlepšenie vzťahov s Indiou. V tomto čase

---

<sup>18</sup> India-Indonesia Joint Statement during visit of Prime Minister to Indonesia (May 30, 2018). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 30.5.2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/29932/IndiaIndonesia+Joint+Statement+during+visit+of+Prime+Minister+to+Indonesia+May+30+2018> Spolupráca Indie a Indonézie v námornej oblasti sa začala v roku 2002, keď v rámci Ind Indo Corpat začalo koordinované spoločné hliadkovanie v priľahlých vodách Indického oceánu. Od roku 2007 existuje rovnaký formát koordinovaného hliadkovania medzi Indiou a Thajskom Indo-Thai CORPAT.

<sup>19</sup> Prime Minister's Keynote Address at Shangri La Dialogue (June 01, 2018). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 1. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/29943/Prime+Ministers+Keynote+Address+at+Shangri+La+Dialogue+June+01+2018>

<sup>20</sup> Indian, Singaporean navies sign agreement on logistics cooperation. [Online.] In: *Business Standard*, 1. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.business-standard.com/article/news-ani/indian-singaporean-navies-sign-agreement-on-logistics-cooperation-118060100304\\_1.html](https://www.business-standard.com/article/news-ani/indian-singaporean-navies-sign-agreement-on-logistics-cooperation-118060100304_1.html) Prvé cvičenie tohto formátu sa uskutočnilo 16. – 20. septembra 2019 v Bengálskom zálive.

<sup>21</sup> 5th India-Japan 2+2 Dialogue. [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 19. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.mea.gov.in/press-releases.htm?dtl/29988/5th+IndiaJapan+2432+Dialogue>

<sup>22</sup> Za prvú aktivitu v rámci tejto synchronizácie možno považovať historicky prvú návštevu japonského ministra obrany Itsunori Onoderu na Srí Lanke v auguste 2018. Obidve krajiny na rozvoji spolupráce v oblasti morskej bezpečnosti. Japonsko sa plánovalo podieľať na budovaní prístavu Trincomalé.

<sup>23</sup> CHAUDHURY, D. R. (2018): India and Seychelles agree on naval base at Assumption Island. [Online.] In: *The Economic Times*, 13. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-and-seychelles-agree-on-naval-base-at-assumption-island/articleshow/64731817.cms?from=mdr>

takmer 90 % bangladéšskych zbraní bolo čínskeho pôvodu. V máji 2018 Dillí a Dháka podpísali rámcovú dohodu o využití úveru vo výške 500 mil. USD, ktorý India poskytla Bangladéšu ešte v apríli 2017. Na konci júna 2018 uskutočnil návštevu Bangladéšu náčelník generálneho štábu indickej armády admirál Sunil Lanba. Výsledkom bol podpis dohody o zriadení koordinovaného hliadkovania Indo Bangla Corpat. Prvé spoločné hliadkovanie sa uskutočnilo prakticky okamžite dňa 27. júna 2018.<sup>24</sup> India tiež ponúkla poskytovanie výcviku pre posádky bangladéšskych ponoriek. India sa snažila zintenzívniť spoluprácu vo vojenskej oblasti v kontexte aktivít Číny, ktorá v predchádzajúcich rokoch Bangladéšu dodala päť člnov pobrežnej stráže, protiponorkové plavidlo a v októbri 2016 dve ponorky na diesel-elektrický pohon triedy Ming, typ 035B.

### **1.3 Pokračovanie tzv. wuhanského ducha v kontexte geopolitického súperenia v 2. polovici roku 2018**

#### **1.3.1 Takzvaný wuhanský duch v 2. polovici roku 2018**

Na začiatku júla 2018 Air India na svojich webových stránkach zmenili označenie destinácie Taiwan na čínsky Taipei a Dillí umožnilo Bank of China zriadiť prvú pobočku v Indii. Obidve krajiny začali rokovať o znížení ciel na tisíce výrobkov a v rámci úsilia znížiť indický deficit Čína prisľúbila masívne nákupy farmaceutických výrobkov. Dňa 13. júla 2018 sa v Pekingu bez významnejších záverov uskutočnil 2. dialóg morských záležitostí Indie a Číny, ktorý sa pôvodne mal konať v roku 2017, ale z dôvodu krízy v Doklame bol odložený. Ide o kľúčovú platformu, ktorá keď sa prepojí s rokovaniami o spornej hranici vytvorí realistický základ pre celkové urovnanie vzťahov. Pri príležitosti konania 10. summitu BRICS v Juhoafrickej republike 24. júla 2018 vyhlásil hovorca MZV Číny Geng Shuang, že Čína a India by mali spolupracovať na rozvojových projektoch v tretích krajinách o. i. aj v Afrike, napr. vo formáte Čína-India plus jeden, alebo Čína-India plus X.<sup>25</sup> Peking týmto vyhlásením zaskočil indické vedenie nepripravené, pretože na neformálnom summite vo Wuhane sa obidve strany dohodli na spolupráci v Ázii, konkrétne v Afganistane. India na projektoch v Afrike spolupracovala s USA, Japonskom a krajinami IBSA. Na 10. summite BRICS došlo v poradí k tretiemu stretnutiu Módího a Xi Jinpinga v roku 2018. Obaja lídri vyjadrili spokojnosť s implementáciou záverov wuhanského summitu a premiér Módí vyjadril pripravenosť vyslať poradcu pre národnú bezpečnosť Adžíta Dovala do Číny na rokovania o spornej hranici. V priebehu leta Čína postupne znížila počet vojakov na hranici s Indiou o 30 % a nahrádzala ich sledovacou technikou.

Koncom júla čínske jednotky opäť narušili spornú hranicu, tentokrát v strednom sektore – Sikkime. Indická armáda incident neeskalovala a pohyby čínskych jednotiek vysvetlila ako rotáciu a robenie zásob na zimu.<sup>26</sup> Obdobie prvých deviatich mesiacov roka 2018 vykázalo 15 % pokles počtu narušení hranice z čínskej strany.<sup>27</sup> Narúšaním spornej hranice Peking opakovane signalizuje Dillí svoju veľkú nespokojnosť s daným stavom a záujem na vyriešení

<sup>24</sup> Indian Navy chief in Dhaka. [Online.] In: *The Daily Star*, 24. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thedailystar.net/city/indian-navy-chief-sunil-lanba-arrives-in-dhaka-bangladesh-1594570> K prvému námornému cvičeniu oboch krajín došlo až v októbri 2019.

<sup>25</sup> Beijing proposes China-India plus cooperation. [Online.] In: *The Statesman*, 26. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thestatesman.com/world/beijing-proposes-china-india-plus-cooperation-1502665333.html> Čína a India už spolupracujú na rozvojových projektoch v Afganistane. Čína ponúka Indii spoluprácu nielen v rámci celej Ázie, ale aj v Afrike.

<sup>26</sup> GUPTA, Sh. (2018): China moves troops to Doklam, Indian army says routine movement. [Online.] In: *Hindustan Times*, 29. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/china-moves-troops-to-doklam-indian-army-not-fretting/story-XCoHPj4Eqncfmc6SSDBLXP.html>

<sup>27</sup> China Significantly Reduces Troops at Border With India – Government Source. [Online.] In: *Sputnik*, 28. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20180928/china-reduced-troops-indian-border-1068424320.html>

tejto záležitosti. Za významnú udalosť tzv. wuhanského ducha možno považovať návštevu čínskeho ministra obrany Wei Fengheho v Indii v dňoch 21. – 24. augusta 2018. Obidve strany sa dohodli na rozšírení kontaktov medzi oboma armádami v podobe spoločných cvičení a interakcií na rôznych úrovniach. Táto návšteva znamenala normalizáciu vzťahov medzi armádami oboch krajín.<sup>28</sup>

O geopolitickom manévrovaní Indie v dôsledku tzv. strategickej dilemy svedčí skutočnosť, že následne 6. septembra India a USA podpísali Dohodu o komunikačnej kompatibilite a bezpečnosti (COMCASA), ktorá mala uľahčiť transfer bezpečnostných komunikačných zariadení z USA do Indie a interoperabilitu oboch armád v regióne Ázie a Tichomorja.<sup>29</sup> Indická ministerka obrany Nirmala Sítarámanová sa vyjadrila, že spolupráca v obrannom sektore je najdôležitejšou oblasťou bilaterálnych vzťahov Indie a USA.

Za pozitívny prejav tzv. wuhanského ducha možno považovať aj vývoj v ekonomickej oblasti, keď v období apríl-august 2018 indický export do Číny medziročne narástol o 52,9 %.<sup>30</sup> Čína začala sledovať liberálnejší prístup k importu z Indie najmä v kontexte prebiehajúcej colnej vojny s USA. Ako najvhodnejší sektor pre zníženie obchodného deficitu sa ukázalo poľnohospodárstvo. V septembri 2018 Čína povolila dovoz non-basmati ryže a zrušila clá na dovoz sóje. V októbri zrušila 7-ročný zákaz dovozu výrobkov z repkového semena a v novembri povolila dovoz indického cukru z cukrovej trstiny. India plánovala nasledujúci rok exportovať do Číny až 2 mil. ton surového cukru. Dňa 26. novembra 2018 obe krajiny podpísali novelizovanú bilaterálnu dohodu o zamedzení dvojitého zdanenia. Celkový rast vzájomného obchodu, ktorý bude vyváženejší, upevní vzájomné väzby a vytvorí vhodnejšiu atmosféru pre vyriešenie sporných otázok v budúcnosti. Ďalším významným prejavom tzv. wuhanského ducha bol podpis doposiaľ najväčšej dohody medzi Indiou a Čínou v oblasti vnútornej bezpečnosti dňa 22. októbra 2018 umožňujúcej zdieľanie spravodajských informácií. K podpisu došlo počas konania 1. Indicko-čínskeho stretnutia na vysokej úrovni o bilaterálnej spolupráci v oblasti bezpečnosti.<sup>31</sup> V decembri Dillí oznámilo, že umožní čínskej spoločnosti Huawei participovať na budovaní 5G siete.<sup>32</sup> Pokiaľ by k tomu nakoniec došlo, pomohlo by to zvýšiť vzájomnú strategickú dôveru medzi oboma krajinami. O normalizácii vzťahov medzi armádami oboch krajín svedčalo obnovenie spoločných vojenských cvičení. V dňoch 21. – 24. decembra 2018 uskutočnil návštevu Indie čínsky minister zahraničných vecí Wang Yi, ktorý sa zúčastnil 1. stretnutia mechanizmu medziľudských vzťahov na vysokej úrovni. Aktivovanie existujúcich a vznik rôznych nových mechanizmov bolo dohodnuté na neformálnom summite vo Wuhane. V dňoch 10. – 23. decembra sa v čínskom Chengdu uskutočnilo 7. čínsko-indické

---

<sup>28</sup> PATRANOBIS, S. (2018): Chinese defence minister's visit to India will enhance military trust: State media. [Online.] In: *Hindustan Times*, 22. 8. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/chinese-defence-minister-s-visit-to-india-will-enhance-military-trust-state-media/story-PLid6WQHqFGX4nhdHLLjAK.html>

<sup>29</sup> PERI, D. – BHATTACHERJEE, K. (2018): India, U.S. sign landmark military communications, security agreement COMCASA. [Online.] In: *The Hindu*, 6. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-us-sign-landmark-comcasa-deal/article61535778.ece>

<sup>30</sup> NAG, A. (2018): Farm Exports to Trade-War Hit China Key to India Cutting Deficit. [Online.] In: *Bloomberg*, 10. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.bnnbloomberg.ca/farm-exports-to-trade-war-hit-china-key-to-india-cutting-deficit-1.1149860>

<sup>31</sup> First India-China High Level Meeting on Bilateral Security Cooperation. [Online.] In: *Press Information Bureau Government of India Ministry of Home Affairs*, 22. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1550260>

<sup>32</sup> Huawei thanks Indian government for 5G trials permission, says committed to India. [Online.] In: *The Times of India*, 31. 12. 2019. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/business/india-business/huawei-thanks-indian-government-for-5g-trials-permission-says-committed-to-india/articleshow/73043886.cms>

cvičenie „ruka v ruke“.<sup>33</sup> V decembri 2018 India na svojom území súčasne uskutočnila aj letecké cvičenie Aviaindra s Ruskom a letecké cvičenie Cope India s USA. V tom čase prebiehali rokovania s Moskvou o dohode o recipročnej logistickej podpore akú Dillí už malo s Washingtonom a Parížom. India to geopoliticky „hrala“ na všetky strany. Zároveň všetky strany nielen mali záujem o spoluprácu s Indiou, ale pretekali sa v naklonení si Dillí na ich stranu, ale súčasne dávali Dillí najavo riziká či následky, ak sa prikloní na druhú stranu.

### 1.3.2 Geopolitické súperenie v Indii nárokovanej sfére vplyvu v 2. polovici roku 2018

Napriek pretrvávaniu pozitívneho náboja „wuhanského ducha“, medzi oboma krajinami pokračovalo geopolitické súperenie. Kríza na Maldivách de facto stále trvala. Dňa 4. apríla Maldivy požiadali Indiu, aby si do 30. júna vzala naspäť najskôr jeden, neskôr obidva vrtníky, ktoré Dillí darovalo Malé. Čína nemala vhodné geopolitické podmienky na poskytnutie väčšej podpory Jamínovi a v máji Maldivy obnovili spoločné hliadkovanie s Indiou na mori. Peking sa zmohol na gesto podpory, keď dňa 12. júla daroval Maldivám 26m dlhé zdravotnícke plavidlo.<sup>34</sup> India odkladala transport vrtníka oficiálne z dôvodu nepriaznivého počasia a čakala na ďalší vnútropolitický vývoj na Maldivách. Koncom júla Maldivy predĺžili termín do konca decembra 2018. Prezidentské voľby 23. septembra 2018 Jamín prekvapivo nevyhral. Víťazom sa stal Ibrahim Solih, ktorého možno považovať za pro-indického. Premiér Módí sa 17. novembra 2018 zúčastnil ceremónie Solihovho menovania do úradu. Bola to prvá Módího návšteva na Maldivách. Následne Solih oznámil obnovenie politiky „India na prvom mieste“, avšak bez poškodenia vzťahov s Čínou. Solih požiadala Dillí o finančnú pomoc pri splácaní dlhu Číne, ktorý predstavoval 70 % zahraničného dlhu krajiny.<sup>35</sup> Dňa 17. decembra uskutočnil Solih návštevu Indie, čo bola jeho prvá zahraničná cesta v úrade, počas ktorej Dillí súhlasilo s poskytnutím úveru 1,4 mld. USD, avšak nie na splácanie čínskeho dlhu, ale na rozpočtové účely.

V priebehu roku 2018 sa vo veľmi podobnej situácii ako Maldivy nachádzala veľmi podobná ostrovná krajina s moslimskou populáciou, situovaná v Indickom oceáne. Išlo o Komory kde taktiež došlo k vnútro politickej kríze, ktorá mala geopolitické pozadie. Prezident Azali Assumáni na Komorách sa, podobne ako prezident Jamín na Maldivách, začal vo zvýšenej miere ekonomicky a zahraničnopoliticky orientovať na Čínu.<sup>36</sup> Ekonomický a politický vplyv Pekingu na Komorách začal prekážať inej veľmoci, ktorá tam dlhodobo mala vplyv. V prípade Komôr však nešlo o Indiu, ale o Francúzsko, ktoré sa v rámci snahy čeliť narastajúcemu vplyvu Číny v oblasti Indického oceánu orientovalo na strategickú spoluprácu s Indiou, čoho dôkazom bola o. i. dohoda o recipročnej logistickej podpore z marca daného roku. V prípade aktivít Číny na Komorách sa objavili správy o záujme Pekingu vybudovať v tejto krajine nachádzajúcej sa pri rovníku stanicu monitorujúcu satelity.

Zbližovanie Indie a Bangladéšu pokračovalo aj v druhej polovici roku 2018. V Bangladéši prebiehali práce na prepojení jeho elektrickej rozvodovej siete s indickou, na dodávkach plynu do elektrárne Khulna a koncom júla indická spoločnosť Petronet prejavila

<sup>33</sup> Seventh India-China hand-in-hand joint training exercise starts in Chengdu, China. [Online.] In: *The Print*, 11. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://theprint.in/defence/seventh-india-china-hand-in-hand-joint-training-exercise-starts-in-chengdu-china/162137/>

<sup>34</sup> India Delays Roll Back of Choppers Gifted to Maldives Despite Deadline. [Online.] In: *Sputnik*, 16. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20180716/india-maldives-relations-1066400795.html>

<sup>35</sup> Maldives seeks India's assistance to pay off Chinese debt. [Online.] In: *Wionews*, 28. 11. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.wionews.com/south-asia/maldives-seeks-indias-assistance-to-pay-off-chinese-debt-179854>

<sup>36</sup> KORYBKO, A. (2018): The Comoros Crisis Pits China Against France Off the Coast of East Africa. [Online.] In: *Global Research*, 17. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.globalresearch.ca/the-comoros-crisis-pits-china-against-france-off-the-coast-of-east-africa/5657204>

záujem vybudovať LNG terminál.<sup>37</sup> Dňa 25. júla bangladéšsky minister obrany Subhaš Bhamre informoval, že jeho krajina rokovala s Indiou o transfere technológie výstavby vojnových lodí, 18. septembra bol medzi oboma krajinami uvedený do prevádzky 130 km dlhý ropovod a 19. septembra bangladéšska vláda schválila návrh textu dohody o umožnení prístupu Indii do dvoch prístavov Čittagong a Mongla.<sup>38</sup> K podpisu dohody došlo 25. októbra 2018. Na konci roku sa 30. decembra 2018 v Bangladéši uskutočnili parlamentné voľby, ktoré vyhrala vládnuca Ľudová liga na čele s Šajch Hasínou Vadžídovou, ktorá pokračovala v úrade a zachovala kontinuitu proindickej orientácie krajiny.<sup>39</sup> India sa snažila využiť vzniknutú situáciu na pritiahnutie Bangladéšu na svoju orbitu a nielen túto krajinu, ale aj Srí Lanku, Mjanmarsko a Nepál. Za uplynulý rok začala India s Čínou súperiť v oblasti energetických partnerstiev so susednými krajinami. Potom ako v apríli 2017 Čína uzatvorila dohodu s Mjanmarskom o výstavbe ropovodu spájajúceho Čínu s Bengálskym zálivom, začali indické ropné spoločnosti skúmať možnosti dodávok ropných produktov do Mjanmarska ropovodom. Na konci decembra 2018 uskutočnili India a Mjanmarsko po prvýkrát program výmeny vojenských delegácií.<sup>40</sup> V prípade Srí Lanky indické spoločnosti budovali terminál na skvapalnený plyn a plynovú elektrárňu v blízkosti Kolomba. Srí Lanka sa bránila prílišnému vplyvu Indie a s Dillí a Pekingom sa snažila udržiavať rovnovážne vzťahy. V júli 2018 Kolombo odmietlo umožniť Dillí vojenské využívanie letiska Mattala nachádzajúceho sa v blízkosti prístavu Hambantota prevádzkovaného Čínou a 11. septembra 2018 srílanská vláda vyhlásila, že Indii neumožní ani využívanie letiska Palaly.<sup>41</sup>

V dňoch 30. – 31. augusta 2018 sa v Nepále uskutočnil 4. summit BIMSTEC. Od roku 2016 sa India usilovala v rámci južnej Ázie preniesť ťažisko regionálnej integrácie zo SAARC na BIMSTEC. Pôvodné zameranie BIMSTEC bol rozvoj hospodárskych vzťahov a konektivity. India presadzovala rozšírenie oblastí spolupráce o oblasti bezpečnosti a boja proti terorizmu. S týmto zámerom Dillí zorganizovalo v termíne 10. – 16. septembra 2018 prvé pozemné vojenské cvičenie BIMSTEC Milex 2018. Nie všetky účastnícke krajiny BIMSTEC súhlasia so zámerom Indie posunúť BIMSTEC aj do vojenskej oblasti ani s ďalším oslabovaním SAARC. Najväčšiu kritiku vyslovil Nepál, ktorý sa tohto vojenského cvičenia nezúčastnil. Thajsko sa Milex 2018 zúčastnilo len ako pozorovateľ.<sup>42</sup> Tento postoj primárne odzrkadľuje vplyv Číny v týchto krajinách. Namiesto cvičenia Milex s Indiou sa Nepál v druhej polovici septembra zúčastnil vojenského cvičenia v Číne. Zámer Módiho vlády bol evidentný a bolo možné očakávať, že India bude aktívne presadzovať integráciu v rámci BIMSTEC. Koncom

---

<sup>37</sup> Petronet submits proposal to set up \$1 billion LNG terminal in Bangladesh. [Online.] In: *The Economic Times*, 27. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/oil-gas/petronet-submits-proposal-to-set-up-1-billion-lng-terminal-in-bangladesh/articleshow/65162361.cms?from=mdr> Počas návštevy premiéra Módiho v Bangladéši boli 10. septembra 2018 uvedené do prevádzky dve železničné trasy a jedno elektrické vedenie spájajúce obidve krajiny.

<sup>38</sup> India to help Bangladesh in warship design. [Online.] In: *The Hindu*, 26. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-to-help-bangladesh-in-warship-design/article24514940.ece>

<sup>39</sup> Bangladesh PM Hasina wins thumping victory in elections opposition reject as 'farcical'. [Online.] In: *Guardian*, 30. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/30/bangladesh-election-polls-open-after-campaign-marred-by-violence>

<sup>40</sup> India, Myanmar Conduct First Ever Military Exchange Programme. [Online.] In: *defence.az*, 25. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <http://defence.az/en/news/132409/india,-myanmar-conduct-first-ever-military-exchange-programme>

<sup>41</sup> India sa snažila vyvážiť čínsku prítomnosť na Srí Lanke získaním prenájmu nejakého letiska. Konkrétne sa údajne hovorilo o troch: Mattala, Palaly a Kankesanthurai. Srílanská vláda týmto pokusom Dillí vytrvalo odolávala.

<sup>42</sup> Bimstec Milex 2018: Camaraderie, counter-terrorism operations on strong footing. [Online.] In: *Hindustan Times*, 19. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/pune-news/bimstec-milex-2018-camaraderie-counter-terrorism-operations-on-strong-footing/story-H4p76xKV3qvFOtjgkLn0PI.html>



septembra premiér Módí zvažoval v poradí piatu návštevu Nepálu pri príležitosti hinduistického festivalu Vivah Pančámí plánovaného na 12. decembra 2018. Dillí pri tejto príležitosti plánovalo Módího účasť na otvorení železnice Džanakpúr-Džajanágar spájajúcej obidve krajiny. Na začiatku októbra uskutočnil návštevu Nepálu indický minister pre ropu Dharmendra Pradhan, ktorý rokoval o výstavbe LNG a LPG plynovodov z Indie do Nepálu. K piatej návšteve Módího nakoniec nedošlo kvôli postoju Nepálu, ktorý sa nebol ochotný kompletne vrátiť na orbitu Indie. Každopádne išlo o pokus o „hinduistickú diplomáciu“ Módího vlády. Nie ideálne vzťahy Indie a Nepálu pokračovali aj na konci roka 2018. Káthmandu požadovalo podpis novej dohody o miery a priateľstve, pretože súčasnú dohodu v platnosti od roku 1950 považovalo, že Nepál stavalo voči Indii do podriadeného postavenia. Vzhľadom na blížiacu sa voľbu v Indii nebolo realistické očakávať, že Módího vláda by bola ochotná v tom čase rokovať s Nepálom o novej dohode o priateľstve.

V januári a auguste 2018 sa v médiách objavili správy, že Čína zriadi vojenskú základňu v Afganistane. Peking tieto správy rezolútne odmietol. V rámci boja proti terorizmu sa Čína s Afganistanom dohodla na poskytnutí výcviku pre jednu horskú brigádu, ktorá mala pôsobiť vo Wakhanskom koridore.<sup>43</sup> Dillí prirodzene danú situáciu pozorne sledovalo, pretože Afganistan považuje za súčasť regiónu južnej Ázie. Dňa 19. septembra 2018 sa uskutočnila návšteva afganského prezidenta Ašrafa Ghaního v Indii, počas ktorej bolo potvrdené, že India a Čína začnú od októbra spoločne poskytovať školenia pre afganských diplomatov.<sup>44</sup> Išlo o implementáciu wuhanských dohovorov Módího a Xi Jinpinga týkajúcich sa spoločných projektov v tretích krajinách. Tento postoj Dillí svedčí o skutočnosti, že indický „nezáujem“ o SAARC, je dočasný, resp. následok frustrácie Dillí z dlhodobu nevyhovujúcich vzťahov s Pakistanom. Bilaterálny dialóg Dillí a Islámábádu bol prerušený od roku 2016, keď v Kašmíre došlo k sérii teroristických útokov proti táborom indickej armády. V septembri 2018 Pakistan navrhol zorganizovať stretnutie ministrov zahraničných vecí na okraj zasadnutia Valného zhromaždenia OSN v New Yorku a prejavil záujem o uskutočnenie summitu SAARC.<sup>45</sup> India v novembri zamietla uskutočnenie summitu SAARC, ktoré podmieňuje ukončením pakistanskej podpory terorizmu a v decembri navrhla zrušenie obchodnej a priemyselnej komory SAARC.

Dňa 26. októbra 2018 vypukla na Srí Lanke vnútropolitická kríza, keď prezident Sirisena odvolal premiéra Ranila Wickremesingheho a na jeho miesto menoval bývalého prezidenta t. č. lídra opozície Mahindu Rádžapaksa. Nasledujúci deň pozastavil činnosť parlamentu do 16. novembra.<sup>46</sup> Dôvodom bola nespokojnosť Sirisenu z vládneho vyšetrovania pokusu o atentát na jeho osobu. Prezident Sirisena obvinil indické spravodajské služby z podieľania sa na príprave atentátu. Indiu znepokojovalo menovanie Rádžapaksa za premiéra z dôvodu jeho väzieb na Čínu, s ktorou mal v čase svojej vlády ako prezident v rokoch 2005 – 2015 blízke vzťahy. Rádžapaksa sa v úsilí o obnovu krajiny po ukončení občianskej vojny

<sup>43</sup> ANEJA, A. (2018): No troops to Afghanistan: China. [Online.] In: *The Hindu*, 30. 8. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/international/no-troops-to-afghanistan-china/article24822840.ece>

<sup>44</sup> India, China come together to train Afghan diplomats. [Online.] In: *The Economic Times*, 15. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/india-china-come-together-to-train-afghan-diplomats/articleshow/66218568.cms?from=mdr> V novembri 2018 Peking a Dillí rokovali o rozšírení spolupráce v Afganistane a spolupráci v ďalších krajinách, konkrétne Maldivách, Nepále, Bhutáne, Mjanmarsku a Iráne.

<sup>45</sup> After Pak PM's letter, Govt says foreign ministers to meet in New York. [Online.] In: *Hindustan Times*, 20. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/after-imran-khan-letter-india-warms-up-to-sushma-qureshi-meet-in-new-york/story-ndXb1Pu3dgpoyqvFIP15UK.html>

<sup>46</sup> Sirisena suspends parliament till Nov 16 as political crisis deepens in Lanka. [Online.] In: *The Economic Times*, 27. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/sirisena-suspends-parliament-till-nov-16-as-political-crisis-deepens-in-lanka/articleshow/66391345.cms>

v roku 2009 orientoval na Čínu, ktorej umožnil na Srí Lanke masívne investovať. Najvyšší súd označil prezidentovo rozhodnutie pozastaviť činnosť parlamentu za protiústavné. Rádžapaksa nebol schopný získať v parlamente väčšinovú podporu a 15. decembra odstúpil.<sup>47</sup> Následne parlament vyslovil dôveru Wickremesingheho vláde, ktorá sledovala vyvážené vzťahy s Indiou aj Čínou, teda nie vyslovene pročínsku politiku. Existovali sekundárne signály nespokojnosti vlády s prílišným vplyvom Číny v krajine. V decembri 2018 dala srílanská vláda odstrániť niekoľko billboardov v čínskom jazyku nachádzajúcich sa pri čínskych projektoch argumentujúc, že na nich nebol ani jeden z dvoch oficiálnych jazykov krajiny.

V dňoch 27. – 29. decembra 2018 sa uskutočnila návšteva nového bhutánskeho premiéra Lotaja Tšeringa v Indii, čo bola jeho prvá zahraničná cesta. Dillí súhlasilo s poskytnutím dotácie vo výške 642 mil. USD na realizáciu 12. päťročného plánu.<sup>48</sup> Išlo o symbolické zakončenie roku 2018, na základe ktorého možno konštatovať, že vytváranie, ako aj udržiavanie geopolitickej sféry vplyvu každú veľmoc stojí nemalé finančné a materiálne prostriedky. India sa usiluje vytvoriť sféru vplyvu pozostávajúcu približne z 20 krajín. Vo väčšine prípadov síce ide o pomerne nízkoprijímové, nerozvinuté krajiny, čo by Dillí pri jeho ekonomickom výtlaku nemalo robiť problém, avšak India bola nútená aktívne súperiť s Čínou a to nielen vo svojej nárokovanej sfére, ale aj v čínskej nárokovanej sfére, aby vytvorila stav rovnovážnej strategickej parity.

### 1.3.3 Politika „Act East“ v 2. polovici roku 2018

V rámci politiky „Act East“ India po piatich rokoch obnovila protiponorkové cvičenie JIMEX s Japonskom, ktoré sa začalo 7. októbra 2018. Posledné cvičenie tohto druhu sa uskutočnilo v roku 2013.<sup>49</sup> Vzhľadom na skutočnosť, že politika indickej vlády zakazovala námorníctvu nevstúpiť do žiadnej formy kooperatívnych operácií či spoločného hliadkovania v Juhočínskom mori s Japonskom, obidve krajiny sa dohodli na spolupráci pri zvyšovaní námorných kapacít krajín indicko-tichomorskej oblasti. Najpravdepodobnejším kandidátom pre túto pomoc boli Vietnam a Filipíny. India v posledných rokoch aktívne rozvíjala ekonomické vzťahy s Vietnamom, ktoré mali aj vojenský rozmer predaja zbraní. Objavili sa správy o pripravovanom predaji nadzvukových rakiet Brahmos Vietnamu, Thajsku, Malajzii, Indonézii, Singapuru a Filipínam, ku ktorému zatiaľ nedošlo.<sup>50</sup> V najpokročilejšom štádiu boli rokovania s Filipínami, ktoré sa mali ukončiť v roku 2020.<sup>51</sup> India sa tiež, zatiaľ neúspešne, usilovala predáť Filipínam dve vojenské fregaty, čo v kontexte územných sporov, ktoré Filipíny majú s Čínou v Juhočínskom mori, možno vnímať ako voči Číne nie priateľský krok.<sup>52</sup> V dňoch 10.-21. novembra sa v Andamanskom mori uskutočnilo 25. námorné cvičenie Indie a Singapuru Simbex 2018 a v dňoch 22. – 25. novembra uskutočnil v atmosfére stoického ticha

<sup>47</sup> Ranil Wickremesinghe: Sri Lanka reinstates ousted prime minister. [Online.] In: *BBC*, 16. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/world-asia-46583284>

<sup>48</sup> India announces Rs 4,500 crore assistance to Bhutan. [Online.] In: *The Economic Times*, 28. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/india-announces-rs-4500-crore-assistance-to-bhutan/articleshow/67286343.cms>

<sup>49</sup> India, Japan begin bilateral maritime exercise JIMEX-18 in Visakhapatnam. [Online.] In: *India TV*, 7. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.indiatvnews.com/news/india-india-japan-bilateral-maritime-exercise-jimex-18-in-visakhapatnam-indian-navy-ships-warships-469462>

<sup>50</sup> MITRA, D. (2016): Modi to Visit Vietnam as India's 'Act East' Policy Takes It to South China Sea. [Online.] In: *The Wire*, 31. 7. 2016. [Citované 13. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://thewire.in/55100/modi-headed-vietnam-indias-act-east-policy-stretches-south-china-sea/>

<sup>51</sup> LASKAR, R. (2019): Philippines likely to finalise BrahMos deal by next year. [Online.] In: *Hindustan Times*, 9. 12. 2019. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/philippines-likely-to-finalise-brahmos-deal-by-next-year/story-pzQe35AYmpvKKByglm4osL.html>

<sup>52</sup> PUBBY, M. (2018): India in mission mode to save Philippines navy deal. [Online.] In: *The Economic Times*, 12. 7. 2018. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-in-mission-mode-to-save-philippines-navy-deal/articleshow/53200807.cms>

ohľadom odsúvaného predaja zbraní návštevu Vietnamu náčelník indickej armády generál Bipin Ravát. Vietnam navrhol využiť Indiu ponúknutý úver z roku 2016 v hodnote 500 mil. USD nie na nákup zbraní, ale na ekonomický rozvoj. Okrem nadzvukových rakiet Brahmos sa Dillí usilovalo predat' Vietnamu systém PVO Akaš a inú námornú techniku. V tejto súvislosti v júni 2018 otvorila indická štátna spoločnosť Bharat Electronics Limited svoju styčnú kanceláriu vo Vietname. Zdržanlivosť Vietnamu možno vnímať ako následok tlaku Číny, ktorá však v súčasnosti nevníma Indiu ako primárneho geopolitického súperu v juhovýchodnej Ázii, ale USA. V októbri 2018 sa India sústredila na rozvoj spolupráce s Japonskom. Po protiponorkovom cvičení JIMEX, sa v dňoch 28. – 29. októbra uskutočnil 13. indicko-japonský summit. Výsledkom bol podpis dohody o opatreniach bdlosti v morskej oblasti týkajúcu sa zdieľania informácií o pohybe čínskych lodí. Obidve krajiny tiež začali rokovania o dohode o vzájomnej logistickej podpore. Dňa 1. novembra 2018 sa v indickom štáte Mizorám začalo vôbec prvé pozemné vojenské cvičenie Indie a Japonska.<sup>53</sup>

Lenže aj v prípade Číny došlo vo vzťahoch s Japonskom k pozitívnemu vývoju. V kontexte prebiehajúceho geopolitického napätia medzi USA a Čínou v dôsledku americkej politiky „Pivot to Asia“ a s tým súvisiacou obchodnou vojnou, sa Tokio rozhodlo v rámci svojich geopolitických limitov zlepšiť vzťahy s Pekingom. V dňoch 25. – 27. októbra sa uskutočnila návšteva premiéra Abeho v Číne. Bola to Abeho prvá návšteva Číny po siedmych rokoch.<sup>54</sup> Premiér Abe požiadal čínskeho prezidenta Xi Jinpinga, aby v roku 2019 navštívil Japonsko dvakrát. Prvýkrát pri príležitosti summitu G20 konaného 28. – 29. júna 2019 v Osake a druhýkrát v podobe štátnej návštevy v septembri.<sup>55</sup> Za úspech Pekingu pri presadzovaní jeho geopolitických záujmov v juhovýchodnej Ázii možno považovať uskutočnenie vôbec prvého námorného cvičenia Číny a krajín ASEAN v dňoch 22. – 27. októbra 2018.<sup>56</sup> Ambície Číny na vytvorenie sféry vplyvu vo východnej a juhovýchodnej Ázii týmito udalosťami dostali realistickejší charakter.

#### **1.4 Pokračovanie tzv. wuhanského ducha v kontexte geopolitického súperenia v období január – máj 2019**

##### **1.4.1 Takzvaný wuhanský duch v období január – máj 2019**

Na začiatku roku 2019 sa objavili správy, že prezident Xi Jinping plánuje návštevu Indie vo februári najneskôr v marci s cieľom uskutočnenia druhého neformálneho summitu.<sup>57</sup> Návšteva bola prezentovaná ako posunutie tzv. wuhanského ducha na vyššiu úroveň a ako prelomová z hľadiska posunu v otázke riešenia spornej hranice, zníženia deficitu Indie v bilaterálnom obchode, ale aj zmiernenia rozdielov v prípade RCEP. Evidentne pod tlakom

<sup>53</sup> PANDA, A. (2018): India, Japan Conclude First Dharma Guardian Military Exercise. [Online.] In: *The Diplomat*, 15. 11. 2018. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2018/11/india-japan-conclude-first-dharma-guardian-military-exercise/>

<sup>54</sup> Abe asked China's Xi to visit Japan twice in 2019, for Osaka G20 and state visit in fall, sources say. [Online.] In: *Japan Times*, 5. 2. 2019. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/02/05/national/politics-diplomacy/abe-asked-chinas-xi-visit-japan-twice-2019-sources-say/#.XtX63jzZPa>

<sup>55</sup> Ibid.

<sup>56</sup> ZHOU, L. (2018): China embarks on first joint naval drills with Asean as US tensions simmer in South China Sea. [Online.] In: *South China Morning Post*, 22. 10. 2018. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.scmp.com/news/china/military/article/2169727/china-embarks-first-joint-naval-drills-asean-us-tensions-simmer> ASEAN zároveň prisľúbil USA, že rovnaké námorné cvičenie urobí aj s nimi, k čomu došlo v septembri 2019.

<sup>57</sup> NAGAI, O. – KURONUMA, Y. (2019): Xi plans India visit, as diplomatic chess with US intensifies. [Online.] In: *Nikkei Asia*, 23. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Xi-plans-India-visit-as-diplomatic-chess-with-US-intensifies> Módího vláda plne sústredená na predvolebnú kampaň návštevu Xi Jinpinga, a teda druhý neformálny indicko-čínsky summit, posunula na obdobie po voľbách.

zhoršujúcich sa vzťahov s Washingtonom v dôsledku colnej a technologickej vojny, ako aj v dôsledku amerických aktivít v indicko-tichomorskej oblasti, Peking dal najavo ochotu k flexibilnejšiemu prístupu pri hľadaní riešenia viacerých problematických bodov. Čína sa dlhodobo snažila presvedčiť Indiu, aby sa nepodieľala na americkej stratégii „Pivot to Asia“. Napriek pretrvávajúcemu pozitívnemu momentu tzv. wuhanského ducha vo vzájomných vzťahoch, obidve krajiny od pohraničnej krízy v Doklame v roku 2017 neustále v tichosti pokračovali v budovaní infraštruktúry duálneho charakteru pozdĺž celej spoločnej hranice, napr. indické pohraničné sily od 1. apríla 2019 uviedli do prevádzky nové riadiace stredisko v Ladaku. Budovanie duálnej infraštruktúry nepredstavovalo zásadnú prekážku rozvoju vzťahov v tzv. wuhanskom duchu, ktorý pretrval aj na jar 2019, teda v čase predvolebnej kampane v Indii sprevádzanej veľkým napätím v indicko-pakistanských vzťahoch.

Módího Indická ľudová strana (Bharatíja Džanata Party) vydala 8. apríla 2019 svoj predvolebný manifest. V otázke zahraničnej politiky sa zameriavala na rozvoj vzťahov v rámci formátu Rusko, India, Čína – RIC, ale zároveň aj v rámci formátu Japonsko, Amerika, India – JAI.<sup>58</sup> To svedčí o pretrvávaní zmienenej geopolitickej strategickej dilemy, ktorej Dillí čelí približne od začiatku 21. storočia. V rámci politiky „susedstvo na prvom mieste“ bol zmienený rozvoj vzťahov v rámci regionálneho integračného zoskupenia BIMSTEC. SAARC spomenutý nebol, čo potvrdilo nastolenú líniu snahy regionálne izolovať Pakistan. V prípade politiky „Act East“ bola zmienená spolupráca s krajinami ASEAN a zabezpečenie otvorenosti a bezpečnosti v indicko-tichomorskom regióne, teda v Čínou nárokovanej sfére vplyvu.

#### **1.4.2 Geopolitické súperenie v Indiiu nárokovanej sfére vplyvu v období január – máj 2019**

Dňa 9. januára 2019 Rezervná banka Indie súhlasila s poskytnutím swapu vo výške 400 mil. USD Srí Lanke, ktorá okrem toho požiadala Dillí o ďalší swap v hodnote 1 mld. USD.<sup>59</sup> V dôsledku vnútropolitckej krízy a ňou zapríčineného odlivu zahraničného kapitálu z konca roka 2019 sa Srí Lanka ocitla vo finančnom ťažkostiach. Indický úver mal zlepšiť rezervy zahraničných mien a platobnú schopnosť Kolomba. O niekoľko dní neskôr Bank of China ponúkla Srí Lanke podobný úver v hodnote 300 mil. USD s možnosťou zvýšenia na 1 mld. USD ešte v prvom štvrtroku 2019. Srí Lanka danú ponuku akceptovala.<sup>60</sup> Okrem toho 22. marca 2019 Srí Lanka podpísala dohodu s čínskou exim bankou o úvery vo výške 989 mil. USD na financovanie výstavby diaľnice z Čínou prevádzkovaného prístavu Hambantota do priemyselnej zóny v centrálnej časti ostrova.<sup>61</sup> Z dôvodu strategickej polohy bola Srí Lanka

<sup>58</sup> Sankalp Patra Lok Sabha 2019. [Online.] In: *Bharatiya Janata Party*, 8. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <http://library.bjp.org/jspui/bitstream/123456789/2988/1/BJP-Election-english-2019.pdf>, s. 38.

<sup>59</sup> Sri Lanka's Central Bank gets \$400 million swap from RBI. [Online.] In: *The Economic Times*, 9. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/sri-lankas-central-bank-gets-usd-400-mn-swap-from-rbi/articleshow/67456885.cms?from=mdr>

<sup>60</sup> ANEEZ, Sh. (2019): Exclusive: Sri Lanka to receive \$1 billion Bank of China loan this quarter. [Online.] In: *Reuters*, 17. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-sri-lanka-economy-bank-of-china-exclu/exclusive-sri-lanka-to-receive-1-billion-bank-of-china-loan-this-quarter-idUSKCN1PB1DD>

<sup>61</sup> Sri Lanka signs USD 989 mln loan with China's Exim Bank for highway project. [Online.] In: *devdiscourse.com*, 22. 3. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.devdiscourse.com/article/international/453358-sri-lanka-signs-usd-989-mln-loan-with-chinas-exim-bank-for-highway-project?amp> Srí Lanka je často dávaná ako príklad krajiny, ktorá spadla do čínskej dlhovej pasce ako následok verejných investičných projektov financovaných Čínou. Skutočný obraz dlhovej krízy Srí Lanky je oveľa komplexnejší a ďaleko presahuje čínsky faktor. Týka sa zmien zloženia zahraničného dlhu a štruktúrálnej slabosti srílanskej ekonomiky súvisiacej s celkovým znížením obchodu, nárastu protekcionizmu a zníženia vládnych príjmov. Na konci roku 2017 predstavoval dlh Číne len niečo viac ako 10 % z celkového zahraničného dlhu Srí Lanky a aj to vo forme zvýhodnených úverov. MORAMUDALI, U. (2019): Is Sri Lanka Really a Victim of China's 'Debt

predmetom intenzívneho záujmu svetových veľmocí. USA sa usilovali s Kolombom podpísať Dohodu o štatúte (ozbrojených) síl tzv. Sofa umožňujúcej vyňatie amerických vojakov nachádzajúcich sa na ostrove z colnej, súdnej a daňovej jurisdikcie Srí Lanky. V máji 2019 rokovania o tejto dohode vyvolali vlnu odporu v radoch opozície, ale aj armády. Súperenie medzi Čínou a Indiou o juhoázijské prístavy pokračovalo aj v období tzv. wuhanského ducha. Dňa 28. mája podpísala India, Japonsko a Srí Lanka trojstrannú dohodu o rozvoji Východného kontajnerového terminálu v prístave Kolombo.<sup>62</sup> Tento vývoj možno hodnotiť ako odpoveď Indie na čínsky prenájom prístavu Hambantota.

Geopolitické súperenie pokračovalo aj v prípade Nepálu. Dňa 28. januára 2019 čínska vláda odovzdala zrekonštruovaný úsek obchvatu Káthmandú Kalanki-Kotešvár.<sup>63</sup> Nepálsky premiér Oli pri tejto príležitosti vyjadril zámer ešte viac sa priblížiť Peking, ale zmierňoval aj obavy z tzv. dlhovej pasce údajne hroziacej krajinám, ktoré súhlasia s realizáciou Čínou financovaných projektov v rámci BRI. V tom čase prebiehalo napätie vo vzťahoch Nepálu a Indie z dôvodu budovania priekopy na indickej strane pri nepálskom okrese Kančanpur, teda v úseku hranice, na ktorom chýbali demarkačné stĺpy. Nepál nemá prístup k moru a jeho zahraničný obchod s tretími krajinami bol závislý na Indii, konkrétne na dvoch indických prístavoch Kalkata a Višákhapatnam. V snahe znížiť závislosť na Indii nepálska vláda pod vedením premiéra Oliho získala v septembri 2018 súhlas Pekingu s otvorením čínskych prístavov.<sup>64</sup> Vo februári Nepál požiadal Indiu o sprístupnenie ďalších dvoch prístavov Mundra a Dharma, s čím Dillí súhlasilo. V snahe zlepšiť prepojenie Nepálu s morom začala India vo februári 2019 s výstavbou vodného kanálu v dĺžke 300 km. Dokončenie kanálu je plánované na rok 2023.<sup>65</sup> Taktiež vzťahy Nepálu a Číny neboli bezproblémové. Centrálna banka Nepálu 20. mája 2019 zakázala používanie čínskych digitálnych platobných aplikácií WeChat Pay a Alipay, ktoré v Nepále neboli registrované a ktoré mu spôsobovali veľké straty príjmu zahraničnej meny.<sup>66</sup>

Situácia na Maldivách sa z pohľadu Dillí stabilizovala. Indická ministerka zahraničných vecí Sušma Svarádžová uskutočnila 17. – 18. marca 2019 prvú návštevu člena indickej vlády Malé od nástupu pro-indickej vlády vedenej prezidentom Solíhom. Výsledkom boli dohody o posilnení spolupráce v oblasti konektivity a morskej bezpečnosti.<sup>67</sup> Nová maldivská vláda

---

Trap'? [Online.] In: *The Diplomat*, 14. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2019/05/is-sri-lanka-really-a-victim-of-chinas-debt-trap/>

<sup>62</sup> SRINIVASAN, M. (2019): Sri Lanka, Japan, India sign deal to develop East Container Terminal at Colombo Port. [Online.] In: *The Hindu*, 28. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/international/sri-lanka-japan-india-sign-deal-to-develop-east-container-terminal-at-colombo-port/article27273794.ece>

<sup>63</sup> China hands over expanded Kalanki-Koteswar section of Ring Road. [Online.] In: *onlinekhabar.com*, 28. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://english.onlinekhabar.com/china-hands-over-expanded-kalanki-koteswar-section-of-ring-road.html>

<sup>64</sup> Bilaterálny protokol o otvorení čínskych prístavov bol podpísaný 29. apríla a účinnosť nadobudol od 1. februára 2020. Protocol that lets Nepal access 7 Chinese ports for 3rd country trade to come into effect from February. [Online.] In: *The New Indian Express*, 2. 1. 2020. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.newindianexpress.com/world/2020/jan/02/protocol-that-lets-nepal-access-7-chinese-ports-for-3rd-country-trade-to-come-into-effect-from-febru-2084041.html>

<sup>65</sup> As China Woos Nepal, India Opens Waterway For Its Landlocked Neighbour. [Online.] In: *Sputnik*, 12. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20190212/china-nepal-india-waterways-1072352349.html>

<sup>66</sup> Prudký nárast čínskych turistov v Nepále za posledné roky bol síce pozitívnym javom, avšak čínski turisti pri platbách miestnym čínskym obchodníkom sídlacim v Nepále hromadne používali čínske platobné aplikácie WeChat Pay a Alipay, ktoré v Nepále neboli registrované a spôsobovali mu výrazné výpadky príjmu zahraničnej meny. Po úspešnej registrácii Centrálna banka Nepálu vo februári 2020 obom platobným aplikáciám povolila činnosť v Nepále.

<sup>67</sup> Joint Statement on the Official Visit of Minister of External Affairs of India to Maldives. [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 18. 3. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete:

prostredníctvom svojho ministra zahraničných vecí Abduláha Šahída potvrdila svoju politiku „India na prvom mieste“ a vyjadrila sa, že bude citlivá k bezpečnostným a strategickým obavám Indie. Výmenou za to Sušma Svarádžová potvrdila indickú politiku „susedstvo na prvom mieste.“

Počiatočným impulzom vážnej eskalácie napätia medzi Indiou a Pakistanom, ku ktorej došlo v roku 2019, bol samovražedný útok zo dňa 14. februára 2019, ktorý si vyžiadal životy 40 indických vojakov. Za útokom stála pakistanská teroristická organizácia Džajš-e Mohammad.<sup>68</sup> India obvinila Pakistan z podpory terorizmu, požadovala, aby Pakistan zatkol členov organizácie Džajš-e Mohammad a sľúbila robustnú odpoveď.<sup>69</sup> Ako prvú reakciu India najskôr uvalila 200 % clá na import tovarov z Pakistanu a pohrozila zablokovaním riek, ktoré tečú z Indiou kontrolovaného Kašmíru do Pakistanu.<sup>70</sup> O dvanásť dní neskôr 26. a 27. februára 2019 obidve krajiny uskutočnili nálety na ciele v druhej krajine, čím došlo k prudkej eskalácii napätia. V tejto situácii pakistanský minister zahraničných vecí Šáh Mahmúd Kuréši 28. februára telefonicky kontaktoval čínskeho ministra zahraničných vecí Wang Yiho a požadoval podporu Číny. Wang Yi len nabádal obidve strany k zdržanlivosti. Počas zasadania Všečínskeho zhromaždenia ľudových zástupcov 8. marca Wang Yi označil Pakistan za „železného brata Číny“.<sup>71</sup> Napriek vyjadreniam podpory Pakistanu, Wang Yi zároveň povedal, že „Čínsky drak a indický slon nesmú navzájom bojovať, ale spolu tancovať.“ Taktiež povedal „Pokiaľ sú Čína a India zjednotené, jedna plus jedna sa stane jedenásť namiesto dva.“<sup>72</sup> Tieto vyjadrenia jasne svedčili o pokračovaní tzv. wuhanského ducha v čínsko-indických vzťahoch, pretože Peking si uvedomoval, že eskalácia a predlžovanie napätia medzi Indiou a Pakistanom sa dialo v kontexte predvolebnej kampane v Indii a snahy premiéra Módího o znovuzvolenie. Taktiež to svedčilo o čínskom uvedomení si geopolitického významu Dillí a veľkého potenciálu vzájomnej spolupráce s Indiou v kontexte globálneho súperenia Číny a USA, ako aj v kontexte úsilia krajín BRICS vybudovať multipolárny svetový poriadok. Toto tvrdenie potvrdil aj nasledujúci vývoj.

Napätie medzi Indiou a Pakistanom pokračovalo aj v marci a apríli. Ku konfrontácii vo vzduchu sa pridali zrážky na zemi. V období od začiatku marca do polovice apríla došlo k 513 porušeniam prímeria na Línii kontroly v Kašmíre.<sup>73</sup> Koncom marca uskutočnila India úspešný

---

[https://www.mea.gov.in/bilateral-ocuments.htm?dtl/31166/Joint\\_Statement\\_on\\_the\\_Official\\_Visit\\_of\\_Minister\\_of\\_External\\_Affairs\\_of\\_India\\_to\\_Maldives](https://www.mea.gov.in/bilateral-ocuments.htm?dtl/31166/Joint_Statement_on_the_Official_Visit_of_Minister_of_External_Affairs_of_India_to_Maldives)

<sup>68</sup> India summons Pakistan envoy over Kashmir attack: Indian government source. [Online.] In: *Reuters*, 15. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-india-kashmir-diplomacy/india-summons-pakistan-envoy-over-kashmir-attack-indian-government-source-idUSKCN1Q40ZT>

<sup>69</sup> Pakistan zatkol členov Džajš-e Mohammad vrátane muftího Abdula Ra'úfa, brata vodcu tejto organizácie Mas'úda Azhara 5. marca 2019. Toto možno vnímať ako snahu Pakistanu neeskalovať napätie s Indiou, pretože Pakistan obvinil indickú vládu, že napätie umelo eskaluje v snahe získať podporu pred voľbami, ktoré sa konali v období 11. apríla až 19. mája 2019. AHMED, M. (2019): Pakistan Arrests 44 Suspected of Involvement in Pulwama Attack. [Online.] In: *The Diplomat*. 6. 3. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2019/03/pakistan-arrests-44-suspected-of-involvement-in-pulwama-attack/>

<sup>70</sup> GOYAL, K. (2019): India Raises Import Taxes on Pakistan Goods After Terror Attack. [Online.] In: *Bloomberg*, 17. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-17/india-raises-import-taxes-on-pakistan-goods-after-terror-attack#xj4y7vzkg>

<sup>71</sup> China expresses 'deep concern' over India-Pakistan conflict. [Online.] In: *Reuters*, 28. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-india-kashmir-china/china-expresses-deep-concern-over-india-pakistan-conflict-idUSKCN1QG35F?il=0%20,%20https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2189247/china-takes-credit-helping-de-escalate-simmering-india-pakistan>

<sup>72</sup> Indian Elephant And Chinese Dragon Must Dance Together, Not Fight Each Other: China. [Online.] In: *NDTV*, 8. 3. 2018. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.ndtv.com/india-news/indian-elephant-and-chinese-dragon-must-dance-together-not-fight-each-other-china-1821208>

<sup>73</sup> 513 ceasefire violations by Pakistan post Balakot strike: Army. [Online.] In: *The Hindu*, 13. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/513-ceasefire-violations-by-pakistan-post-balakot-strike-army/article26830374.ece>

test protisatelitnej rakety, čím vyslala jasnú správu nielen Pakistanu, ale aj Číne. Dillí tiež oznámilo, že vypracuje svoju vlastnú vesmírnu doktrínu.<sup>74</sup> Čína síce pozorne sledovala vývoj eskalácie napätia medzi Indiou a Pakistanom, ale zároveň pokračovala v separátnom rozvoji vzťahov s obidvoma krajinami. Peking vedel, že k ďalšej vojne medzi oboma krajinami v tomto období nedôjde. V marci Čína dodala Pakistanu prvú stíhačku JF-17, ktorá prešla procesom modernizácie.<sup>75</sup> V apríli 2019 sa konalo 2. Fórum pásu a cesty, pri príležitosti ktorého uskutočnil pakistanský premiér Imrán Chán svoju druhú návštevu Pekingu v priebehu posledných šiestich mesiacov. Výsledkom bol podpis memoranda o porozumení o druhej fáze dohody o voľnom obchode dňa 28. apríla 2019, ktoré predstavovalo výrazný formálny posun v rozvoji ekonomických vzťahov oboch krajín.<sup>76</sup> Za novú oblasť rodiacej sa spolupráce Číny a Indie možno považovať energetiku. Ako druhý a tretí najväčší dovozcovia ropy na svete mali obidve krajiny zhodný postoj k vývoju na svetovom trhu ropy a plynu a rokovali o vytvorení tzv. klubu nákupcov, ako protiváhy voči OPECu. V tomto kontexte sa 26. marca 2019 uskutočnila návšteva zástupcu vedúceho Národnej energetickej administratívy Číny Li Fanronga v Dillí. Výsledkom bola dohoda o vytvorení bilaterálnej pracovnej skupiny pre ropu a plyn, ktorá je prvým inštitucionalizovaným rámcom ich bilaterálnej spolupráce v oblasti energetiky.<sup>77</sup> Pod tlakom Indie a za podpory Západu označila OSN 29. apríla vodcu Džajš-e Mohammad Mas'úda Azhara za teroristu.<sup>78</sup> Tu je dôležité poznamenať, že Čína prestala blokovat' tento krok na pôde OSN, čo možno považovať za ústretový krok voči Indii. V istom zmysle sa India Číne odmenila umožnením, resp. nevyrazením Huawei z účasti na budovaní 5G siete a neutrálnym postojom v obchodnej vojne Číny a USA.<sup>79</sup> Ozbrojené zrážky medzi Indiou a Pakistanom pozdĺž Línie kontroly v Kašmíre pokračovali aj v máji 2019.

### 1.4.3 Politika „Act East“ v období január – máj 2019

Ani v predvolebnom období Módího vláda nezanedbala politiku „Act East“. Náčelník generálneho štábu indickej armády admirál Sunil Lanba uskutočnil v dňoch 17. – 19. apríla 2019 návštevu Thajska.<sup>80</sup> Cieľom bol rozvoj bilaterálnej spolupráce v námornej oblasti a skúmanie možností spolupráce v obrannej oblasti. Dillí skúmalo možnosti predaja indických zbraní Thajsku, ktoré už v tom čase malo rozsiahlu spoluprácu v obrannom sektore s Čínou. Čína sa v roku 2018 stala tretím najväčším dodávateľom zbraní Thajsku s 18 % podielom.<sup>81</sup> India aktívne skúmala možnosti exportu svojich zbraní nielen do Thajska, ale do celého regiónu

<sup>74</sup> India to Draft Space Doctrine After Successful Anti-Satellite Missile Test. [Online.] In: *Sputnik*, 10. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20190410/india-draft-space-doctrine-asat-test-1073996960.html>

<sup>75</sup> LIU, X., Z. (2019): China delivers first overhauled JF-17 fighter jet to Pakistan: report. [Online.] In: *Global Times*, 21. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/1150866.shtml>

<sup>76</sup> SYED, B. S. (2019): Pakistan, China enter second stage of free trade. [Online.] In: *Dawn*, 29. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.dawn.com/news/1479031/pakistan-china-enter-second-stage-of-free-trade?fbclid=IwAR1Hcmm7iA\\_FGWEQ3yj40bXby6vwCNQFcGnekjnj55J-EdZoYzcXJ9rkPvQ](https://www.dawn.com/news/1479031/pakistan-china-enter-second-stage-of-free-trade?fbclid=IwAR1Hcmm7iA_FGWEQ3yj40bXby6vwCNQFcGnekjnj55J-EdZoYzcXJ9rkPvQ)

<sup>77</sup> India, China join hands on oil. [Online.] In: *Hindustan Times*, 7. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/india-china-join-hands-on-oil/story-t7xIW6M6fOm2ZgWdzveHGN.html?fbclid=IwAR28go2VH2FZQC5xUvP089TKWw1daqFbImHnUbpRgXJJTLji8wSyaHJqTg>

<sup>78</sup> China backs UN blacklist of leader of Pakistan-based militants, ending a decade of opposition. [Online.] In: *South China Morning Post*, 2. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3008490/china-backs-un-blacklist-leader-pakistan-based-militants>

<sup>79</sup> ONDRIS, P. (2019): Otázka zmeny štatútu Kašmíru a politika Indie. In: *Nový Orient*, roč. 74, č. 2, s. 4.

<sup>80</sup> Visit of Admiral Sunil Lanba, Chief of the Naval Staff To Thailand (17 to 19 April 2019). [Online.] In: *Press Information Bureau Government of India Ministry of Defence*, 16. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1570728>

<sup>81</sup> WEZEMAN, P., D. a kol. (2019): Trends in International Arms Transfers, 2018. [Online.] In: *SIPRI*, marec 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: [https://sipri.org/sites/default/files/2019-03/fs\\_1903\\_at\\_2018\\_0.pdf](https://sipri.org/sites/default/files/2019-03/fs_1903_at_2018_0.pdf) s. 6.

ASEAN, čo možno vnímať ako snahu vyvážiť čínsky predaj zbraní krajinám v južnej Ázii. V polke mája sa v médiách opätovne objavili správy o prebiehajúcich rokovaní týkajúcich sa predaja nadzvukových rakiet Brahmos viacerým krajinám v juhovýchodnej Ázii.<sup>82</sup>

V apríli 2019 začali India a USA implementovať dohodu COMCASA, keď ustanovili prvé bezpečné komunikačné prepojenie ich vojenských systémov na protiponorkových a námorných hliadkových lietadlách P-8 Poseidon a následne dňa 15. apríla v Indickom oceáne s nimi uskutočnili protiponorkové cvičenie.<sup>83</sup> V tom čase sa v období 2.-16. apríla uskutočnilo námorné cvičenie Indie a Austrálie Ausindex-2019 pri východnom pobreží Indie a 1. mája 2019 sa pri západnom pobreží Indie začalo dovtedy najväčšie námorné cvičenie Indie a Francúzska Varuna-2019 za účasti lietadlových lodí oboch krajín.<sup>84</sup> Zároveň sa v termíne 3. – 9. mája sa v Juhočínskom mori uskutočnilo prvé námorné cvičenie štvorlístka USA, India, Japonsko a Filipíny s názvom Group Sail.<sup>85</sup> Reakcia Pekingu na cvičenie Group Sail bola podľa očakávaní ostrá, pretože správne interpretoval konanie námorných cvičení v Juhočínskom mori bez jeho účasti ako namierených proti Číne. Možno tvrdiť, že súbežne s rozvíjaním vzťahov s Čínou v tzv. wuhanskom duchu, India aktívne uskutočňovala námorné cvičenia zo západnými veľmocami, čo presne zodpovedalo strategickej dileme, ktorej Dillí čelilo.

Vývoj čínsko-indických vzťahov počas druhej Módího vlády je analyzovaný v ôsmej časti práce.

#### Použitá literatúra:

1. 513 ceasefire violations by Pakistan post Balakot strike: Army. [Online.] In: *The Hindu*, 13. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/513-ceasefire-violations-by-pakistan-post-balakot-strike-army/article26830374.ece>
2. 5th India-Japan 2+2 Dialogue. [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 19. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.mea.gov.in/press-releases.htm?dtl/29988/5th+IndiaJapan+2432+Dialogue>
3. Abe asked China's Xi to visit Japan twice in 2019, for Osaka G20 and state visit in fall, sources say. [Online.] In: *Japan Times*, 5. 2. 2019. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.japantimes.co.jp/news/2019/02/05/national/politics-diplomacy/abe-asked-chinas-xi-visit-japan-twice-2019-sources-say/#.XtX63j0zZP>
4. After Pak PM's letter, Govt says foreign ministers to meet in New York. [Online.] In: *Hindustan Times*, 20. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/after-imran-khan-letter-india-warms-up-to-sushma-qureshi-meet-in-new-york/story-ndXb1Pu3dgpoyqvFIP15UK.html>
5. AHMED, M. (2019): Pakistan Arrests 44 Suspected of Involvement in Pulwama Attack. [Online.] In: *The Diplomat*, 6. 3. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2019/03/pakistan-arrests-44-suspected-of-involvement-in-pulwama-attack/>

---

<sup>82</sup> India to Begin Export of BrahMos to South East Asian, Gulf Nations – Official. [Online.] In: *Sputnik*, 15. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20190515/india-brahmos-export-1075033356.html>

<sup>83</sup> U.S., Indian Navies Practice Submarine Hunting in Indian Ocean. [Online.] In: *Commander, U.S. 7<sup>th</sup> Fleet*, 15. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.c7f.navy.mil/Media/News/Display/Article/1813999/us-indian-navies-practice-submarine-hunting-in-indian-ocean/>

<sup>84</sup> PANDIT, R. (2019): Navy's MiG-29K to take on France's Rafale-M off Goa. [Online.] In: *Times of India*, 18. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/navys-mig-29k-to-take-on-frances-rafale-m-off-go/articleshow/68930016.cms?from=mdr>

<sup>85</sup> IN Ships Kolkata and Shakti undertake Group Sail with Naval Ships of Japan, Philippines and the USA. [Online.] In: *Ministry of Defence Government of India*, 9. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1571780>



6. ANEEZ, Sh. (2019): Exclusive: Sri Lanka to receive \$1 billion Bank of China loan this quarter. [Online.] In: *Reuters*, 17. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-sri-lanka-economy-bank-of-china-exclu/exclusive-sri-lanka-to-receive-1-billion-bank-of-china-loan-this-quarter-idUSKCN1PB1DD>
7. ANEJA, A. (2018): No troops to Afghanistan: China. [Online.] In: *The Hindu*, 30. 8. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/international/no-troops-to-afghanistan-china/article24822840.ece>
8. As China Woos Nepal, India Opens Waterway For Its Landlocked Neighbour. [Online.] In: *Sputnik*, 12. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20190212/china-nepal-india-waterways-1072352349.html>
9. Bangladesh PM Hasina wins thumping victory in elections opposition reject as 'farcical'. [Online.] In: *Guardian*, 30. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/30/bangladesh-election-polls-open-after-campaign-marred-by-violence>
10. Beijing proposes China-India plus cooperation. [Online.] In: *The Statesman*, 26. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thestatesman.com/world/beijing-proposes-china-india-plus-cooperation-1502665333.html>
11. Belt and Road Initiative Won't Drive Wedge Between India and China – Scholars. [Online.] In: *Sputnik*, 25. 4. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/analysis/201804251063906256-belt-road-initiative-india-china/>
12. Bimstec Milex 2018: Camaraderie, counter-terrorism operations on strong footing. [Online.] In: *Hindustan Times*, 19. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/pune-news/bimstec-milex-2018-camaraderie-counter-terrorism-operations-on-strong-footing/story-H4p76xKV3qvFOtjgkLn0PI.html>
13. CHAUDHURY, D. R. (2018): India and Seychelles agree on naval base at Assumption Island. [Online.] In: *The Economic Times*, 13. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-and-seychelles-agree-on-naval-base-at-assumption-island/articleshow/64731817.cms?from=mdr>
14. China backs UN blacklist of leader of Pakistan-based militants, ending a decade of opposition. [Online.] In: *South China Morning Post*, 2. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3008490/china-backs-un-blacklist-leader-pakistan-based-militants>
15. China expresses 'deep concern' over India-Pakistan conflict. [Online.] In: *Reuters*, 28. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-india-kashmir-china/china-expresses-deep-concern-over-india-pakistan-conflict-idUSKCN1QG35F?il=0%20,%20https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/2189247/china-takes-credit-helping-de-escalate-simmering-india-pakistan>
16. China hands over expanded Kalanki-Koteswar section of Ring Road. [Online.] In: *onlinekhabar.com*, 28. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://english.onlinekhabar.com/china-hands-over-expanded-kalanki-koteswar-section-of-ring-road.html>
17. China Significantly Reduces Troops at Border With India – Government Source. [Online.] In: *Sputnik*, 28. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20180928/china-reduced-troops-indian-border-1068424320.html>
18. First India-China High Level Meeting on Bilateral Security Cooperation. [Online.] In: *Press Information Bureau Government of India Ministry of Home Affairs*, 22. 10. 2018.

- [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1550260>
19. GOYAL, K. (2019): India Raises Import Taxes on Pakistan Goods After Terror Attack. [Online.] In: *Bloomberg*, 17. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-17/india-raises-import-taxes-on-pakistan-goods-after-terror-attack#xj4y7vzkg>
  20. GUPTA, Sh. (2018): China moves troops to Doklam, Indian army says routine movement. [Online.] In: *Hindustan Times*, 29. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/china-moves-troops-to-doklam-indian-army-not-fretting/story-XCoHPj4Eqncfmc6SSDBLXP.html>
  21. HAIDAR, S. – HEBBAR, N. (2018): Global lawmakers' meet on Tibet called off. [Online.] In: *The Hindu*, 22. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/global-lawmakers-meet-on-tibet-called-off/article23324829.ece>
  22. HU, W. (2018): Investment in Indonesia's Sabang port will be test of India's diplomatic wisdom. [Online.] In: *Global Times*, 28. 5. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/1104493.shtml>
  23. Huawei thanks Indian government for 5G trials permission, says committed to India. [Online.] In: IN Ships Kolkata and Shakti undertake Group Sail with Naval Ships of Japan, Philippines and the USA. [Online.] In: *Ministry of Defence Government of India*, 9. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://pib.gov.in/PressReleaseIframePage.aspx?PRID=1571780>
  24. India announces Rs 4,500 crore assistance to Bhutan. [Online.] In: *The Economic Times*, 28. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/india-announces-rs-4500-crore-assistance-to-bhutan/articleshow/67286343.cms>
  25. India Delays Roll Back of Choppers Gifted to Maldives Despite Deadline. [Online.] In: *Sputnik*, 16. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20180716/india-maldives-relations-1066400795.html>
  26. India Downplays Chinese Threat in Indian Ocean, Says No Tension With China. [Online.] In: *Defence News India*, 9. 5. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <http://defencenews.in/article/India-Downplays-Chinese-Threat-in-Indian-Ocean,-Says-No-Tension-With-China-558132>
  27. India Lands Its C17 Globemaster Heavy Transport Aircraft at China's Doorstep. [Online.] In: *Sputnik*, 14. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201803141062516132-india-lands-aircraft-border-china/>
  28. India summons Pakistan envoy over Kashmir attack: Indian government source. [Online.] In: *Reuters*, 15. 2. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.reuters.com/article/us-india-kashmir-diplomacy/india-summons-pakistan-envoy-over-kashmir-attack-indian-government-source-idUSKCN1Q40ZT>
  29. India to Begin Export of BrahMos to South East Asian, Gulf Nations – Official. [Online.] In: *Sputnik*, 15. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20190515/india-brahmos-export-1075033356.html>
  30. India to Draft Space Doctrine After Successful Anti-Satellite Missile Test. [Online.] In: *Sputnik*, 10. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/20190410/india-draft-space-doctrine-asat-test-1073996960.html>
  31. India to help Bangladesh in warship design. [Online.] In: *The Hindu*, 26. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-to-help-bangladesh-in-warship-design/article24514940.ece>

32. India, China come together to train Afghan diplomats. [Online.] In: *The Economic Times*, 15. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/india-china-come-together-to-train-afghan-diplomats/articleshow/66218568.cms?from=mdr>
33. India, China join hands on oil. [Online.] In: *Hindustan Times*, 7. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/india-china-join-hands-on-oil/story-t7xIW6M6fOm2ZgWdzveHGN.html?fbclid=IwAR28go2VH2FZ QC5xUvP089TKWw1daqFbImHnUbpRgXJJTLjiI8wSyaHJqTg>
34. India, Japan begin bilateral maritime exercise JIMEX-18 in Visakhapatnam. [Online.] In: *India TV*, 7. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.indiatvnews.com/news/india-india-japan-bilateral-maritime-exercise-jimex-18-in-visakhapatnam-indian-navy-ships-warships-469462>
35. India, Myanmar Conduct First Ever Military Exchange Programme. [Online.] In: *defence.az*, 25. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <http://defence.az/en/news/132409/india-myanmar-conduct-first-ever-military-exchange-programme>
36. India-France Joint Statement during State visit of President of France to India (March 10, 2018). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 10. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: [https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/29596/IndiaFrance\\_Joint\\_Statement\\_during\\_State\\_visit\\_of\\_President\\_of\\_France\\_to\\_India\\_March\\_10\\_2018](https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/29596/IndiaFrance_Joint_Statement_during_State_visit_of_President_of_France_to_India_March_10_2018)
37. India-Indonesia Joint Statement during visit of Prime Minister to Indonesia (May 30, 2018). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 30. 5. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/29932/IndiaIndonesia+Joint+Statement+during+visit+of+Prime+Minister+to+Indonesia+May+30+2018>
38. Indian Elephant And Chinese Dragon Must Dance Together, Not Fight Each Other: China. [Online.] In: *NDTV*, 8. 3. 2018. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.ndtv.com/india-news/indian-elephant-and-chinese-dragon-must-dance-together-not-fight-each-other-china-1821208>
39. Indian naval ships sail for operational deployment to South China Sea. [Online.] In: *The Economic Times*, 12. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/indian-naval-ships-sail-for-operational-deployment-to-south-china-sea/articleshow/52332200.cms?from=mdr>
40. Indian Navy chief in Dhaka. [Online.] In: *The Daily Star*, 24. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thedailystar.net/city/indian-navy-chief-sunil-lanba-arrives-in-dhaka-bangladesh-1594570>
41. Indian, Singaporean navies sign agreement on logistics cooperation. [Online.] In: *Business Standard*, 1. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.business-standard.com/article/news-ani/indian-singaporean-navies-sign-agreement-on-logistics-cooperation-118060100304\\_1.html](https://www.business-standard.com/article/news-ani/indian-singaporean-navies-sign-agreement-on-logistics-cooperation-118060100304_1.html)
42. Joint Statement on the Official Visit of Minister of External Affairs of India to Maldives. [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 18. 3. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/31166/Joint\\_Statement\\_on\\_the\\_Official\\_Visit\\_of\\_Minister\\_of\\_External\\_Affairs\\_of\\_India\\_to\\_Maldives](https://www.mea.gov.in/bilateral-documents.htm?dtl/31166/Joint_Statement_on_the_Official_Visit_of_Minister_of_External_Affairs_of_India_to_Maldives)
43. KOBIERSKI, L. (2020): Malabar Exercise, “Asian NATO” and Beijing’s Response. [Online.] In: *Warsaw Institute*, 6. 11. 2020. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://warsawinstitute.org/malabar-exercise-asian-nato-beijings-response/>

44. KORYBKO, A. (2018): The Comoros Crisis Pits China Against France Off the Coast of East Africa. [Online.] In: *Global Research*, 17. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.globalresearch.ca/the-comoros-crisis-pits-china-against-france-off-the-coast-of-east-africa/5657204>
45. LASKAR, R. (2019): Philippines likely to finalise BrahMos deal by next year. [Online.] In: *Hindustan Times*, 9. 12. 2019. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/philippines-likely-to-finalise-brahmos-deal-by-next-year/story-pzQe35AYmpvKKByglm4osL.html>
46. LIU, X. Z. (2019): China delivers first overhauled JF-17 fighter jet to Pakistan: report. [Online.] In: *Global Times*, 21. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.globaltimes.cn/content/1150866.shtml>
47. Maldives seeks India's assistance to pay off Chinese debt. [Online.] In: *Wionews*, 28. 11. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.wionews.com/south-asia/maldives-seeks-indias-assistance-to-pay-off-chinese-debt-179854>
48. MITRA, D. (2016): Modi to Visit Vietnam as India's 'Act East' Policy Takes It to South China Sea. [Online.] In: *The Wire*, 31. 7. 2016. [Citované 13. 12. 2016.] Dostupné na internete: <http://thewire.in/55100/modi-headed-vietnam-indias-act-east-policy-stretches-south-china-sea/>
49. MORAMUDALI, U. (2019): Is Sri Lanka Really a Victim of China's 'Debt Trap'? [Online.] In: *The Diplomat*, 14. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2019/05/is-sri-lanka-really-a-victim-of-chinas-debt-trap/>
50. NAG, A. (2018): Farm Exports to Trade-War Hit China Key to India Cutting Deficit. [Online.] In: *Bloomberg*, 10. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.bnnbloomberg.ca/farm-exports-to-trade-war-hit-china-key-to-india-cutting-deficit-1.1149860>
51. NAGAI, O. – KURONUMA, Y. (2019): Xi plans India visit, as diplomatic chess with US intensifies. [Online.] In: *Nikkei Asia*, 23. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Xi-plans-India-visit-as-diplomatic-chess-with-US-intensifies>
52. Narendra Modi-Xi Jinping meet: China says won't force India to accept Belt and Road. [Online.] In: *Zee Business*, 28. 4. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.zeebiz.com/india/news-narendra-modi-xi-jinping-meet-china-says-wont-force-india-to-accept-belt-and-road-44652>
53. ONDRIS, P. (2019): Otázka zmeny štatútu Kašmíru a politika Indie. In *Nový Orient*, roč. 74, č. 2.
54. PANDA, A. (2018): India, Japan Conclude First Dharma Guardian Military Exercise. [Online.] In: *The Diplomat*, 15. 11. 2018. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2018/11/india-japan-conclude-first-dharma-guardian-military-exercise/>
55. PANDIT, R. (2019): Navy's MiG-29K to take on France's Rafale-M off Goa. [Online.] In: *Times of India*, 18. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/navys-mig-29k-to-take-on-frances-rafale-m-off-go/aarticleshow/68930016.cms?from=mdr>
56. PASRICHA, A. (2018): Tibetans Mark 60th Year of Dalai Lama's Arrival in India. [Online.] In: *Voice of America*, 31. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.voanews.com/east-asia-pacific/tibetans-mark-60th-year-dalai-lamas-arrival-india>
57. PATRANOBIS, S. (2018): Chinese defence minister's visit to India will enhance military trust: State media. [Online.] In: *Hindustan Times*, 22. 8. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.hindustantimes.com/india-news/chinese-defence->

- minister-s-visit-to-india-will-enhance-military-trust-state-media/story-PLid6WQHqFGX4 nhdHLljAK.html
58. PERI, D. – BHATTACHERJEE, K. (2018): India, U.S. sign landmark military communications, security agreement COMCASA. [Online.] In: *The Hindu*, 6. 9. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-us-sign-landmark-comcasa-deal/article61535778.ece>
  59. Petronet submits proposal to set up \$1 billion LNG terminal in Bangladesh. [Online.] In: *The Economic Times*, 27. 7. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/industry/energy/oil-gas/petronet-submits-proposal-to-set-up-1-billion-lng-terminal-in-bangladesh/articleshow/65162361.cms?from=mdr>
  60. President Kovind to visit Mauritius and Madagascar from March 11-15. [Online.] In: *The Times of India*, 9. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/president-kovind-to-visit-mauritius-and-madagascar-from-march-11-15/articleshow/63236987.cms>
  61. Prime Minister's Keynote Address at Shangri La Dialogue (June 01, 2018). [Online.] In: *Ministry of External Affairs Government of India*, 1. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://mea.gov.in/Speeches-Statements.htm?dtl/29943/Prime+Ministers+Keynote+Address+at+Shangri+La+Dialogue+June+01+2018>
  62. Protocol that lets Nepal access 7 Chinese ports for 3rd country trade to come into effect from February. [Online.] In: *The New Indian Express*, 2. 1. 2020. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.newindianexpress.com/world/2020/jan/02/protocol-that-lets-nepal-access-7-chinese-ports-for-3rd-country-trade-to-come-into-effect-from-febru-2084041.html>
  63. PUBBY, M. (2018): Beijing keeping close watch on ongoing Malabar wargames by India, US & Japan. [Online.] In: *The Economic Times*, 9. 6. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/beijing-keeping-close-watch-on-ongoing-malabar-wargames-by-india-us-japan/articleshow/64516019.cms>
  64. PUBBY, M. (2018): India in mission mode to save Philippines navy deal. [Online.] In: *The Economic Times*, 12. 7. 2018. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/india-in-mission-mode-to-save-philippines-navy-deal/articleshow/53200807.cms>
  65. Quad Partners Will Not Defend India Against China – Indian Navy Chief. [Online.] In: *Indian Defense News*, 25. 5. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <http://www.indiandefensenews.in/2018/05/quad-partners-will-not-defend-india.html>
  66. Ranil Wickremesinghe: Sri Lanka reinstates ousted prime minister. [Online.] In: *BBC*, 16. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.bbc.com/news/world-asia-46583284>
  67. Sankalp Patra Lok Sabha 2019. [Online.] In: *Bharatiya Janata Party*, 8. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <http://library.bjp.org/jspui/bitstream/123456789/2988/1/BJP-Election-english-2019.pdf>
  68. Seventh India-China hand-in-hand joint training exercise starts in Chengdu, China. [Online.] In: *The Print*, 11. 12. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://theprint.in/defence/seventh-india-china-hand-in-hand-joint-training-exercise-starts-in-chengdu-china/162137/>
  69. Sirisena suspends parliament till Nov 16 as political crisis deepens in Lanka. [Online.] In: *The Economic Times*, 27. 10. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/sirisena->

- suspends-parliament-till-nov-16-as-political-crisis-deepens-in-lanka/articleshow/66391345.cms
70. Sri Lanka signs USD 989 mln loan with China's Exim Bank for highway project. [Online.] In: *devdiscourse.com*, 22. 3. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.devdiscourse.com/article/international/453358-sri-lanka-signs-usd-989-mln-loan-with-chinas-exim-bank-for-highway-project?amp>
  71. Sri Lanka's Central Bank gets \$400 million swap from RBI. [Online.] In: *The Economic Times*, 9. 1. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/sri-lankas-central-bank-gets-usd-400-mn-swap-from-rbi/articleshow/67456885.cms?from=mdr>
  72. SRINIVASAN, M. (2019): Sri Lanka, Japan, India sign deal to develop East Container Terminal at Colombo Port. . [Online.] In: *The Hindu*, 28. 5. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/international/sri-lanka-japan-india-sign-deal-to-develop-east-container-terminal-at-colombo-port/article27273794.ece>
  73. HAIDAR, S. – ANEJA, A. (2018): India, China step up engagement. [Online.] In: *The Hindu*, 5. 3. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.thehindu.com/news/national/india-china-step-up-engagement/article22936509.ece>
  74. SUNDARAMURTHY, A. (2018): India Keeps Australia Out of the Malabar Exercise — Again. [Online.] In: *The Diplomat*, 8. 5. 2018. [Citované 26. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://thediplomat.com/2018/05/india-keeps-australia-out-of-the-malabar-exercise-again/>
  75. SYED, B. S. (2019): Pakistan, China enter second stage of free trade. [Online.] In: *Dawn*, 29. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: [https://www.dawn.com/news/1479031/pakistan-china-enter-second-stage-of-free-trade?fbclid=IwAR1Hcmm7iA\\_FGWEQ3yj40bXby6vwCNQFcGnekjnj55J-EdZoYzcXJ9rkPvQ](https://www.dawn.com/news/1479031/pakistan-china-enter-second-stage-of-free-trade?fbclid=IwAR1Hcmm7iA_FGWEQ3yj40bXby6vwCNQFcGnekjnj55J-EdZoYzcXJ9rkPvQ)
  76. U.S., Indian Navies Practice Submarine Hunting in Indian Ocean. [Online.] In: *Commander, U.S. 7<sup>th</sup> Fleet*, 15. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://www.c7f.navy.mil/Media/News/Display/Article/1813999/us-indian-navies-practice-submarine-hunting-in-indian-ocean/>
  77. 'US, China Trade Tiff a Posturing; Will Not Take Sides' – India. [Online.] In: *Sputnik*, 16. 4. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://sputniknews.com/asia/201804161063614152-us-china-trade-tiff/>
  78. Visit of Admiral Sunil Lanba, Chief of the Naval Staff To Thailand (17 to 19 April 2019). [Online.] In: *Press Information Bureau Government of India Ministry of Defence*, 16. 4. 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: <https://pib.gov.in/Pressreleaseshare.aspx?PRID=1570728>
  79. Visit of Foreign Secretary Shri Vijay Gokhale, 23-24 February 2018, Beijing. [Online.] In: *Embassy of India Beijing*, 23. – 24. 2. 2018. [Citované 7. 3. 2021.] Dostupné na internete: <https://www.eoibeijing.gov.in/gallery-n1343.php>
  80. WEZEMAN, P. D. a kol. (2019): Trends in International Arms Transfers, 2018. [Online.] In: *SIPRI*, marec 2019. [Citované 27. 7. 2022.] Dostupné na internete: [https://sipri.org/sites/default/files/2019-03/fs\\_1903\\_at\\_2018\\_0.pdf](https://sipri.org/sites/default/files/2019-03/fs_1903_at_2018_0.pdf)
  81. ZHOU, L. (2018): China embarks on first joint naval drills with Asean as US tensions simmer in South China Sea. [Online.] In: *South China Morning Post*, 22. 10. 2018. [Citované 28. 4. 2020.] Dostupné na internete: <https://www.scmp.com/news/china/military/article/2169727/china-embarks-first-joint-naval-drills-asean-us-tensions-simmer>

#### **Kontakt:**

**PhDr. Bc. Peter Ondris, PhD.**

Katedra informačných systémov

Fakulta managementu  
Univerzita Komenského  
Odbojárov 10  
820 05 Bratislava 25  
e-mail: [ondris4@uniba.sk](mailto:ondris4@uniba.sk)

# ANWAR AS-SĀDĀT OPÚŠŤA REVOLUČNÝ KURZ<sup>1</sup>

## Druhá časť: v zahraničnej politike

### ANWAR AS-SĀDĀT IS ABANDONING THE REVOLUTIONARY COURSE II. In foreign policy

*Karol R. Sorby*

Ústav orientalistiky Slovenskej akadémie vied, Klemensova 19, 813 64 Bratislava,  
e-mail: karol.sorby@savba.sk

**Abstrakt:** Čo sa stalo so snahami americkej administratívy dosiahnuť mier na Blízkom východe? Dočasné prímerie bolo počas jesene a zimy 1970 – 1971 niekoľkokrát obnovené, keď zvláštny vyslanec OSN, švédsky diplomat Dr. Gunnar Jarring cestoval medzi Egyptom a Izraelom. Vo februári 1971 poslal obidvom stranám nóty, v ktorých žiadal prijatie istých zásad ako nevyhnutného predpokladu na rokovania. Egypt mal podpísať mierovú zmluvu s Izraelom, ktorá obsahovala konečné urovnanie. Izrael sa mal stiahnuť za pôvodné hranice medzi Egyptom a Palestínou (Egyptu mal odovzdať územie Sinajského polostrova, ale nie pásma Gazy). Anwar as-Sādāt skutočne súhlasil s podpísaním dohody o podmienkach mieru s Izraelom, čo by jeho predchodca Džamāl ʿAbdannāšir nebol nikdy urobil. Izrael sa však zásadne odmietol stiahnuť za líniu prímeria z roku 1949. Preto bol Gunnar Jarring nútený ukončiť svoju misiu, čo zároveň znamenalo krach Rogersovho plánu.

**Kľúčové slová:** prezident odstraňuje politických rivalov; nadbiehanie buržoáznym a náboženským kruhom; príprava na oslobodenie okupovaných území.

**JEL klasifikácia:** F51, Y80

**Abstract:** What has happened to the US administration's efforts to achieve peace in the Middle East? The temporary ceasefire was renewed several times during the autumn and winter of 1970-1971 when the UN Special Envoy, the Swedish diplomat Dr. Gunnar Jarring, travelled between Egypt and Israel. In February 1971, he sent notes to both parties requesting the adoption of certain principles as a prerequisite for negotiations. Egypt was to sign a peace treaty with Israel, which included a final settlement. Israel was to withdraw beyond the original border between Egypt and Palestine (it was to hand over the territory of the Sinai Peninsula to Egypt, but not the Gaza Strip). Indeed, Anwar as-Sādāt agreed to sign an agreement on the terms of peace with Israel, which his predecessor Jamāl ʿAbdannāšir would never have done. However, Israel fundamentally refused to withdraw beyond the line of the 1949 armistice. Therefore, Gunnar Jarring was forced to end his mission, which at the same time marked the collapse of Rogers' plan.

**Key words:** the new president is getting rid of his political rivals and making advances to bourgeois and religious circles; preparations for the liberation of the occupied territories.

**JEL Classification:** F51, Y80

### Úvod

Sovietske vedenie cítiac, že ich najvýznamnejší spojenec v rozvojovom svete by sa mohol otočiť smerom na Západ, vyslalo v máji 1971 do Káhiry delegáciu na vysokej úrovni vedenú predsedom prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR Nikolajom Viktorovičom Podgorným.

---

<sup>1</sup> Štúdiá bola vypracovaná v ÚO SAV v rámci projektu VEGA 2/0027/22.



Výsledkom návštevy bolo podpísanie Sovietsko-egyptskej zmluvy o priateľstve a spolupráci na pätnásť rokov.<sup>2</sup> Predošlý prezident sa vždy vyhýbal pristúpiť k takej formalizácii vzťahov Egypta so ZSSR. V období, keď neexistovalo žiadne všeobecné blízkovýchodné urovanie, táto zmluva potvrdila, že Egypt sa aj naďalej spolieha na sovietsku hospodársku a vojenskú podporu.

Napriek uzavretému spojenectvu so ZSSR v egyptskej diplomatickej stratégii v roku 1971 došlo k posunu. V istých dôležitých smeroch mal Anwar as-Sādāt oproti Džamālovi ʿAbdannāširovi výhodu. To, že mu chýbala autorita a prestíž jeho predchodcu, znamenalo, že ostatní arabskí vodcovia nemuseli k nemu pristupovať s takým rešpektom. Jeho novú orientáciu podporil fakt, že sa pominuli príčiny nedôvery Saudskej Arábie voči Egyptu. Kráľ Fajšal zdôraznil svoju novú dôveru dlhou a priateľskou návštevou Egypta, ktorá sa uskutočnila krátko po podpísaní zmluvy so ZSSR. Šťastím pre Anwara as-Sādāta bolo aj to, že v Sýrii v novembri 1970 nastúpilo nové vedenie na čele s Hāfižom al-Asadom, ktorý nemal komplexy vo vzťahu k Egyptu tak ako jeho predchodcovia z civilného krídla *Strany Baʿt*.

Na arabskej scéne sa zdalo, že je všetko v poriadku, hlavným problémom však zostával Izrael. Len jediná mocnosť ho mohla ovplyvniť, a tou boli USA a tie zatiaľ neukázali ani náznak zmeny v politike bezvýhradnej podpory Izraela. V máji 1971, krátko po odstavení skupiny ʿAlīho Šabrīho, navštívil Káhiru William Rogers a pripustil, že Egypt urobil zásadný ústupok, ktorý USA vždy žiadali: prezident Anwar as-Sādāt vo februári 1971 po prvý raz verejne potvrdil, že je ochotný podpísať s Izraelom formálnu mierovú zmluvu, po tom, čo sa stiahne zo všetkých okupovaných arabských území.<sup>3</sup> V tom čase si však v Egypte uvedomili, že zahraničnú politiku prezidenta Richarda Nixona riadi už Henry Kissinger a Blízky východ už nebol považovaný za hlavnú arénu.<sup>4</sup> Z egyptského hľadiska bolo rozhodujúce zistenie, že ZSSR aj USA realizujú vo vzájomných vzťahoch politiku uvoľňovania napätia (détente), čo sa jasne odrazí na tom, že obe supervelmoci nechajú, aby situácia na Blízkom východe zostala zmrazená. Tento vývoj vyhovoval Izraelu a USA, ale nebol celkom uspokojivý pre ZSSR, pre Arabov a najmä Egypt bol však nevyhovujúci. Z toho dôvodu začiatkom roku 1972 *Rogersov plán* definitívne zapadol, a v egyptskom vedení padlo rozhodnutie, že patovú situáciu treba prelomiť silou.<sup>5</sup>

Tak Egypt, ako aj Izrael vyjadrili záujem na čiastočnom urovaní, ktoré by bolo zahŕňalo znovuotvorenie Suezského prieplavu (uzatvoreného od vojny v roku 1967) s tým, že Izrael stiahne svoje jednotky o niekoľko kilometrov od východného brehu prieplavu. Washington sa usiloval presadiť dohodu o tomto čiastkovom urovaní a rovnako Izrael, ako aj Egypt mohli ušetriť tisíceky životov, keby ju boli v roku 1971 prijali. Anwar as-Sādāt vyhlásil rok 1971 za „rok rozhodnutia“, keď Izrael a Egypt buď uzavruť mier, alebo pôjdu do vojny, ale ani rok 1971, ani ďalší rok sa rokom rozhodnutia nestali. Dobré mienené americké snahy sprostredkovať arabsko-izraelské urovanie nepriamymi rokovaniami neprenikli ku koreňu problému: víťazní a mocní Izraelčania neustále zdôrazňovali obavy z útoku Arabov (a tým aj likvidácie svojho štátu) a Arabi zasa poukazovali na izraelský expanzionizmus (t. j. naďalej ovládať okupované arabské územia).

V 70. rokoch viaceré udalosti spustili isté významné zmeny v regionálnom systéme Blízkeho východu. Stratil sa alebo sa oslabil ústredný prvok systému: Džamāl ʿAbdannāšir, *nāširizmus* a úloha Egypta ako predvoja arabských štátov. Všetky tieto zmeny mali za následok,

<sup>2</sup> Kolektív (1981): *Dějiny zahraniční politiky SSSR. II. 1945 – 1976*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1981, s. 636.

<sup>3</sup> As-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥṭ ʿan ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*. [Hľadanie identity. Príbeh môjho života]. Káhira: al-Maktab al-miṣrī al-ḥadīt li at-tibāʿa wa an-našr 1978, s. 232.

<sup>4</sup> RIAD, M. (1981): *The Struggle for Peace in the Middle East*. London, Melbourne, New York: Quartett Books, 1981, s. 189.

<sup>5</sup> HAJKAL, M. H. (1993): *Uktūbar 73. As-silāḥ wa as-sijāsa*. [Október 73. Zbrane a politika]. Káhira: Markaz al-Ahrām li at-tardžama wa an-našr, 1993, s. 156-157.

že pozornosť regionálnych hráčov sa sústredila na arabsko-izraelský problém. Izrael nechcel vopred súhlasiť s ústupkami a ako dôvod sa uvádzali rozličné hypotetické konštrukcie možného ohrozenia, ale za všetkým bola neochota vzdať sa nadobudnutých teritoriálnych výhod. Navyše, pravicové izraelské strany hrozili opustiť širokú koaličnú vládu, keby v rámci *Rogersovho plánu* súhlasila s prímerím. Každý neuvážení ústupok mohol spustiť na hlavu premiérky Goldy Meirovej záplavu kritiky a odsúdenia od Menachema Begina, vodcu strany *Herut* (Sloboda) a iných Izraelčanov, ktorí sa sústreďovali iba na problém národnej bezpečnosti. Na druhej strane, prezident Anwar as-Sādāt od svojho nástupu jasne vymedzil postoj svojej krajiny k Izraelu, keď reportérovi časopisu *Newsweek* 15. februára 1971 povedal: „V prípade izraelského stiahnutia sa z okupovaných území ... je možné dospieť ku konečnému urovnaniu ... a je možné podpísať mierovú zmluvu, ktorá bude obsahovať zásadu neporušiteľnosti politickej nezávislosti všetkých štátov regiónu vrátane Izraela“.<sup>6</sup>

Čo sa týka Egypta, Anwar as-Sādāt cítil, že vyšiel Izraelu v ústrety, nakoľko mohol. Separátny mier by bol pravdepodobne izoloval Egypt od zvyšku arabského sveta a odradil ropné štáty od podpory upadajúceho egyptského hospodárstva. Jordánsko by bolo uzavrelo s Izraelom mier, keby sa bol úplne stiahol zo Západného brehu vrátane jeruzalemského starého mesta. V roku 1972 kráľ Ĥusajn navrhol federáciu medzi týmito dvoma palestínskymi územiami a zvyškom Jordánska, ktorá sa mala volať „Zjednotené arabské kráľovstvo“, ale ani Palestínčania, ani Izrael nepodporili túto myšlienku.<sup>7</sup> Sýria tvrdila, že Izrael ako expanzionistický štát mierovou cestou nikdy nevráti územia, ktoré obsadili jeho vojská. Sovietsky zväz, ktorý nastúpil cestu uvoľnenia medzinárodného napätia so Západom, neblokoval mierotvorné snahy USA, ale ani ich nepresadzoval. Namiesto toho sa venoval zvyšným blízkovýchodným priateľom, Sýrii a Iraku, ako aj umierneným predstaviteľom Organizácie za oslobodenie Palestíny (OOP).

### 1 Potvrdenie spojenectva so Sovietskym zväzom

Vzhľadom na tento pre Kremľ znepokojivý politický vývoj, krátko po zmenách v Egypte pricestoval 25. mája 1971 do Káhiry Nikolaj Viktorovič Podgornij, predseda Prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR, a viedol s Anwarom as-Sādátom dlhé rokovania.<sup>8</sup> Podľa predpokladu sa sovietsky záujem sústreďoval viac na zahraničnopolitické otázky ako na možné zmeny v spoločensko-hospodárskej štruktúre Egypta. Zasa bola ideológia podriadená diplomatickému manévrovaniu a hlavným cieľom Podgorného návštevy bolo uistiť sa, že Egypt zostane spojencom ZSSR. V nadväznosti na egyptskú ponuku z apríla 1971 – spečatiť egyptsko-sovietske vzťahy zmluvou – 27. mája 1971 na záver návštevy, obidvaja prezidenti podpísali Zmluvu o priateľstve a spolupráci na pätnásť rokov.<sup>9</sup> V preambule zmluvy sa uvádza, že obidve strany ju podpísali „predchnuté ideálmi boja proti imperializmu a neokolonializmu, za slobodu, nezávislosť a sociálny pokrok národov“.<sup>10</sup> Podľa Jevgenija Primakova táto zmluva nielen potvrdila pozitívne výsledky v sovietsko-egyptských vzťahoch, ale otvárala nové obzory vo všetkých oblastiach – hospodárskej, politickej a vojenskej.<sup>11</sup>

Treba spomenúť, že zmluva bola podpísaná za situácie, keď *Rogersov mierový plán* nezaistil stiahnutie sa Izraela z okupovaných území a keď Anwar as-Sādāt začal podozrievať

<sup>6</sup> Cit. in: QUANDT, W. B. (1977): *Decade of Decisions. American Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1967 – 1976*. Berkeley, Cal.: University of California Press, 1977, s. 137.

<sup>7</sup> SHLAIM, A. (2008): *Lion of Jordan. The Life of King Hussein in War and Peace*. London: Penguin Books, 2008, s. 349.

<sup>8</sup> HAJKAL, M. Ĥ. (1975): *Aṭ-ṭarīq ilā ramadān*. [Cesta k ramadānu]. Bejrút: Dār an-nahār li an-našr, 1975, s. 126.

<sup>9</sup> Text zmluvy in: *The Policy of the Soviet Union in the Arab World: A Short Collection of Foreign Policy Documents*. Moskva: Progress Publishers, 1975, s. 168-172; Kolektív (1976): *Dějiny zahraniční politiky SSSR. II. 1945 – 1976*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1981, s. 636.

<sup>10</sup> Kolektív (1981): *Dějiny zahraniční politiky SSSR. II. 1945 – 1976*. Praha: Svoboda, 1981, s. 636.

<sup>11</sup> *Pravda*, 5. júna 1971.

nepriateľov Egypta (USA a Izrael), že chcú Egypt rozložiť znútra.<sup>12</sup> Tento krok prekvapil Američanov, ktorí nechápali ako je možné, že prezident po odstránení funkcionárov považovaných za prosovietskych, podpisuje zmluvu so ZSSR, čo jeho predchodca nikdy neurobil. Obrátili sa preto na svojich spojencov v Saudskej Arábii. Kamāl Adham, vedúci saudskoarabskej spravodajskej služby a švager kráľa Fajšala, ktorý úzko spolupracoval s CIA, zakrátko navštívil Anwara as-Sādāta. Kamāl Adham objasnil prezidentovi, že úsilie ktoré Saudská Arábia vynakladá na to, aby sa Američania vyváženejšie angažovali na Blízkom východe, naráža na sovietsku prítomnosť v Egypte. Prezident mu však pripomenul, že pokiaľ USA dodávajú Izraelu všetko čo potrebuje, on je závislý od sovietskej pomoci, takže prítomnosti sovietskych poradcov sa môže zbaviť najskôr po ukončení prvej etapy sťahovania izraelských vojsk z okupovaného územia.<sup>13</sup>

Podpis zmluvy sa objektívne, javil ako logický krok pri rozvíjaní spolupráce a priateľských vzťahov medzi ZSSR a Egyptom, ktoré platili po uplynulé roky. Podobný návrh zmluvy predložil už Džamāl ʿAbdannāšir pred niekoľkými rokmi, ale vtedy na to sovietski predstavitelia nereagovali.<sup>14</sup> Teraz zmluva zrejme zodpovedala záujmom oboch strán. Sám Anwar as-Sādāt 2. júna 1971 vo vystúpení pred Ľudovým zhromaždením,<sup>15</sup> v súvislosti s podpisom zmluvy, povedal: „Priateľstvo s tými, ktorí nám pomáhajú viesť zápas a dosiahnuť víťazstvo, to nie je dočasné priateľstvo ani taktický manéver. Priateľstvo s tými, ktorí nám pomáhajú rozvíjať naše hospodárstvo a tvoriť súčasný štát, to je trvalý faktor, naša tvrdá strategická línia.“<sup>16</sup> V opatrných kontaktoch so Západom však prezident pokračoval.

Napriek uzavretému spojenectvu so ZSSR v egyptskej diplomatickej stratégii v roku 1971 došlo k posunu. V istých dôležitých smeroch mal Anwar as-Sādāt oproti Džamālovi ʿAbdannāširovi výhodu. To, že mu chýbala autorita a prestíž jeho predchodcu, znamenalo, že ostatní arabskí vodcovia nemuseli k nemu pristupovať s takým rešpektom. Jeho novú orientáciu podporil fakt, že sa pominuli príčiny nedôvery Saudskej Arábie voči Egyptu. Kráľ Fajšal zdôraznil svoju novú dôveru dlhou a priateľskou návštevou Egypta, ktorá sa uskutočnila krátko po podpísaní zmluvy so ZSSR. Šťastím pre Anwara as-Sādāta bolo aj to, že v Sýrii v novembri 1970 nastúpilo nové vedenie na čele s Ĥāfīzom al-Asadom, ktorý nemal také komplexy vo vzťahu k Egyptu ako jeho predchodcovia z civilného krídla *Socialistickej strany arabskej obrody* (Baʿt).

Ako sa následne ukázalo, podpis zmluvy bol iba taktickým manévrom *sādátovského* vedenia na zakrytie skutočných úmyslov. O niekoľko rokov sa Anwar as-Sādāt priznal, že k tomuto kroku ho dotisli príčiny mocenského boja. Nechcel ľavicovým silám poskytnúť dôvod na obvinenie, že sa rýchlo odkláňa od *nāširovskej* línie a snažil sa vyvrátiť obvinenia ʿAlího Šabrího, že je proamerickým činiteľom. V memoároch píše, že „cieľom podpísania zmluvy bolo uspokojiť ZSSR.“<sup>17</sup> Podľa libanonského historika „vedúci záujmovej sekcie USA“ v Káhire Donald Bergus oznámil Washingtonu, že táto zmluva nezmení stav vecí v oblasti a neovplyvní snahu Anwara as-Sādāta zbližiť sa s USA, t. j. egyptský režim je tak ako predtým, pripravený obetovať vzťahy so ZSSR.<sup>18</sup> Takýto názor mali aj konzervatívni predstavitelia arabského sveta, najmä *Saʿūdovci*, hodnotiaci uzavretie zmluvy ako prezidentov politický manéver.

<sup>12</sup> ISRAELI, R. *Man of Defiance. A Political Biography of Anwar Sadat*, s. 65.

<sup>13</sup> HAJKAL, M. H. (1988): *Charīf al-ḡadab*, s. 118-119.

<sup>14</sup> PENNAR, J. (1973): *The U.S.S.R. and the Arabs*, s. 89.

<sup>15</sup> Anwar as-Sādāt tesne po prevrate premenoval parlament – Národné zhromaždenie (Madžlis al-umma) na Ľudové zhromaždenie (Madžlis aš-šaʿb).

<sup>16</sup> ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat. Part One, The Road to War (October 1970 – October 1973)*. Leiden: E. J. Brill, 1978, s. 69-72.

<sup>17</sup> AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥt ʿan ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*, s. 238.

<sup>18</sup> FARḤĀT, A. B. (1978): *Miṣr fī ḡill as-Sādāt, 1970 – 1977*. [Egypt v tieni as-Sādāta, 1970 – 1977]. Bejrút, 1978, s. 31.

Pred zahraničnou politikou stála úloha ideologicky pripraviť verejnosť na vyriešenie arabsko-izraelského konfliktu, ktorá spočívala ako ťažké bremeno na politike, hospodárstve a ozbrojených silách krajiny. Pravičiari širili názor, že Egypt nemá záujem na predĺžovaní tohto konfliktu a pod tlakom iných Arabov, najmä Palestínčanov je nútený prinášať ohromné obete. Tvrdili, že Egypt musí prehodnotiť povahu svojej zahraničnej politiky, odmietnuť jednostrannú orientáciu na ZSSR a prikročiť k rozvíjaniu vzťahov s USA.<sup>19</sup> Zoči-voči značným výzvam zdedeným po Džamālovi ʿAbdannāširovi, Anwar as-Sādāt nemohol byť spokojný so získaním kontroly iba nad štátnymi orgánmi. Musel si začať budovať základňu na podporu vytváranie ľudovej legitimacy. V tomto úsilí bola jeho stratégia mnohostranná. Pred ľud predstupoval ako predstaviteľ *nāširizmu*, pretože identifikácia s jeho predchodcom a s revolúciou roku 1952 bola vkladom legitimacy, za ktorú dovtedy ešte nemal náhradu.<sup>20</sup> Tí, ktorí boli verní *nāširovskému* odkazu, boli presvedčení, že jeho zásady ešte stále riadia egyptskú politiku.

## 2 Egypt buduje nové arabské spojenectvá

V tom čase, v tieni široko publikovaného uzavretia sovietsko-egyptskej zmluvy, bez povšimnutia zostávalo zbližovanie sa Anwara as-Sādāta so saudskoarabským kráľom Fajšalom a s ďalšími konzervatívnymi režimami v arabskom svete a vystríhanie sa ideologických zámerov pre získanie neideologických cieľov. Keďže mu chýbala charizma jeho predchodcu, musel sa vzdať egyptských veľkoarabských ambícií a mohol si robiť nárok iba na vedúce postavenie v Egypte. Vzhľadom na to, že klesol na úroveň ostatných arabských vládcov v osobných vzťahoch s nimi musel voliť umiernený prístup a snažil sa z egyptskej arabskej politiky odstrániť prvky ideológie a polarizácie.<sup>21</sup>

Veľký význam mala návšteva kráľa Fajšala v Káhire, ktorú vykonal v polovici júna 1971, keď sa vracal z Washingtonu.<sup>22</sup> Anwar as-Sādāt zjavne presvedčil tvrdo protikomunistického monarchu, že Egypt podpisom zmluvy neprijal sovietsku ideológiu, názory alebo ambície, ale iba zbrane a štít; že dodržiava islámske zásady, ktoré považuje za nevyhnutné pre modernizáciu a že nemá žiadne politické alebo imperiálne ambície v oblasti Perzského zálivu. Týždňová návšteva monarchu znamenala ukončenie dlhého obdobia napätých vzťahov a nástup zbližovania.<sup>23</sup> Udobrenie sa s Fajšalom znamenalo prísľub saudskoarabskej finančnej podpory a upevnilo postavenie Anwara as-Sādāta medzi vplyvnými domácimi konzervatívnymi muslimskými predstaviteľmi. O necelý mesiac dal prezident Fajšalovi a Moskve dôkaz o nezávislosti Egypta od ZSSR.

Počas leta 1971 Anwar as-Sādāt preukázal všestrannosť a cit pre rovnováhu a ohľady na mocenskú rovnováhu, ktoré mali charakterizovať jeho diplomaciu v nasledujúcich rokoch. Voči ZSSR bol zmierlivý: jeho prejavy boli plné fráz o oddanosti Egypta socialistickej prestavbe; rozšíril výmeny straníckych kádrov, vrátane pozvania Borisa Nikolajeviča Ponomareva, aby oslovil kongres ASZ počas osláv výročia júlovej revolúcie.<sup>24</sup> Prezident podporoval sovietske stanoviská v medzinárodných otázkach a sovietsky veľvyslanec mal k nemu voľný prístup. Pozorne však sledoval sovietskych poradcov, ktorých ich programovaný spôsob chovania izoloval od bežných Egyptanov.<sup>25</sup> Tisíce sovietskych poradcov, vojakov a technikov, ktorí sa stretávali so svojimi kolegami iba oficiálne, neprekypovali srdečnosťou a

<sup>19</sup> KŇAZEVA, A. G. (1986): *Jegipet posle Nasera, 1970 – 1980*, s. 38.

<sup>20</sup> Vystúpenie prezidenta na slávnostnom zasadnutí ÚV ASZ k prvému výročiu smrti Džamāla ʿAbdannāšira, 28. septembra 1971. In: ISRAELI, Raphael. *The Public Diary of President Sadat. Part One. The Road to War (October 1970 – October 1973)*. Leiden: E. J. Brill, 1978, s. 112-119.

<sup>21</sup> RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile. The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1977, s. 154.

<sup>22</sup> HAJKAL, M. H. (1975): *Aṭ-ṭarīq ilā ramadān*, s. 127.

<sup>23</sup> FREEDMAN, R. O. (1982): *Soviet Policy Toward the Middle East Since 1970*. New York: Praeger, 1982, s. 60.

<sup>24</sup> PENNAR, J. (1973): *The U.S.S.R. and the Arabs*, s. 90.

<sup>25</sup> RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile*, s. 153.

pripomínali Egyptanom skôr Sfingu. Pre Anwara as-Sādāta však boli veľmi dôležití. Zmluva ZSSR s Egyptom teda neznamenalala zvýšený sovietsky vplyv v krajine, ale skôr snahu o uchovanie časti upadajúcich vzťahov.<sup>26</sup>

V polovici roku 1971 si Anwar as-Sādāt uvedomil neúčinnosť prostredníctvom Američanov, ktorí následkom izraelského tlaku odložili realizáciu *Rogersovho plánu*, takže nádej na spravodlivé mierové urovnanie sa vzdialila. Od Američanov prevzal myšlienku, že rok 1971 by mal byť „rokom rozhodnutia“,<sup>27</sup> a pod týmto heslom chcel svet naznačiť, že do konca roku egyptská armáda oslobodí okupované územie.<sup>28</sup> Bol presvedčený, že iba vojna zabráni Izraelčanom pokračovať v expanzívnej politike a ich vojenských veliteľov zbaví nadutosti a pýchy. Preto v nasledujúcom období chcel viackrát obnoviť boje pozdĺž Suezského priepľavu, aby posunul udalosti dopredu, ale sovietske vedenie mu to neumožnilo.<sup>29</sup> Po pokuse o štátny prevrat v Sudáne zorganizovanom sudánskymi komunistami, na potlačení ktorého sa podieľal aj Egypt, egyptsko-sovietske vzťahy značne ochladli a Kreml pozastavil očakávané dodávky zbraní. Anwar as-Sādāt sa cítil ponížený, pretože na základe sľubov Nikolaja Podgorného definitívne zamietol *Rogersov plán*, a impulzívne vyhlásil svoj „rok rozhodnutia“ a teraz sa jeho dôveryhodnosť vytrácala.<sup>30</sup> Sovietske snahy obmedzovať ofenzívnu silu egyptských ozbrojených síl vyvolali vo velení armády veľkú nespokojnosť.

Príčinou tohto politického posunu bola nielen úloha USA pri riešení celkového arabsko-izraelského urovnania v rámci *Rogersovho plánu*, ale ovplyvnil ho aj antikomunistický postoj saudskoarabského kráľa Fajšala. Odklon Egypta od ZSSR odrážal aj skutočný strach, ktorý vyvolal bezmála úspešný komunistický pokus o prevrat v Sudáne v júli 1971.<sup>31</sup> Zvrhnutiu sudánskeho prezidenta Džāfara an-Numajrīho zabránil iba včasný zásah líbyjských ozbrojených síl Mu‘ammara al-Qaddāfiho a Egypta na jeho záchranu. Anwar as-Sādāt sa cítil podobne zraniteľný ako jeho južný sused. Američanom oznámil, že rok 1971 bude „rokom rozhodnutia“,<sup>32</sup> t. j. rokom, v ktorom buď Arabi a Izrael uzavruť mier podľa podmienok rezolúcie BR 242 (s využitím náležitých tlakov USA), alebo sa obnoví „vojna na vyčerpanie“. Bol sklamaný, keď Izrael a USA ignorovali jeho ponuku znovu otvoriť Suezský priepľav za čiastočné stiahnutie izraelských síl na Sinaji, lebo sa ukazovalo, že *rok rozhodnutia* sa skončí bezvýsledne.<sup>33</sup> Rozhodol sa preto navštíviť ZSSR, aby získal potrebné zbrane na obnovu boja za oslobodenie Izraelom okupovaných území.

Vzťahy medzi Sudánom a ZSSR, ktorý sudánskemu režimu poskytoval vojenskú a hospodársku pomoc od jeho príchodu k moci v máji 1969, sa zhoršili. V Moskve prehliadali kritiku, ktorú vo februári 1971 na adresu *KS Sudánu* vyslovil Džāfar an-Numajrī a ešte koncom apríla prijali sudánsku vojenskú delegáciu. V Sudáne bola 19. júla 1971 zvrhnutá vláda Džāfara an-Numajrīho a moc prevzala *Komunistická strana Sudánu*.<sup>34</sup> Sovietski predstavitelia dúfali, že Anwar as-Sādāt prokomunistický prevrat v Sudáne podporí, ale zostali sklamaní. Moskva, ktorá privítala prevrat, tlačila na egyptskú vládu, aby uznala nový režim, ale jej

<sup>26</sup> GOLAN, G. (1990): *Soviet Policies in the Middle East. From World War II to Gorbachev*. Cambridge University Press, 1990, s. 78.

<sup>27</sup> Spojenie „rok rozhodnutia“ na Blízkom východe použil po prvý raz W. Rogers. In: *Department of State Bulletin*, 11 January 1971, s. 43.

<sup>28</sup> ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat. Part One. The Road to War (October 1970 – October 1973)*. Leiden: E. J. Brill, 1978, s. 105.

<sup>29</sup> FINKLESTONE, J. (1996): *Anwar Sadat. Visionary who Dared*. London: Frank Cass, 1996, s. 94.

<sup>30</sup> ISRAELI, R. (1985): *Man of Defiance. A Political Biography of Anwar Sadat*, s. 68.

<sup>31</sup> BĀŠIRĪ, M. ‘U. (2000): *Ma‘ālim tāriḥ as-Sūdān*. [Míľníky sudánskych dejín]. Chartúm: ad-Dār as-sūdānīja li al-kutub, 2000, s. 183.

<sup>32</sup> AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥt ‘an ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*, s. 239.

<sup>33</sup> WANNER, J. (2002): *Krvavý Jom Kippur. Čtvrtá a pátá arabsko-izraelská válka ve světové politice*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002, s. 95.

<sup>34</sup> HAJKAL, M. Ḥ. (1975): *Aṭ-ṭarīq ilā ramadān*, s. 129.

naliehanie na Anwara as-Sādāta, aby zasiahol v prospech komunistov, bolo bezvýsledné.<sup>35</sup> Vďačnosť prezidenta Sovietskemu zväzu nestačila na to, aby podporil legitimitu komunistov v arabskom svete, takže komunistickú vládu nielen neuznal, ale pomohol ju zosadiť.<sup>36</sup> Odmietol aj žiadosť Borisa Ponomareva, aby sa postavil proti odsúdeniu sudánskych komunistov. Na uzavretom zasadnutí ASZ 24. júla vyhlásil, že Egypt nikdy nedovolí, aby bol na južných hraniciach Egypta marxistický režim.<sup>37</sup> Ani Egypt, ani ZSSR si však neželali, aby sudánska záležitosť vážnejšie narušila ich vzťahy. Vďaka podpore Egypta a Líbye boli povstalci porazení a o tri dni neskôr bola predošlá vláda obnovená.<sup>38</sup> Navyše, v prejave 30. júla 1971 prezident verejne pochválil Džafara an-Numajrího a odsúdil činnosť sudánskych komunistov.<sup>39</sup>

Vo vzťahu k USA Anwar as-Sādāt pociťoval nielen povzbudenie, ale aj sklamanie. Opakoval svoju túžbu po lepších vzťahoch žiadosťou, aby USA uplatňovali vyváženú politiku, pod čím rozumel vyvíjanie tlaku na Izrael, aby sa stiahol z okupovaných arabských území a pozastavenie dodávok zbrani izraelskej armáde.<sup>40</sup> Nixona a Rogersa ubezpečoval, že zmluva so ZSSR v žiadnom prípade nezmenila egyptský postoj. No zatiaľ čo v *Štátnom departemente* bola nálada priaznivo naladená voči Egyptu a kritická k Izraelu, v Bielom dome a v Pentagone bola nálada proizraelská a protisovietska, a tým aj podozrievavá voči Egyptu.<sup>41</sup> Anwar as-Sādāt počas osláv výročia júlovej revolúcie 1952 zopakoval, že nedovolí, aby rok 1971 uplynul bez rozhodujúcej bitky s Izraelom a znova ho označil za *rok rozhodnutia*.<sup>42</sup> Jeho prejav mal ukázať, že pokiaľ všetky pokusy o dosiahnutie mierového urovnania zlyhajú, stále počíta s vojnou.<sup>43</sup> Tento prísľub potom zopakoval pri viacerých ďalších príležitostiach.

### 3 Zložité vzťahy Káhiry s Moskvou

Moskvu znepokojil plán na vytvorenie *Federácie arabských republík*, ktorý bol navrhnutý v roku 1971 ako federatívne spojenie Sýrie, Líbye a Egypta, najmä keď – ako dúfal Mu'ammar al-Qaddāfi – to mal byť prvý krok k úplnému zjednoteniu Egypta a Líbye. Nový líbyjský vodca bol taký uchvátený úlohou Džamāla 'Abdannāšira ako vodcu celoarabskej revolúcie, že bol ochotný vložiť svoju krajinu a jej rastúce ropné bohatstvo do rúk nového vládcu Egypta. Kritici naznačovali, že Mu'ammar al-Qaddāfi dúfal, že sám neskôr nahradí Anwara as-Sādāta. V tom čase sa Moskva na mladého líbyjského vodcu dívala ako na hrozbu svojho vplyvu, napriek tomu, že sa mu podarilo odstrániť tak britskú, ako aj americkú vojenskú základňu z líbyjského územia.<sup>44</sup> Egyptanom sa nepáčili naliehavé sovietske požiadavky na zriadenie ďalších základní na egyptskom území a ich nesúhlas s návštevami vysokých egyptských dôstojníkov na už existujúce základne. Dráždila ich aj skutočnosť, že Sovietmi obsluhované protiletcké raketové zariadenia v Egypte mohli byť použité iba po súhlase z Moskvy.<sup>45</sup>

Napriek politickým ťažkostiam, ZSSR naďalej pokračoval v dodávke zbraní Egyptu. Počas celého roka od prvého prírmeria mimoriadne posilnil egyptskú protivzdušnú obranu a letectvo a poskytol sofistikované zariadenia, vrátane množstva rakiet SAM-6s, ktoré ešte

<sup>35</sup> WANNER, J. (2002): *Krvavý Jom Kippur*, s. 95.

<sup>36</sup> HAJKAL, M. H. (1975): *Aṭ-ṭarīq ilā ramadān*, s. 130-131.

<sup>37</sup> ŠUKRĪ, Ğ. (1978): *At-tawra al-muḏādda fī Miṣr*, s. 93.

<sup>38</sup> PENNAR, J. (1973): *The U.S.S.R. and the Arabs*, s. 49-50.

<sup>39</sup> FREEDMAN, R. O. (1982): *Soviet Policy Toward the Middle East Since 1970*, s. 60.

<sup>40</sup> Vystúpenie prezidenta pred ľudovým zhromaždením, 2. júna 1971. In: ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat*. Part One, s. 71.

<sup>41</sup> RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile*, s. 153-154.

<sup>42</sup> Tento zámer prezident po prvý raz spomenul na stretnutí s námornými dôstojníkmi v Alexandrii 22. júna 1971. In: ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat*. Part One, s. 82, 93, 95.

<sup>43</sup> TAYLOR, A. (1982): *The Arab Balance of Power*. New York: Syracuse University Press, 1982, s. 50.

<sup>44</sup> KŇAZEVA, A. G. (1986): *Jegipet posle Nasera, 1970 – 1980*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1986, s. 51.

<sup>45</sup> SORBY, K. – SORBY, ml., K. (2011): *Blízky východ v medzinárodnej politike (1971 – 1990)*, s. 155.

nemali ani spojenecké armády Varšavského paktu.<sup>46</sup> Izraelčania hlásili, že Egyptania začali budovať základne pre systém SAM-6s vo vzdialenosti asi 3 km od priepľavu, čím rozšírili svoj vzdušný dáždnik do vzdialenosti 16 km nad Izraelom ovládaný východný breh.<sup>47</sup> Už necelých päť mesiacov po podpísaní zmluvy so ZSSR Anwar as-Sādāt cítil potrebu naliehať na Sovietov, aby splnili svoj sľub a rozšírili vojenské možnosti Egypta a zvýšili jeho schopnosť odstrániť následky agresie, t. j. aby bol schopný obnoviť boje. Stále netrpezlivo sledoval dodávky zbraní, lebo sľubovaný rok rozhodnutia sa skracoval. V úsilí stihnúť termín do konca roka, chcel svoje názory osobne predniesť sovietskemu vedeniu, preto netrpezlivo čakal na pozvanie. Pozvanie na oficiálnu štátnu návštevu ZSSR v októbri 1971, prišlo až koncom septembra.

Anwar as-Sādāt priletel do Moskvy 11. októbra 1971 a bol nadšene prijatý, hoci ešte nedávno sa v *Pravde* v súvislosti s Egyptom objavili kritické názory.<sup>48</sup> V Kremli, po úvodných zdvorilostiach Nikolaj Podgornij ocenil výzvu Anwara as-Sādāta na otvorenú diskusiu dozretých problémov a podrobnú výmenu názorov a bez obalu odsúdil protikomunistickú a protisovietskú kampaň šírenú imperialistami a ich agentmi, ktorí podnecujú arabské krajiny proti oddanému priateľovi a spojencovi, ZSSR a ďalším socialistickým štátom. Dal najavo, že rozumní vládcovia musia dobre vedieť kto je ich spojenec a kto nepriateľ a nedajú sa oklamať.<sup>49</sup> Dodal, že „pokiaľ izraelská agresia proti arabským štátom pokračuje a pokiaľ nie sú odstránené jej dôsledky, ZSSR bude pokračovať v úsilí o dosiahnutie politického urovnania konfliktu a prijme dôrazné opatrenia na pomoc Egyptskej arabskej republike a ďalším spriatelovým arabským krajinám pri ďalšom posilnení ich obrany“.<sup>50</sup> Prezident sa poďakoval za sovietsku pomoc, ale nepovedal nič, aby rozptýlil nahromadenú roztrpčenosť hostiteľov. Povedal, že Egyptania urobili čo bolo v ich silách, aby dosiahli mierové urovanie, ale izraelská neústupčivosť ich presviedča, že jedinou metódou ako sa pokonať s Izraelom je sila.<sup>51</sup>

Na poradách došlo k ostrým výmenám názorov, ale napriek tomu sovietske vedenie sľúbilo Egyptu dodať potrebné zbrane do konca roka.<sup>52</sup> V rámci rokovaní bol Anwar as-Sādāt informovaný, že v máji 1972 Moskvu navštívi prezident Nixon. Mala to byť pripomienka, že na ZSSR sa netreba obracať iba v čase núdze, ale aj v mierových časoch a že sovietske vzťahy s Egyptom sú len jednou stránkou sovietskych globálnych záujmov, hoci prezident čakal niečo iné. Spoločné komuniké vydané 13. októbra 1971 bolo obsiahne, ale neskrylo zásadné nezhody, ktoré sa prejavili „v otvorene vedených rozhovoroch“. ZSSR potvrdil pokračujúcu všestrannú podporu a pomoc Egyptu a obidve strany sa dohodli na opatreniach na ďalšie posilnenie bojaschopnosti Egypta.<sup>53</sup> Počas rokovaní bolo sovietske stanovisko jasné: pokračovanie v politickom úsilí, jednotný arabský postup bez poukazovania na to, či tam vládnú „pokrokové“ alebo „reakčné“ režimy, zatiaľ čo politika USA odmietala všetky pokusy o arabskú jednotu a pôsobila proti krajinám, ktoré považovala za „radikálne“, ako Egypt a Sýria. Sovietski predstavitelia boli proti ďalším ústupkom, ale nehodlali niešť zodpovednosť za rozhodnutie bojovať, tá mala vyplynúť z vôle Egypta bojovať.<sup>54</sup>

V Káhire čoskoro zistili, že na vojenské riešenie situácie nedostali „zelenú“, hoci Moskva túto možnosť výslovne nevylúčila. Na 24. zjazde KSSZ v marci 1971 bolo prijaté

<sup>46</sup> *The New York Times*, 1 September 1971.

<sup>47</sup> HERZOG, Ch. (2008): *Arabsko Izraelské války. Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2008, s. 274-275.

<sup>48</sup> PENNAR, J. (1973):. *The U.S.S.R. and the Arabs*, s. 91.

<sup>49</sup> RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile*, s. 158.

<sup>50</sup> Cit. in: SELLA, A. (1981): *Soviet Political and Military Conduct in the Middle East*. London: The Macmillan Press, 1981, s. 41.

<sup>51</sup> AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥṭ ʿan ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*, s. 239.

<sup>52</sup> GOLAN, G. (1990): *Soviet Policies in the Middle East*, s. 79.

<sup>53</sup> HEIKAL, M. (1978): *Sphinx and Commissar. The Rise and Fall of Soviet Influence in the Arab World*. London, Collins 1978, s. 233-237.

<sup>54</sup> RIJĀD, M. (1985): *Mudakkirāt Maḥmūd Rijād (1948 – 1978)*, s. 396-397.

rozhodnutie presadzovať uvoľňovanie medzinárodného napätia, takže zvýšená pozornosť bola venovaná vzťahu s USA. Nixonova očakávaná návšteva Moskvy bola vnímaná aj optikou jeho nedávneho otvorenia sa Peking. V strede záujmu boli rozhovory SALT a blížiac sa búrka na indickom subkontinente. Za tejto situácie bola nová vojna na Blízkom východe s veľmi nepredvídateľnými dôsledkami na zlepšenie vzťahov medzi superveľmocami a dokonca aj na vzťahy Moskvy s arabskými spojencami, poslednou vecou, ktorú by si bolo sovietske vedenie želalo.<sup>55</sup> V čase, keď Moskva verila, že „vzájomný vzťah síl“ v iných častiach sveta je pre sovietske záujmy priaznivý, sa tlak na tlmenie výbušných síl na Blízkom východe stal dôležitou, aj keď nie ľahkou úlohou. Je skutočne ťažké, písal jeden sovietsky analytik, nájsť miesto na svete, kde je situácia taká protirečivá ako na Blízkom východe“.

#### 4 Odklad „roka rozhodnutia“

Po návšteve z Moskvy Anwar as-Sādāt slávnostne sľuboval, že „ten deň, keď egyptský ľud a my s ním prijmem konečné rozhodnutie, ktoré ovplyvní náš osud a osud ďalších generácií je veľmi blízko“ a genplk. Muḥammad Aḥmad Šādiq oznámil vojakom na fronte pri prieplave, že hodina „H“ sa blíži. Anwar as-Sādāt 1. novembra 1971 osobne prevzal velenie ozbrojených síl a krátko na to, tlač živila očakávanie bojov uverejňovaním inštrukcií pre obyvateľstvo ako sa správať pri leteckých náletoch a uisťovala verejnosť o sovietskej podpore. Dňa 11. novembra 1971 Anwar as-Sādāt vyhlásil na úvodnej schôdzi novozvoleného *Ludového zhromaždenia*, že diplomatické riešenie konfliktu sa dostalo do slepej uličky kvôli Spojeným štátom pre ich neochotu presvedčiť Izrael, že znovuoťvorenie priepľavu je prvým krokom k úplnému a konečnému mieru.<sup>56</sup> Uviedol aj to, že „rok 1971 musí byť rokom rozhodnutia, pretože nemôžeme zostať naveky v stave ani vojna ani mier“ a tiež, že „sovietska strana nešetrila ani čas ani námahu pre posilnenie našej bojaschopnosti“.<sup>57</sup> Bolo to prekvapujúce vyhlásenie, ktorého cieľom bolo utlmiť domácu protiruskú agitáciu a povzbudiť Moskvu, aby urýchlene dodala sľúbené zbrane. V prejave pred frontovými jednotkami 20. novembra prezident vyhlásil: „Blíži sa čas boja. Už niet nádeje na mierové alebo iné riešenie ... Cesta križom cez priepľav je jednosmerná cesta. Najbližšie sa stretneme na Sinaji“.<sup>58</sup> Vyhlásenie bolo určené pre ZSSR, USA a OSN; plán bitky zostal jeho tajomstvom.

Anwar as-Sādāt, ktorý si chcel zachovať tvár a dodržať svoj sľub, sa pokúšal ešte v tom istom mesiaci opätovne navštíviť Moskvu. Dúfal, že vydanie nejakého spoločného vyhlásenia, mu pomôže zdôvodniť presun začiatku sľubovaného „roka rozhodnutia“ na jar nasledujúceho roku. Odpoveď však meškala a prišla až 28. decembra, pričom termín návštevy v Moskve bol stanovený na 1. februára 1972.<sup>59</sup> A tak nadišiel nový rok 1972, na fronte sa nič nedialo, dodávky zbraní stále meškali a v Egypte stúpala nespokojnosť so sovietskym postupom. Prezident bol nútený v januári vystúpiť s prejavom s parlamente, kde zdôvodňoval prierahy v dodávkach zbraní a ospravedlňoval sovietsky postup.<sup>60</sup> Stretnutie v Moskve sa uskutočnilo podľa plánu a Anwar as-Sādāt sa trpko sťažoval na nesplnené sľuby. Leonid Il'jič Brežnev ho upokojoval a nakoniec vytiahol hárok papiera so zoznamom zbraní pripravených na odoslanie do Egypta. Aj tentoraz v ňom chýbali zbrane, na ktoré prezident najviac čakal, batérie protiletadlových rakiet pre Horný Egypt stíhacie bombardéry MiG 23s.<sup>61</sup> Nezostávalo mu nič iné ako čakať ďalej, ale jeho roztrpčenie voči sovietskemu spojencovi narastalo.

William Rogers ešte stále hľadal riešenie, ktoré by bolo prijateľné tak pre Egypt, ako aj

<sup>55</sup> Cit. in: SELLA, A. (1981): *Soviet Political and Military Conduct in the Middle East*, s. 40.

<sup>56</sup> In: ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat*. Part One, s. 126-127.

<sup>57</sup> In: ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat*. Part One, s. 129.

<sup>58</sup> Cit. in: RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile*, s. 161.

<sup>59</sup> AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥt 'an ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*, s. 240.

<sup>60</sup> FREEDMAN, R. O. (1982): *Soviet Policy Toward the Middle East Since 1970*, s. 77.

<sup>61</sup> AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥt 'an ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*, s. 240.



Izrael a zatiaľ zdržiaval izraelskú žiadosť o dodávky ďalších lietadiel odôvodnením, že americká rozvedka považuje zásielky sovietskych zbraní počas troch mesiacov po udalostiach v Sudáne za skromné.<sup>62</sup> Dúfal, že ak budú USA zdržanlivé, bude aj ZSSR, a tým sa spomalia preteky zbrojenia na Blízkom východe, čo poskytne priestor mierovej diplomacii a počiatočným sovietsko-americkým snahám o zmiernenie medzinárodného napätia. Tieto snahy však zmaril Henry Kissinger, ktorému sa podarilo zmraziť nastúpený kurz obštrukciami Rogersovej iniciatívy.<sup>63</sup> Zvyšovanie tempa prípravy Egypta na vojnu spadali do rokovaní VZ OSN o Blízkom východe. Bola snaha pritiahnuť pozornosť veľmocí na krízu a donútiť ich, aby konali. Valné zhromaždenie OSN 13. decembra predvídavo prijalo rezolúciu, ktorá opäť potvrdila, že „nadobúdanie území silou je neprijateľné“, že Izrael sa musí stiahnuť z arabských území, ktoré okupoval v roku 1967 a že Jarringovu misiu treba obnoviť.<sup>64</sup>

V tom čase sa chýlilo k ozbrojenému konfliktu medzi Indiou a Pakistanom kvôli Bangladéšu, ktorý načas zákonite vyvolal pozornosť ZSSR. Indicko-pakistanská vojna, ktorá sa rozohrela 9. decembra 1971, odvieďla pozornosť veľmocí od Blízkeho východu a narušila aj plány Anwara as-Sādāta.<sup>65</sup> Ten trpkovo vnímal skutočnosť, že postoj USA k situácii na Blízkom východe sa výrazne odlišuje od postoja k indicko-pakistanskému konfliktu, kde Američania vyzývali na zastavenie bojov a návrat do predvojnových hraníc.<sup>66</sup> Menej citlivo reagoval na podobný postoj Moskvy,<sup>67</sup> aj keď ho nepotešilo, že prekázala jeho plány obmedzeného prekročenia priepľavu presmerovaním dodávok zbraní sľúbených Egyptu do Indie. Veľvyslanec Vinogradov 16. decembra 1971 povedal skupinke egyptských novinárov, že ZSSR bude podporovať Egypt tak vo vojne, ako aj v mieri.<sup>68</sup> Na nervózne otázky z Washingtonu Moskva obratom reagovala uistením, že sovietska politika sa nemení a ZSSR nepresadzuje vojenské riešenie konfliktu na Blízkom východe, ale pokračovanie v misii Jarringa s cieľom dosiahnuť politické urovnanie.<sup>69</sup>

V decembri 1971, v súvislosti s indicko-pakistanskou vojnou, ktorá poskytla zámienku na odsunutie bojov s Izraelom, ZSSR letecky dodal do Indie veľké množstvo zbraní cez Egypt.<sup>70</sup> Anwara as-Sādāta roztrpčilo, že India dostala sovietske zbrane, ktoré boli pôvodne určené pre Egypt. Cítil, že Moskva využíva dodávky zbraní na ovplyvňovanie Egypta a priepasť medzi Káhirou a Moskvou sa prehlbovala.<sup>71</sup> Kremľ v záujme uvoľňovania napätia s USA chcel spomaliť zbrojné preteky na Blízkom východe a pád Ľalho Šabriho a „mocenských centier“ chápal ako signál, že Egypt hodlá opustiť politiku arabského socializmu.<sup>72</sup>

### Záver

Anwar as-Sādāt sa musel zmieriť so skutočnosťou, že v roku 1971 už nedôjde k žiadnej oslobodzovacej vojne, lebo ZSSR si vojnu neželá a bez sovietskych zbrojných dodávok nemohol s vojenským riešením počítať.<sup>73</sup> Postoj Moskvy posilňoval postoje tých dôstojníkov v egyptskom velení, ktorí tvrdili, že na ovládnutie sovietskych zbraní a nevyhnutný výcvik, je potrebný dlhší čas. Okrem toho, Arabi sú ešte stále nejednotní; keby Egypt zaútočil, musel by

<sup>62</sup> *The New York Times*, 5 November 1971.

<sup>63</sup> RIJĀD, M. (1985): *Mudakkirāt Maḥmūd Rijād (1948 – 1978)*, s. 384.

<sup>64</sup> RIJĀD, M. (1985): *Mudakkirāt Maḥmūd Rijād (1948 – 1978)*, s. 405.

<sup>65</sup> HAJKAL, M. Ḥ. (1975): *Aṭ-ṭarīq ilā ramaḍān*, s. 142.

<sup>66</sup> FREEDMAN, R. O. (1982): *Soviet Policy Toward the Middle East Since 1970*, s. 75.

<sup>67</sup> AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḥt ʿan ad-dāt. Qiṣṣat ḥajātī*, s. 299.

<sup>68</sup> *The New York Times*, 17 December 1971.

<sup>69</sup> *Pravda*, 19. decembra 1971.

<sup>70</sup> GOLAN, G. (1990): *Soviet Policies in the Middle East*, s. 79.

<sup>71</sup> RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile*, s. 194.

<sup>72</sup> HAJKAL, M. Ḥ. (1988): *Charīf al-ḡadab*, s. 107.

<sup>73</sup> RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile*, s. 163.

bojovať sám. Vražda jordánskeho premiéra Wašfiho at-Talla v Káhire 28. novembra 1971,<sup>74</sup> opäť schladila vzťahy Egypta s Jordánskom. Sýrska podpora Palestínčanov udržiavala vzťahy medzi Ammánom a Damaskom na bode mrazu. Revolučná Líbya bola rozhádaná s monarchiami, Saudskou Arábiou, Jordánskom a Marokom; Sudán a Irak sa museli zaoberať vlastnými povstaleckými menšinami.

Nedalo sa očakávať, že by sa OSN chystala vyvinúť nejaký účinný tlak na riešenie výbušnej situácie na arabsko-izraelskom fronte, lebo do centra pozornosti sa dostali udalosti v južnej Ázii. Sovietsku popularitu v arabskom svete oslabila nielen podpora ZSSR Indii v konflikte s muslimským Pakistanom, ale aj rozhodnutie uľahčiť emigráciu sovietskych židov do Izraela.<sup>75</sup> USA boli rozhnevané na Indiu, frustrované svojou neschopnosťou zabrániť poníženiu svojho pakistanského spojenca, k porážke ktorého prispela aj sovietska pomoc Indii. Obávali sa oslabenia svojho postavenia v treťom svete, ku ktorému mohlo dôjsť, keby v prípade novej ozbrojenej zrážky prišli Izraelu na pomoc. Nová vojna na Blízkom východe preto nebola v záujme žiadnej zo supervelmocí.<sup>76</sup> Anwar as-Sādāt musel poveriť Ústredný výbor ASZ trápnu úlohou informovať krajinu, že vojna musí byť odložená. Vyhlásenie z 28. decembra 1971 bolo vágne a nesúvislé, ale Egyptania pochopili odkaz: vojna nebude.<sup>77</sup> Prezident niekoľko týždňov odkladal vysvetlenie. Koncom decembra sa uskutočnili manévry armády trvajúce vyše týždňa, ale tie mali za cieľ posilniť morálku a nie prekročiť prieplav.

Vysvetlenie, že odklad boja za oslobodenie okupovaných území zapríčinila vojna medzi Indiou a Pakistanom, poskytol Anwar as-Sādāt až v príhovore 13. januára 1972.<sup>78</sup> Uviedol, že pozornosť sveta sa sústredila na indický subkontinent a požiadal generálov, aby začiatok útoku odložili. ZSSR bol následkom indicko-pakistanskej vojny zaujatý plnením záväzkov inde ako na Blízkom východe, ale v súčasnosti prebiehajú vážne rokovania na najvyššej úrovni medzi Egyptom a ZSSR s cieľom pokračovať v koordinovaní vojensko-politickej stratégie.<sup>79</sup>

#### Použitá literatúra:

1. ANSARI, H. (1987): *Egypt, the Stalled Society*. The American University in Cairo Press, 1987.
2. BAKER, R. W. (1978): *Egypt's Uncertain Revolution under Nasser and Sadat*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
3. BĀŠIRĪ, Maḥdžūb ʿU. *Maʿālim tāriḥ as-Sūdān*. [Míľníky sudánskych dejín]. Chartúm: ad-Dār as-sūdānīja li al-kutub, 2000.
4. BEATTIE, K. J. (2000): *Egypt during the Sadat Years*. New York: Palgrave, 2000.
5. BREGMAN, A. – EL-TAHRI, J. (1998): *The Fifty Years War. Israel and the Arabs*. London: Penguin Books, 1998.
6. COOK, S. A. (2013): *The Struggle for Egypt. From Nasser to Tahrir Square*. New York: Oxford University Press, 2013.
7. COOPER, M. N. (1982): *The Transformation of Egypt*. Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, 1982.
8. DALLAS, R. (1999): *A Life on the Edge. King Hussein*. London: Profile Books, 1999.
9. DAWISHA, A. (1976): *Egypt in the Arab World. The Elements of Foreign Policy*. New York: Wiley, 1976.
10. DAWISHA, K. (1979): *Soviet Foreign Policy Towards Egypt*. London: Macmillan Press, 1979.

<sup>74</sup> DALLAS, R. (1999): *A Life on the Edge. King Hussein*. London: Profile Books, 1999, s. 141.

<sup>75</sup> FREEDMAN, R. O. (1982): *Soviet Policy Toward the Middle East Since 1970*, s. 75.

<sup>76</sup> RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile*, s. 164.

<sup>77</sup> ŠUKRĪ, Ġ. (1978): *At-tawra al-muḍādda fī Miṣr*, s. 94.

<sup>78</sup> COOK, S. A. (2013): *The Struggle for Egypt*, s. 128.

<sup>79</sup> ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat*. Part One, s. 138.

11. FARHĀT, A. B. (1978): *Miṣr fī ḡilli as-Sādāt, 1970 – 1977*. Bejrūt, 1978.
12. FINKLESTONE, J. (1996): *Anwar Sadat. Visionary who Dared*. London: Frank Cass, 1996.
13. FREEDMAN, R. O. (1982): *Soviet Policy Toward the Middle East Since 1970*. New York: Praeger, 1982.
14. GOLAN, G. (1990): *Soviet Policies in the Middle East. From World War II to Gorbachev*. Cambridge University Press, 1990.
15. HAJKAL, M. Ḥ. (1988): *Charīf al-ḡadab. Qiṣṣat bidājat wa nihājat ʿaṣr Anwar as-Sādāt*. [Jeseň hnevu. Príbeh začiatku a konca éry Anwara as-Sādāta]. Káhira: Markaz al-Ahrām li-t-tardžama wa an-našr, 1988.
16. HAJKAL, M. Ḥ. (1975): *Aṭ-ṭarīq ilā ramaḡān*. [Cesta k ramaḡānu]. Bejrūt: Dār an-nahār li an-našr 1975.
17. HAJKAL, M. Ḥ. (1993):. *Uktūbar 73. As-silāḡ wa as-sijāsa*. [Október 73. Zbrane a politika]. Káhira: al-Ahrām, 1993.
18. HEIKAL, M. (1978): *Sphinx and Commissar. The Rise and Fall of Soviet Influence in the Arab World*. London, Collins 1978.
19. HERZOG, Ch. (2008): *Arabsko Izraelské války. Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. Praha: Lidové noviny, 2008.
20. HINNEBUSCH, R. (1988): *Egyptian Politics under Sadat: The Post Populist Development of an Authoritarian Modernizing State*. Boulder, Col. Lynne Rienner Publishers, 1988.
21. EL-HUSSINI, M. M. (1987): *Soviet-Egyptian Relations, 1945 – 85*. London: Macmillan Press, 1987.
22. AL-CHATĪB, ʿU. (1977): *Miṣr wa al-ḡarb maʿa Isrāʾīl, 1952 – 1973*. [Egypt a vojna s Izraelom]. Bagdad: Dār al-ḡurrijja li aṭ-ṭibāʿa, 1977.
23. ISRAELI, R. (1978): *The Public Diary of President Sadat. Part One. The Road to War (October 1970 – October 1973)*. Leiden: E. J. Brill, 1978.
24. ISRAELI, R. (1985): *Man of Defiance. A Political Biography of Anwar Sadat*. Totowa, New Jersey: Barnes & Noble Books, 1985.
25. KŇAZEVIČ, A. G. (1986): *Jegipet posle Nasera, 1970 – 1980*. Moskva: Izdatel'stvo Nauka, 1986.
26. Kolektív (1981): *Dějiny zahraniční politiky SSSR. II. 1945 – 1976*. Praha, Nakladatelství Svoboda 1981.
27. OSMAN, T. (2011): *Egypt on the Brink. From Nasser to the Fall of Mubarak*. New Haven and London: Yale University Press, 2011.
28. PENNAR, J. (1973): *The U.S.S.R. and the Arabs. The Ideological Dimension*. London: C. Hurst & Company, 1973.
29. QUANDT, W. B. (1977): *Decade of Decisions. American Policy Toward the Arab-Israeli Conflict, 1967 – 1976*. Berkeley, Cal.: University of California Press, 1977.
30. QUANDT, W. B. (2001): *Peace Process. American Diplomacy and the Arab-Israeli Conflict since 1967*. Berkeley, Cal.: University of California Press, 2001.
31. RIAD, M. (1981): *The Struggle for Peace in the Middle East*. London, Melbourne, New York: Quartett Books, 1981.
32. RIJĀD, M. (1985): *Mudakkirāt Maḡmūd Rijād (1948 – 1978). Al-baḡṭ an as-salām ... wa aṣ-ṣirāʿ fī aṣ-ṣarq al-awsaṭ*. [Memoáre Maḡmūda Rijāda. Hľadanie mieru .. a zápas na Blízkom východe]. Káhira: Dār al-Mustaqbal al-ʿarabī, 1985.
33. RUBINSTEIN, A. Z. (1977): *Red Star on the Nile. The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1977.
34. AS-SĀDĀT, A. (1978): *Baḡṭ ʿan ad-dāt. Qiṣṣat ḡajātī*. [Hľadanie identity. Príbeh môjho života]. Káhira: al-Maktab al-miṣrī al-ḡadīt li aṭ-ṭibāʿa wa an-našr 1978.

35. SELLA, A. (1981): *Soviet Political and Military Conduct in the Middle East*. London: The Macmillan Press, 1981.
36. SHLAIM, A. (2001): *The Iron Wall. Israel and the Arab World*. London: Penguin Books, 2001.
37. SHLAIM, A. (2008): *Lion of Jordan. The Life of King Hussein in War and Peace*. London: Penguin Books, 2008, s. 349.
38. SHOUKRI, G. (1981):. *Egypt: Portrait of a President. Sadat's Road to Jerusalem*. London: Zed Press, 1981.
39. SORBY, K. – SORBY, ml., K. (2011): *Blízky východ v medzinárodnej politike (1971 – 1990)*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2011.
40. ŠUKRĪ, Ġ. (1978): *Aṭ-ṭawra al-muḏādda fī Miṣr*. [Kontrarevolúcia v Egypte]. Bejrút: Dār aṭ-ṭalīf a li aṭ-ṭibā'a wa an-našr, 1978.
41. TAYLOR, A. (1982): *The Arab Balance of Power*. New York: Syracuse University Press, 1982.
42. TAYLOR, A. R. (1986): „The United States and the Middle East“. In: ISMAEL, T. Y. (1986): *International Relations of the Contemporary Middle East*. New York: Syracuse University Press, 1986.
43. WANNER, J. (2002): *Krvavý Jom Kippur. Čtvrtá a pátá arabsko-izraelská válka ve světové politice*. Praha: Nakladatelství Libri, 2002.

**Kontakt:**

**prof. PhDr. Karol R. Sorby, DrSc.**

Ústav orientalistiky Slovenskej akadémie vied

Klemensova 19

813 64 Bratislava

e-mail: karol.sorby@savba.sk

